

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ “КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”

ЗВІТ

за результатами соціологічного дослідження

«ОЦІНКА МОВНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ВЖИВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ І РОСІЙСЬКОЇ МОВ СТУДЕНТАМИ В НАУКМА ПОЗА НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ»

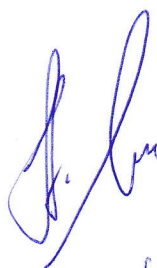
Світлана Хутка, Дмитро Хуткий

Київ – 2015

Зміст

1. Вступ.....	2
2. Опис дослідження.....	5
3. Стислий виклад результатів дослідження.....	6
4. Індивідуальний мовний вибір.....	9
5. Мовний континуум, обставини мовної поведінки, ситуації мовного вибору, мотивація мовної поведінки, мовна стійкість.....	21
6. Оцінка діяльності адміністрації, професорсько-викладацького складу, співробітників, студентів НаУКМА щодо забезпечення функціонування української мови.....	37
7. Висновки та рекомендації.....	67
8. Додатки.....	71
8.1.План фокус-групової дискусії	
8.2.Анкета для самозаповнення	

Ознайомився

21.01.2015

1. ВСТУП

Основним документом, який регламентує внутрішній розпорядок НаУКМА, є Статут НаУКМА. Окрім того, існує ряд положень, наказів, договорів та угод із співробітниками та студентами, які регламентують внутрішні відносини. У відповідності до представлених документів, робочі мови на території НаУКМА – *українська та англійська*. Таким чином, демографічна потужність (кількість мовців у межах географічно-адміністративної території НаУКМА за кожним видом мови) української та англійської мов – юридично – дорівнює загальній кількості студентів та співробітників академії (в т.ч. професорсько-викладацького складу).

Мета даного дослідження – з'ясувати відносну поширеність вживання української і російської мов студентами в НаУКМА поза навчальним процесом та об'єктивні і суб'єктивні чинники, що впливають на цю поширеність.

Предмет дослідження: мовна поведінка студентів НаУКМА у різних їхніх мовних середовищах (включно з мотивацією їхнього мовного вибору у спілкуванні в НаУКМА поза навчальним процесом).

Об'єкт дослідження: студенти НаУКМА як суб'єкти спілкування у різних їхніх мовних середовищах.

Відповідно до мети дослідження, в результаті його проведення передбачається з'ясування відповідей на такі дослідницькі питання (сформульовані спільно з В. Є. Хмельком):

1. Якою є відносна поширеність вживання української і російської мов студентами в НаУКМА поза навчальним процесом, а саме – яка частка студентів поза навчальним процесом вживають у НаУКМА –
 - переважно українську мову?
 - переважно російську мову?
 - почасти українську мову, почасти російську?
2. Якими є ці співвідношення у вживанні в НаУКМА поза навчальним процесом української і російської мов студентами -
 - кожного з років навчання?
 - кожного з факультетів?
 - кожної з випускних спеціальностей?
3. Яку частину інформації студенти зазвичай отримують і хотіли би отримувати в НаУКМА українською мовою:
 - на лекціях, семінарах тощо;
 - на рівні навчальної літератури, наукової літератури, іншої літератури зі спеціальності, художньої літератури в бібліотеці;
 - на рівні функціонуючих у КМА мас-медіа (РадіоСМІТ, кінофільми (кіноклуби КМА), інтернет-форуми, соціальні мережі (сторінки-репрезентанти КМА, офіційні форум-групи та інтернет-спільноти КМА), студентський самвидав (газети, журнали)
4. Наскільки вибір студентами української або російської мови спілкування в НаУКМА поза навчальним процесом пов'язаний з тим, якою мовою –
 - їм легше розмовляти (читати, думати, писати, слухати, вчитись, готувати роботу зі спеціальності за умови нестачі часу, готуватись до іспиту)
 - до них переважно звертаються інші студенти/працівники НаУКМА?
 - йде розмова між студентами та/або працівниками НаУКМА, до якої вони приєднуються?
 - йде розмова між студентами і викладачем НаУКМА, до якої вони приєднуються?
 - спілкуються в присутності студентів співробітники НаУКМА?

- як часто студенти стикаються з російською мовою або суржилом з боку: професорсько-викладацького складу, працівників підрозділів
- вони переважно спілкуються поза межами НаУКМА в реальному житті?
- вони переважно спілкуються в соціальних мережах (блоги, сторінки в соціальних мережах тощо)
- переважно спілкуються їхні найближчі друзі/друзинки?
- викладена переважна частина доступної для них навчальної літератури?
- викладена переважна частина усіх текстів, які вони регулярно читають?
- озвучена переважна частина телепередач, які вони дивляться?
- у дитинстві з ними розмовляла мати/батько/близькі родичі?
- вони навчалися в школі?
- вони переважно спілкувалися до закінчення школи?
- спілкуються з колегами на роботі?
- спілкуються з різними за статусом людьми?

5. Якою мірою вживання студентами переважно української або російської мови (при спілкуванні в НаУКМА поза навчальним процесом) пов'язано з тим -

- чи є лише одна з цих мов їхньою рідною?
- чи ця мова їм подобається?
- чи вважають вони важливим володіння цією мовою?
- чи намагаються вони удосконалювати своє володіння цією мовою?
- яку мову вони вважають престижною або необхідною з практичних міркувань
- якою кількістю мов студенти володіють

6. Хто або що може в теперішньому часі впливати на мовний вибір студентів (з точки зору самих студентів)?

- Що – на думку студентів – може змінити мовну ситуацію в Академії
- Що впливає на рішення студентів за тієї чи іншої ситуації, з тією чи іншою людиною **не** говорити певною мовою?
- За яких умов студенти можуть бути готові не спілкуватись українською, відмовитись від цієї мови?
- Чи використовували б українську, якби вели бізнес/викладали/працювали в державних органах/видавали власний газету-журнал в Україні?

7. Наскільки вибір мови спілкування студентів визначається:

- тим, чи знайомий студент з документами, які визначають правила мовної поведінки в КМА (Статут, пункти корпоративної угоди) і тим, як він до них ставиться
- уявленнями студентів про актуальність «мовного питання» в НаУКМА (чи вважають, що в академії є проблеми з мовним питанням чи вважають, що все добре/тощо)
- оцінкою діяльності адміністрації / професорсько-викладацького складу / співробітників / студентів НаУКМА щодо забезпечення функціонування української та англійської мов як робочих?
- тим, чи студент підтримує і пропагує українську (іншу) мову/наскільки цілеспрямовано та активно це роблять?
- тим, як студент ставиться до тих, хто говорить російською мовою у КМА
- тим, які наявні припущення щодо того, як змінюватиметься у майбутньому співвідношення української та російської мов у спілкуванні в КМА мають студенти?

8. Наскільки вибір студентами української або російської мови – при спілкуванні у НаУКМА поза навчальним процесом – пов'язаний з тим, якою мірою вони задоволені –

- статусом цієї мови в Україні?
- рівнем свого володіння цією мовою?

- рівнем та атмосферою викладання української мови в НаУКМА?
- рівнем забезпеченості навчальною літературою робочими мовами.
- можливістю вивчати українську мову на більш «просунутому» рівні (advanced level) для більшості спеціальностей, не зупиняючись на загальноосвітньому курсі з української мови.

9. Наскільки поширене серед студентів, які віддають перевагу вживанню української мови в НаУКМА поза навчальним процесом, пояснення свого вибору тим, що -

- це рідна мова?
- це мова родини?
- це державна мова Батьківщини?
- це переважна мова безпосереднього оточення в НаУКМА?
- ця мова переважає у НаУКМА?
- це мова, яка переважає у їх мовному середовищі в цілому?
- ця мова у їх середовищі є престижнішою?
- вживання саме цієї мови є для них формою самоствердження?
- вживання саме цієї мови є для них особисто важливим?
- бажають строго дотримуватися цієї мови при спілкуванні у всіх неофіційних ситуаціях?

10. Наскільки поширене серед студентів, які віддають перевагу вживанню російської мови в НаУКМА поза навчальним процесом, пояснення свого вибору тим, що -

- це рідна мова?
- це мова родини?
- це переважна мова безпосереднього оточення в НаУКМА?
- це мова, яка переважає у їх мовному середовищі в цілому?
- ця мова у їх середовищі є престижнішою?
- вживання саме цієї мови є для них формою самоствердження?
- вживання саме цієї мови є для них особисто важливим?
- бажають строго дотримуватися цієї мови при спілкуванні у всіх неофіційних ситуаціях?

2. ОПИС ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження «Оцінка мовної ситуації щодо вживання української і російської мов студентами в НаУКМА поза навчальним процесом» було виконано кафедрою соціології НаУКМА на замовлення Вченої Ради НаУКМА. Метою дослідження є з'ясування кількісного та якісного станів мовної ситуації в НаУКМА на рівні академічної громади.

Дослідження проводилося з 17 жовтня 2014 року до 17 січня 2015 року. Польовий етап тривав з 10 до 28 листопада 2014 року. Методами дослідження виступали анкетне опитування та фокус-групові дискусії. Обсяг вибірки анкетування – 400 анкет, відсоток тих, хто взяв участь у дослідженні (response rate), становив 68%. Кількість фокус-групових дискусій – 8, у фокус-групах взяли участь 57 спудеїв, у середньому по 7 спудеїв у дискусії.

Генеральну сукупність складають спудеї НаУКМА (студенти і аспіранти), які за офіційними даними деканатів навчаються (без тих, хто в академвідпустках) станом на жовтень 2014 року – таких всього 3149 спудеїв. Вибірка анкетування є стратифікованою за факультетом і роком навчання, пропорційно до кількості спудеїв у кожній категорії. Вибірка є репрезентативною для генеральної сукупності. Гранична похибка вибірки на рівні значущості 0,05 не перевищує: 4,56% для номінальних та порядкових ознак і 4,06% для метричних ознак. Зважаючи на малі обсяги вибірки (до 15 анкет) та високу похибки вибірки (до 24,5%) для факультетів, порівнювати результати між роками чи факультетами методологічно некоректно.

Таблиця 1. Вибірка анкетування

Рік/Ф-т	ФГН	ФЕН	ФІ	ФПвН	ФПрН	ФСНСТ	КМБШ	Аспірантура	Всього
1 (БП-1)	18	17	13	8	13	17			86
2 (БП-2)	13	16	12	9	15	13			78
3 (БП-3)	14	15	8	9	13	13			72
4 (БП-4)	12	9	6	5	9	8			49
5 (МП-1)	9	10	5	7	6	14	7		58
6 (МП-2)	8	4	5	3	6	7	8		41
7 (Асп-1)								7	7
8 (Асп-2)								4	4
9 (Асп-3)								5	5
Всього	74	71	49	41	62	72	15	16	400

Думки спудеїв щодо мовної ситуації у НаУКМА опрацьовані та подані у вигляді *цитат* з фокус-групових дискусій та відповідей на відкриті запитання анкети, а також *одномірних* та *двомірних розподілів* відповідей на закриті запитання анкети. Відповіді порашовані по відношенню до *тих респондентів, які відповіли* на відповідне запитання. Викладені виключно *репрезентативні* та *статистично значущі* результати.

Значущість різниці відсотків перевірялась у порівнянні з величиною похибки вибірки, а значущість різниці середніх арифметичних – за допомогою тесту ANOVA у програмі SPSS. Для пошуку зв'язків між різними аспектами мовної поведінки спудеїв та з їхніми соціально-демографічними характеристиками було проведено аналіз кореляційної матриці змінних та представлено результати у вигляді *кореляцій*. Зв'язки між порядковими змінними та між порядковими й іншими змінними визначалися за коефіцієнтом рангової кореляції Спірмена. Зв'язки між метричними змінними визначалися за коефіцієнтом кореляції Пірсона. Відповідні статистичні розрахунки виконані у програмі SPSS.

Таким чином, можна стверджувати, що виявлені *статистично значущі* закономірності є *репрезентативними* і притаманні спудеям НаУКМА, які навчалися станом на жовтень 2014 року, з імовірністю у 95% (або 99%) з урахуванням зазначеної похибки.

3. СТИСЛИЙ ВИКЛАД РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Щодо мовної компетентності, дані опитування свідчать – спудеї НаУКМА впевнені, що володіють українською відмінно – у середньому на 94,6%-97,9%, що краще, ніж російською (86-96%); англійською володіють добре (на 71-80,6%), іншими мовами – суттєво гірше. Мовними навичками української, російської та англійської мов краще володіють жінки, старші за віком, старші роки навчання, та вихідці з більших населених пунктів. Кияни дещо краще володіють російською, однак вихідці з інших регіонів краще володіють польською.

Стосовно пропорцій мовного вжитку, у середньому, за часткою спілкування українська мова займає 3/4 (74,7%) часу, що лише на 1/3 більше за частку спілкування російською мовою (58,1%). Англійською спілкуються 39,2% часу, рештою іноземних мов значно менше (7-19,5%). Вихідці з більших населених пунктів і кияни частіше спілкуються російською, а вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів – українською.

Практично половина (49,4%) спудеїв НаУКМА переконані, що завжди звертають увагу на правильність вимови співрозмовників, тобто для них це важливо. За правильністю вимови спудеїв перше місце займає розмовна українська (58%), далі йдуть літературна українська (46,7%), розмовна російська (46,1%), та літературна російська (40%). Однокурсники більше говорять українською, тоді як колеги по роботі, друзі, родичі, сусіди та знайомі – переважно розмовною українською або російською. Від 20 до 40% мовлення соціального оточення займає певний суржик. Характерно, що вихідці з більших населених пунктів і кияни частіше стикаються з російськомовним оточенням, а вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів – з оточенням, яке спілкується українською і суржилом.

Були виявлені такі зв'язки мовного вибору із суб'єктивним добробутом. Респонденти, котрі відмічали незадовільний фінансовий стан, частіше вживають україно-російський суржик в родині та віддають перевагу споживанню україномовних культурних продуктів, натомість фінансово успішніші частіше декларують досвід читання україномовної фахової літератури, користування англомовними джерелами, спілкування іноземними мовами, соціальна підтримка в україномовних родині і соціальна підтримка у колах російськомовних друзів. Із незадоволеністю життям пов'язаний стрес від читання англомовної літератури, від оточення з російсько-українським суржилом та від мовної нестійкості, натомість із задоволеністю життям пов'язані україномовна література зі спеціальності, україномовне оточення в університеті, у родині, та у соціальних мережах.

Щодо сфер функціонального застосування мов, то за всіма параметрами українська мова важливіша за російську: вона є рідною для 75,1%, материнською для 66,6%, улюбленою для 63,6%, першою для 60,5%, основною за обсягом спілкування для 53,3%. При цьому і російська і українська є зручними для 20,4%, основними для 13,7%, рідними для 13,7%. Англійська мова лідирує як необхідна з практичних міркувань (для 55,2%) та престижна (для 45,9%). Літературу для навчання і науки, та дозвілля читають приблизно порівну російською та українською (42,8% і 49,7% відповідно). Українська є найпоширенішою мовою у соціальних мережах (34,5%), а англійська значно переважає у музиці (58,4%). Студентам КМА значно легше і зручніше українською мовою готуватися до іспитів (74,3%) навчатися (61,3%), писати (57,7%), думати (48,2%) і розмовляти (43,1%). Російською та українською порівну легше слухати (49,3%) та читати (45,3%). Кожна мова є пріоритетною для специфічної сфери: українську вибирають головною для державної служби (79,5%), викладання (57,1%), видання періодики (56,9%), англійську – для створення сайту (38,5%) та бізнесу (37,2%). З іншого боку, це гіпотетичні припущення, на які впливають нормативні уявлення про первинність української мови. Студенти стверджують, що намагаються вдосконалити володіння мовами: 92,1% – англійською, 80% – українською, 76,7% – іншими мовами, і тільки 31% – російською.

Ставлення до мов виявляється у тому, що емоційна важливість української впливає з кількісних даних: для 53,6% опитаних найприємніше спілкуватися українською, для 17,2% – і

російською і українською, для 12,3% - англійською, і тільки для 5,6% – російською. Володіння мовами є важливим: англійською – для 96,1%, українською – для 94,3%, іншими мовами – для 88%, російською – для 65,9%. Англійська мова подобається 83,3% опитаних, російська – 80,3%, українська – 79,3%, інша мова – 86,8%.

Обставини мовної поведінки яскраво свідчать про засилля неробочої мови у НаУКМА – російської, до третини. Російською мовою в університеті отримують 30,9% наукової літератури у бібліотеці, 31,9% літератури зі спеціальності, 30,9% навчальної літератури, 12,1% часу на лекціях і семінарах. Ситуація загострюється російськомовним середовищем поза НаУКМА, де близько половини інформації подається російською мовою. Незважаючи на це, спудеї НаУКМА прагнуть отримувати більше інформації англійською: літератури зі спеціальності – 38,8%, навчальної літератури – 38,2%, наукової літератури у бібліотеці – 36,1%, на лекціях і семінарах – 36,3%, загалом – до 55%. На противагу чоловікам, жінки більш старанні у пошуку літератури, більше читають пресу, слухають радіо та музику – різними мовами. Молодші за віком більше зорієнтовані на україномовну літературу, а старші – на англomовну. Аналогічно, молодші роки навчання більше орієнтуються на україномовну літературу, а старші – на англomовну.

У середньому, у ситуаціях мовного вибору переважає українська: у розмовах між студентами та викладачами НаУКМА – 87,9%, у спілкуванні у присутності студентів співробітниками НаУКМА – 78,2%, у спілкуванні з однокурсниками під час пар – 72%. Але значна частка припадає на російську мову та на російську й українську порівну. В активному спілкуванні англійська мова набирає максимум 7,7% – у соцмережах.

Мовна лояльність виявилася доволі відносною, тому що майже однаково часто трапляються ситуації 1) переходу на мову співрозмовника, 2) переходу співрозмовника на мову спудея, 3) вживання кожним із мовцем своєї відмінної мови. Вихідці з менших населених пунктів та з інших регіонів продовжують спілкуватись різними мовами, зі старшими за віком та роком навчання співрозмовник переходить на мову спудея, кияни частіше переходять на мову співрозмовника, чоловіки і випускники ліцеїв та гімназій частіше разом зі співрозмовником обирають іншу мову для спілкування.

Щодо мотивації мовної поведінки, практично половина спудеїв НаУКМА переходять на мову співрозмовника з двох основних причин: для кращого розуміння одне одного – 53,2% та з поваги до співрозмовника – 49,4%. Абсолютних білінгвів, які автоматично переходять на іншу мову – 27,5%. Чоловіки, молодші, випускники загальноосвітніх шкіл частіше перейдуть на мову співрозмовника для кращого розуміння одне одного; молодші за віком та роком навчання, вихідці з більшого населеного пункту – з поваги до співрозмовника, вихідцям з більшого населеного пункту частіше все одно, якою мовою розмовляти. Дані анкетування свідчать, що спудеї НаУКМА у всіх ситуаціях перш за все схильні переходити на українську мову, далі на англійську, іншу мову, і лише в останню чергу – на російську. У цілому, молодші за віком частіше переходять на російську вдома; старші – на англійську, вихідці з інших регіонів – частіше на українську, кияни – частіше на російську; вихідці з менших населених пунктів – частіше на українську, більших – на російську та англійську. Частина студентів готові відмовитися від мови доволі легко: залежно від настрою або бажання порозумітися зі співрозмовником. Інші готові на це за важливих обставин: якщо це потрібно для роботи, із друзями, з родичами, з іноземцями, з політичних міркувань. Ще інші готові піти на такий вчинок в екстремальних умовах: якщо є загроза здоров'ю чи життю себе чи близьких. Дехто не збирається відмовлятися від рідної мови за жодних обставин.

Крім звичайної ситуації, коли мова до і після вступу до НаУКМА була однаковою, трапляються інші характерні сценарії. Деякі російськомовні спудеї свідомо готувалися до вступу до Могилянки і починали спілкуватися українською. І буквально з перших днів в Академії повністю переходили на українську. Інші переходили на українську неусвідомлено, під впливом могилянського україномовного оточення. З іншого боку, на старших роках навчання ставлення до мов стає вільнішим, частіше вживають російську або стають

білінгвами. Відмічають і розчарування, що Могілянка не відповідає очікуванням щодо україномовності.

Мовна стійкість має свої причини – спудеї ніколи не перейдуть на іншу мову: якщо не володіють мовою співрозмовника, якщо співрозмовник володіє мовою спудея, якщо виявляється неповага до людини, мови, етносу, якщо відбувається конфлікт, на російську з політичних міркувань. Деякі взагалі ніколи не збираються переходити на іншу мову. Серед чинників мовної стійкості переважають практичні міркування – якщо погано володіють мовою співрозмовника – 19,4% та якщо це незручно – 11,7%, при цьому важливі й ціннісні уявлення – 13% не переходять на іншу мову, бо пишаються своєю мовою.

Значення мовного вибору відрізняється: для декого мова спілкування не має значення – важлива людина як така. Для інших Могілянка асоціюється з проукраїнськістю, з патріотизмом, тому україномовність важлива. Для багатьох мова – це дуже особисте і родинне. Україномовність спудеї найбільше пов'язують з оточенням, родиною та особистим вибором

Щодо обізнаності з документами, які регулюють мовну поведінку в НаУКМА, тільки 15,8% спудеїв читали і знають зміст нормативних документів, які стосуються мовної поведінки в НаУКМА (Статут і Корпоративну угоду). 44,2% знають тільки в загальних рисах. 13,4% взагалі не знають про їх існування. 59,8% спудеїв намагаються виконувати правила мовної поведінки у КМА, але для 34,1% це не має особливого значення. Молодші за віком та роком навчання краще обізнані та позитивніше ставляться до документів, які визначають правила мовної поведінки в КМА. 32,3% спудеїв вважають, що у НаУКМА є проблеми з мовним питанням, натомість 43,4% вважають, що немає.

Оцінки діяльності громади НаУКМА щодо мовної політики різняться. Думки щодо статусу російської та української мов у країні неоднозначні: приблизно однакові частки студентів і задоволені і незадоволені. Однак викладанням та мовною ситуацією у НАУКМА переважно задоволені. Майже в усіх підрозділах НаУКМА спудеї стикаються з російською мовою. У межах НаУКМА поза навчанням переважно спілкуються українською.

Щодо ставлення до мовного вибору інших, спудеї засуджують вживання російської мови та підтримують просування української мови у НаУКМА.

Оцінки ситуації у КМА також відрізняються: одна частина вважає, що відбувається занепад, друга – що розвиток, третя, що нічого не змінюється.

4. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ МОВНИЙ ВИБІР

Мовна компетентність

Думки учасників фокус-групових дискусій щодо рівнів володіння мовами виявилися доволі розмаїтими (тут і далі з метою лаконічності наводяться найбільш промовисті цитати):

Будь ласка, пригадайте мови, які Ви знаєте, та оцініть рівень володіння кожною з них (Модератор):

Добре, українська, я думаю, що для студента можна сказати і десять. Російська, я не знаю, може два. Англійська десь 5-6, німецька десь 4-5. (Студент ФГН).

Українська, я думаю, сто, російська – 100, англійська – 100, це я дуже так сміливо, нехай буде 98. Французька – 15, німецька, може, 20 і польська десь теж 20. (Студент ФІ).

Українську я оцінюю на сто. Російську, я думаю, я би оцінила на 95, тому що навички зараз трохи втрачаються, в силу того, що... майже не послуговуюся зараз. Що до інших мов, то англійська десь 90, є досвід вивчення французької, німецької, болгарської, хорватської і всі вони, я думаю, позначку 30 не перейшли. (Аспірант).

Українська, російська за десятибальною, мабуть, десь 9 з 10. І англійська шість з десяти. (Студент ФГН).

Англійська тут взагалі краще промовчати, як для Могилянки я жахливо знаю англійську. Ну, хай буде два. (Студент ФГН).

Як бачимо, стандартний варіант, коли відмінно знають українську і російську, і гірше англійську, суттєво доповнюється випадками, коли англійською і німецькою володіють краще, ніж російською; загалом студенти прагнули продемонструвати не лише чудове знання англійської, а й інших іноземних мов.

Таблиця 2. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Будь ласка, пригадайте мови, які Ви знаєте, та оцініть рівень володіння кожною з них за 100-бальною шкалою (0 – «не володію», 100 – «досконале володіння»).

Мови, якими володієте	Читання	Писання	Слухання	Мовлення
Англійська	80.6%	72.7%	74.4%	71.0%
Російська	94.9%	86.0%	96.0%	89.3%
Українська	97.8%	94.6%	97.9%	95.4%
Німецька	33.9%	25.7%	24.6%	21.9%
Французька	22.0%	15.8%	16.6%	14.3%
Польська	37.4%	24.5%	38.1%	26.4%
Інша	49.9%	33.1%	44.6%	36.0%

Дані опитування свідчать – спудеї НаУКМА впевнені, що володіють українською відмінно – у середньому на 94,6%-97,9%, що краще, ніж російською (86-96%); англійською володіють добре (на 71-80,6%), іншими мовами – суттєво гірше.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні з чоловіками, *жінки краще* володіють навичками: писання англійською (у середньому 69,4 і 74), читання англійською (у середньому 68 і 72), читання російською (у середньому 91,9 і 95,9), читання українською (у середньому 96,1 і 98,5), писання українською (у середньому 92,2 і 95,5).

У порівнянні з молодшими за віком, *старші краще* володіють навичками: слухання англійською (сила зв'язку $r = +0,18$) та мовлення англійською (сила зв'язку $r = +0,11$), писання російською (сила зв'язку $r = +0,12$), писання українською (сила зв'язку $r = +0,10$).

Чим *старший рік навчання*, тим *краще* володіють навичками: писання англійською (сила зв'язку $\rho = +0,16$), слухання англійською (сила зв'язку $\rho = +0,13$) та мовлення англійською (сила зв'язку $\rho = +0,17$), писання російською (сила зв'язку $\rho = +0,11$), писання українською (сила зв'язку $\rho = +0,15$).

Порівняно з випускниками загальноосвітніх шкіл, *випускники ліцеїв та гімназій краще* володіють навичками: мовлення англійською (у середньому 68,7 і 73,3 відповідно)

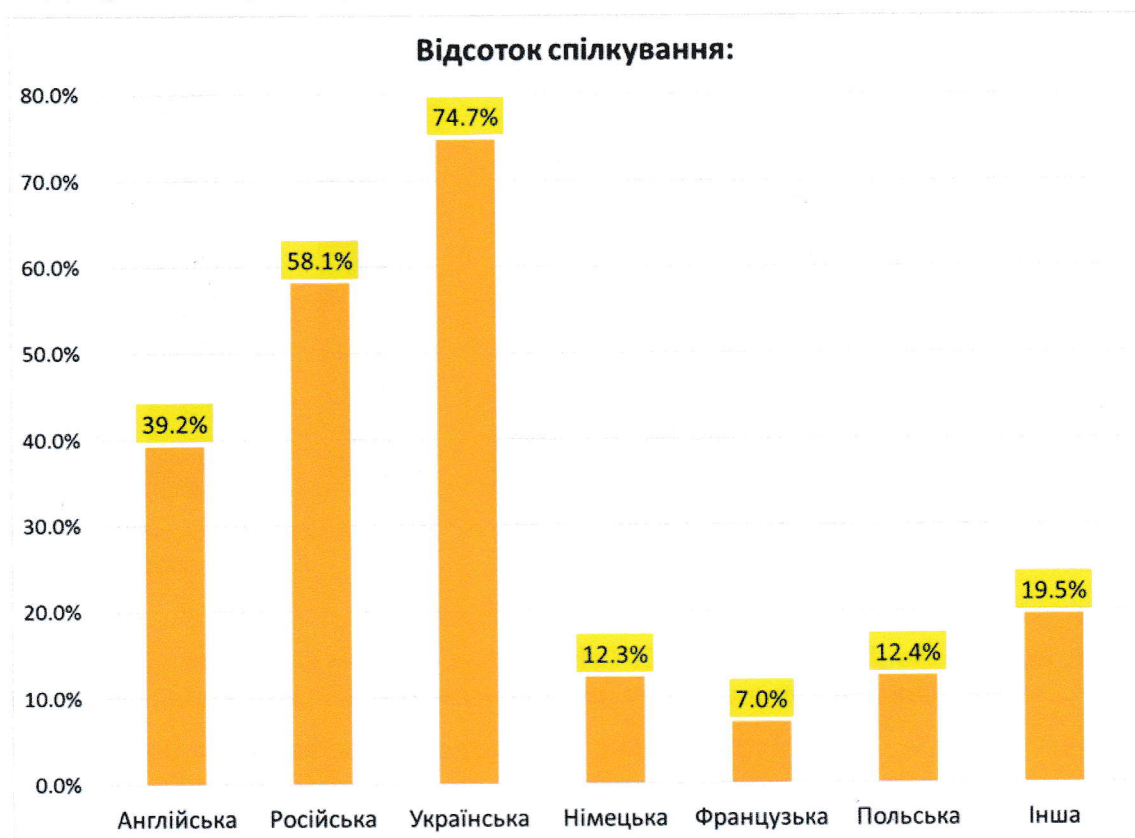
Порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни краще* володіють навичками: писання **російською** (у середньому 83,7 і 89,6 відповідно). Натомість, порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів краще* володіють навичками: читання **польською** (у середньому 24,2 і 45,7 відповідно), писання польською (у середньому 11,5 і 32,7 відповідно), слухання польською (у середньому 26,6 і 45,5 відповідно), мовлення польською (у середньому 13,7 і 34 відповідно).

Чим *більший населений пункт* до вступу в університет, тим *краще* володіють навичками: читання **англійською** (сила зв'язку $\rho = +0,23$), писання англійською (сила зв'язку $\rho = +0,16$), слухання англійською (сила зв'язку $\rho = +0,13$), мовлення англійською (сила зв'язку $\rho = +0,17$), читання **російською** (сила зв'язку $\rho = +0,25$), писання російською (сила зв'язку $\rho = +0,21$), слухання російською (сила зв'язку $\rho = +0,11$), мовлення російською (сила зв'язку $\rho = +0,22$), читання французькою (сила зв'язку $\rho = +0,17$).

Таким чином, мовними навичками української, російської та англійської мов краще володіють жінки, старші за віком, старші роки навчання, та вихідці з більших населених пунктів. Кияни дещо краще володіють російською, однак вихідці з інших регіонів краще володіють польською.

Пропорції мовного вжитку

Діаграма 1. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

(Щодо кожної мови респонденти зазначали відсоток спілкування, окремо, тому 100% – це можливий максимум для кожної мови).

У середньому, за часткою спілкування українська мова займає 3/4 (74,7%) часу, що лише на 1/3 більше за частку спілкування російською мовою (58,1%). Англійською спілкуються 39,2% часу, рештою іноземних мов значно менше (7-19,5%).

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні з чоловіками, *жінки частіше* спілкуються: англійською (у середньому 42,1% і 33,8% відповідно) та українською (у середньому 75,9% і 72,5% відповідно).

Порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни частіше* спілкуються **російською** (у середньому 53,1% і 64,9% відповідно). Натомість, порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів частіше* спілкуються: **українською** (у середньому 64,7% і 80,4% відповідно), німецькою (у середньому 7,4% і 15% відповідно), польською (у середньому 3,8% і 18% відповідно). Чим *більший населений пункт*, тим *частіше* спілкуються **російською** (сила зв'язку $r = +0,22$). Навпаки, чим *менший населений пункт*, тим *частіше* спілкуються **українською** (сила зв'язку $r = -0,21$).

Вихідці з більших населених пунктів і кияни частіше спілкуються російською, а вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів – українською.

Правильність вимови

Діаграма 2. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Практично половина (49,4%) спудеїв НаУКМА переконані, що завжди звертають увагу на правильність вимови співрозмовників, тобто для них це важливо.

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Якщо оцінювати правильність вимови Вашої / оточення, будь ласка, спробуйте приблизно оцінити, які варіанти мови в яких ситуаціях використовуються - це більше літературна чи розмовна українська чи російська мови? Суржик? (Модератор)

Для мене це дуже важливо, що як професійний майбутній юрист, правник, розмовляти чисто українською мовою. (Студент ФПвН).

Я знаю російську мову, але коли я нею спілкуюся, то спілкуюся з таким жорстоким українським акцентом, тому краще мені на неї не розмовляти. (Студент ФЕН).

Есть непреодолимое желание общаться на украинской мове. Я просто не умею так добре спілкуватися. (Студент КМБШ).

Я знаю, що це не є українська, тому що у нас на Західній Україні багато є діалектів, чесно кажучи. Ну, я тут намагаюся розмовляти літературною мовою, тобто, я знаю, що я ці слова певні не можу використовувати, які є в родині. (Студент ФПрН).

В середовищі Могиланки скоріше українська і, напевно, українсько-російській суржик більше всього. Вдома це, відповідно, суржик, але це навіть не суржик, це діалект, знову ж таки. (Студент ФПрН).

Крім суто україномовних та російськомовних студентів, дехто свідомо не говорить російською чи українською, бо побоюються неправильної вимови; також визнають за собою випадки вживання іншомовних слів, діалектизмів і навіть російсько-українського суржик.

Таблиця 3. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Якщо оцінювати правильність вимови Вашої / оточення, будь ласка, спробуйте приблизно оцінити, які варіанти мови в яких ситуаціях використовуються (у %)

	Літератур н укр. мова	Розмовн. укр. мова	Літератур. рос. мова	Розмов рос. мова	Укр.-рос суржик	Рос.-укр суржик	Інший суржи к	Інша мова
Я	46.7%	58.0%	40.0%	46.1%	27.2%	21.5%	6.9%	13.4%
Члени сім'ї	38.7%	56.3%	42.5%	52.8%	35.7%	25.4%	6.7%	8.3%
Колеги по роботі	45.8%	56.0%	42.7%	48.5%	25.6%	25.0%	6.0%	18.8%
Однокурсники	47.9%	57.4%	33.5%	42.3%	28.4%	22.9%	7.2%	10.8%
Друзі	40.2%	52.2%	37.8%	48.3%	30.2%	22.9%	7.3%	13.5%
Родичі	36.5%	57.4%	35.5%	50.7%	37.6%	26.0%	6.4%	7.2%
Сусіди	29.4%	49.6%	30.9%	55.5%	41.8%	31.8%	8.8%	5.3%
Знайомі	34.1%	47.2%	33.0%	50.0%	29.3%	25.1%	10.3%	6.6%
Інші	37.5%	25.0%	60.0%	73.3%	10.0%	0.0%	0.0%	0.0%

За правильністю вимови спудей перше місце займає розмовна українська (58%), далі йдуть літературна українська (46,7%), розмовна російська (46,1%), та літературна російська (40%). Однокурсники більше говорять українською, тоді як колеги по роботі, друзі, родичі, сусіди та знайомі – переважно розмовною українською або російською. Від 20 до 40% мовлення соціального оточення займає певний суржик.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні з чоловіками, жінки частіше стикаються з літературною українською мовою на роботі (у середньому 35,7% і 51,2% відповідно).

У порівнянні зі старшими за віком, молодші частіше, чують: від колег по роботі розмовну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,18$). Чим молодший рік навчання, тим частіше, чують: від колег по роботі розмовну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,19$).

Порівняно з випускниками ліцеїв та гімназій, випускники загальноосвітніх шкіл частіше чують україно-російський суржик від друзів (у середньому 22,3% і 36% відповідно).

Порівняно з киянами, вихідці з інших регіонів частіше чують: україно-російський суржик у родині (у середньому 20,9% і 27,3% відповідно), розмовну українську мову від друзів (у середньому 44,4% і 56,9% відповідно), розмовну українську мову від знайомих (у середньому 37,7% і 52,3% відповідно), україно-російський суржик від знайомих (у середньому 20,7% і 32,4% відповідно), розмовну українську мову від сусідів (у середньому 38,9% і 54,3% відповідно).

На противагу вихідцям з інших регіонів, *кияни частіше*: використовують розмовну **російську мову** (у середньому 42,1% і 52,2% відповідно), чують розмовну російську мову від однокурсників (у середньому 39,1% і 46,9% відповідно), чують розмовну російську мову від друзів (у середньому 42,3% і 56,4% відповідно), чують розмовну російську мову від знайомих (у середньому 46% і 57,5% відповідно), чують розмовну російську мову від сусідів (у середньому 48,5% і 66,5% відповідно).

Чим *менший населений пункт*, тим *більше* розмовляють: спудеї розмовною **українською мовою** (сила зв'язку $\rho = -0,17$) та україно-російським **суржиком** (сила зв'язку $\rho = -0,20$), чують: у родині розмовну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,16$), україно-російський суржик (сила зв'язку $\rho = -0,31$), російсько-український суржик (сила зв'язку $\rho = -0,22$) та інший суржик (сила зв'язку $\rho = -0,21$), від родичів україно-російський суржик (сила зв'язку $\rho = -0,18$), від друзів розмовну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,18$), від друзів україно-російський суржик (сила зв'язку $\rho = -0,20$), від знайомих розмовну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,31$) та україно-російський суржик (сила зв'язку $\rho = -0,25$), від сусідів літературну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,23$) та розмовну українську мову (сила зв'язку $\rho = -0,30$).

Навпаки, чим *більший населений пункт*, тим *більше* говорять: спудеї розмовною **російською мовою** (сила зв'язку $\rho = +0,21$), чують: у родині розмовну російську мову (сила зв'язку $\rho = +0,21$), від друзів розмовну російську мову (сила зв'язку $\rho = +0,23$), від знайомих розмовну російську мову (сила зв'язку $\rho = +0,22$), від сусідів розмовну російську мову (сила зв'язку $\rho = +0,27$).

Характерно, що вихідці з більших населених пунктів і кияни частіше стикаються з російськомовним оточенням, а вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів – з оточенням, яке спілкується українською і суржиком.

Сфери функціонального застосування мов

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Яку мову чи мови Ви для себе зазвичай відносите до рідної? основної? необхідної з практичних міркувань? (Модератор)

Я етнічно україномовний, в своєму житті російською спілкувався максимум хвилин 20, може 10. Тобто, в мене ніколи не виникала потреба спілкуватися російською. (Студент ФЕН).

Вживаю російську, бо це моя рідна мова і коло знайомих і друзів всі говорять російською, в родині говорять російською. (Студент ФІ).

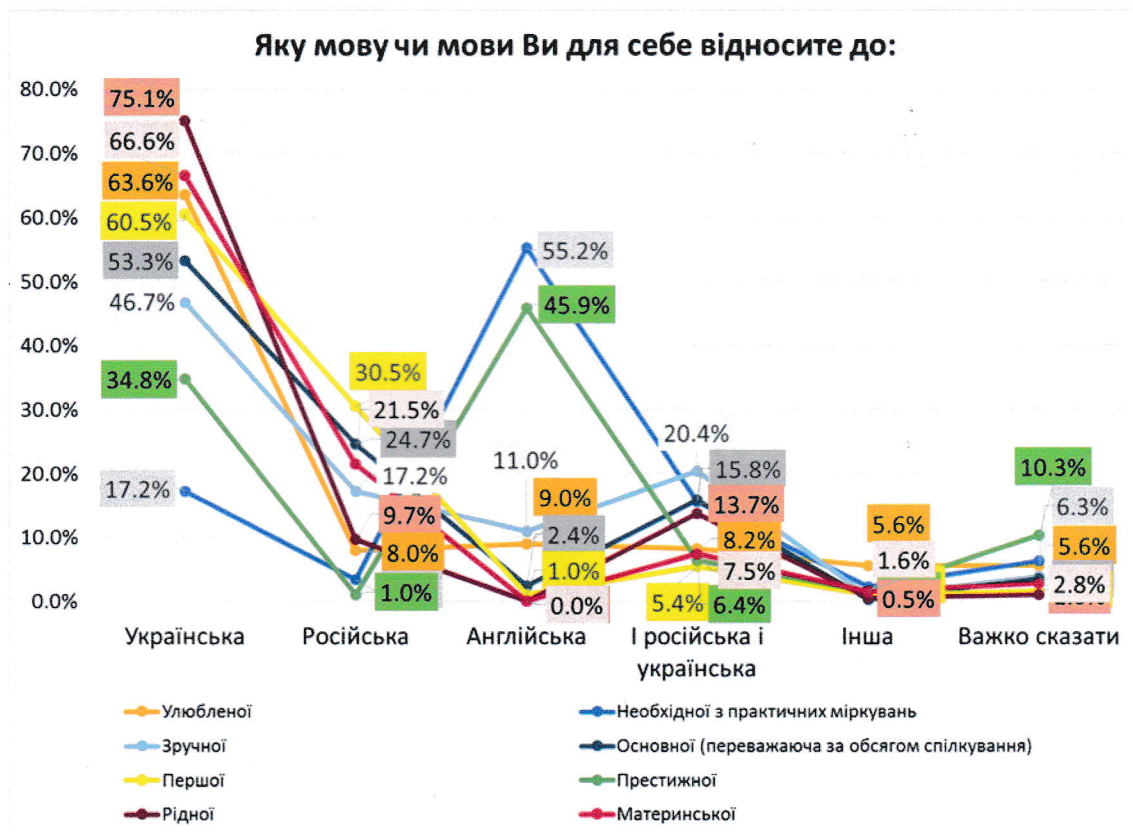
Виходить так, що моя сім'я спочатку україномовна, потім вона соціалізувалася і стала ніби російськомовна. Але я вирішила, що зі мною так не пройде. І я тепер україномовна постійно. (Студент ФПвН).

Я не можу відповісти, мені важко, насправді, відповідати на це запитання, бо рідною я завжди вважала українську мову, але в побуті, напевно, дома, до своїх 17 років я користувалася російською мовою... Це був такий суржик, дуже суржик, дуже багато, насправді, було українських слів. І користувалася саме такою мовою в побуті. А зараз для мене рідною і основною, якою я завжди користуюсь, є українська. Ну, і рідна завжди українська була, а от основною стала з 17 років. (Студент ФПвН).

А якщо до знання мови української і російської для мене обидві є рідні. (Аспірант).

Крім однозначно української або російської мов як рідних і основних одночасно, трапляються випадки, коли і українська і російська є рідними, та коли основна мова змінюється протягом життя – або через обставини або як свідоме рішення.

Діаграма 3. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

За всіма параметрами українська мова важливіша за російську: вона є рідною для 75,1%, материнською для 66,6%, улюбленою для 63,6%, першою для 60,5%, основною за обсягом спілкування для 53,3%. При цьому і російська і українська є зручними для 20,4%, основними для 13,7%, рідними для 13,7%. Англійська мова лідирує як необхідна з практичних міркувань (для 55,2%) та престижна (для 45,9%).

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Скажіть, будь-ласка, зазвичай якою мовою чи мовами Ви читаете літературу по роботі? а художню літературу? Газети, журнали, іншу пресу? Спілкуєтесь у соцмережах? Готуєтесь до занять? Спілкуєтесь під час навчання в групах? (Модератор)

Нам надають джерело, культурологія, наприклад, ми читаємо виключно російськомовну літературу. (Студент ФГН).

Дуже багато часу не оновлювалася література [з фізики] і тому викладачі вважають як найкраще нас тренувати на базі, на якій тренувалися вони. А їхня база складалася власне в часи приблизно сталінізму, тому української мови в нас взагалі немає. (Студент ФПрН).

Ну, чесно, і так забагато англомовної і її дуже важко розбирати. Я зазвичай, коли до семінарів там англомовна література, то я її просто не читаю, я читаю тільки те, що українською і російською. (Студент ФГН).

Тобто, от на першому курсі, я пам'ятаю, було переважно українською, чим до четвертого дійшло і тут вже відсоток англійської, англомовної літератури досить такий значний. (Студент ФГН).

[Російською не читаю]. Бойкот. Зараз... Через війну. (Студент ФПрН).

[Музика] англійська і українська. (Студент ФПрН).

Я коли знайомлюся з дівчинкою, я переважно українською мовою. Це зараз популярно. (Студент ФІ).

Думки щодо літератури різняться: частина вважає, що треба читати в оригіналі, будь то українською, російською чи англійською, частина відмічає кращу якість російських, а частина українських перекладів. Багато хто змушений читати такою мовою, якою доступно. Щодо

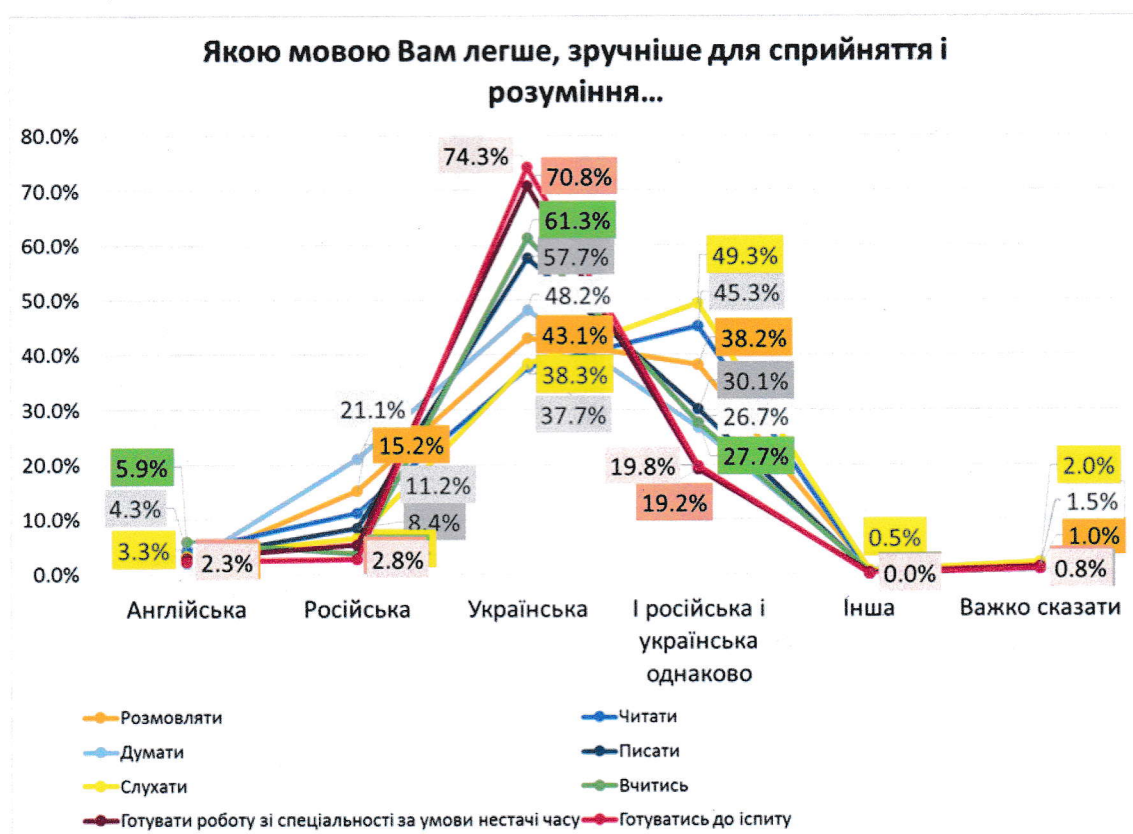
літератури, музики та кіно для дозвілля, студенти мають різні смаки, хоча виглядає, що, незважаючи на засилля російської, українська та англійська є престижними.

Діаграма 4. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Літературу для навчання і науки, та дозвілля читають приблизно порівну російською та українською (42,8% і 49,7% відповідно). Українська є найпоширенішою мовою у соціальних мережах (34,5%), а англійська значно переважає у музиці (58,4%).

Діаграма 5. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Студентам КМА значно легше і зручніше українською мовою готуватися до іспитів (74,3%) навчатися (61,3%), писати (57,7%), думати (48,2%) і розмовляти (43,1%). Російською та українською порівну легше слухати (49,3%) та читати (45,3%).

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Яку мову ви б використовували, якби створювали свій сайт для бізнесу? Видавали газети чи журнали? За яких обставин у цій ситуації використовували російську мову? (Модератор)

Однозначно українською. (Студент ФІ).

Може, дійсно, рентабельним буде суржикомовним? (Студент ФПрН).

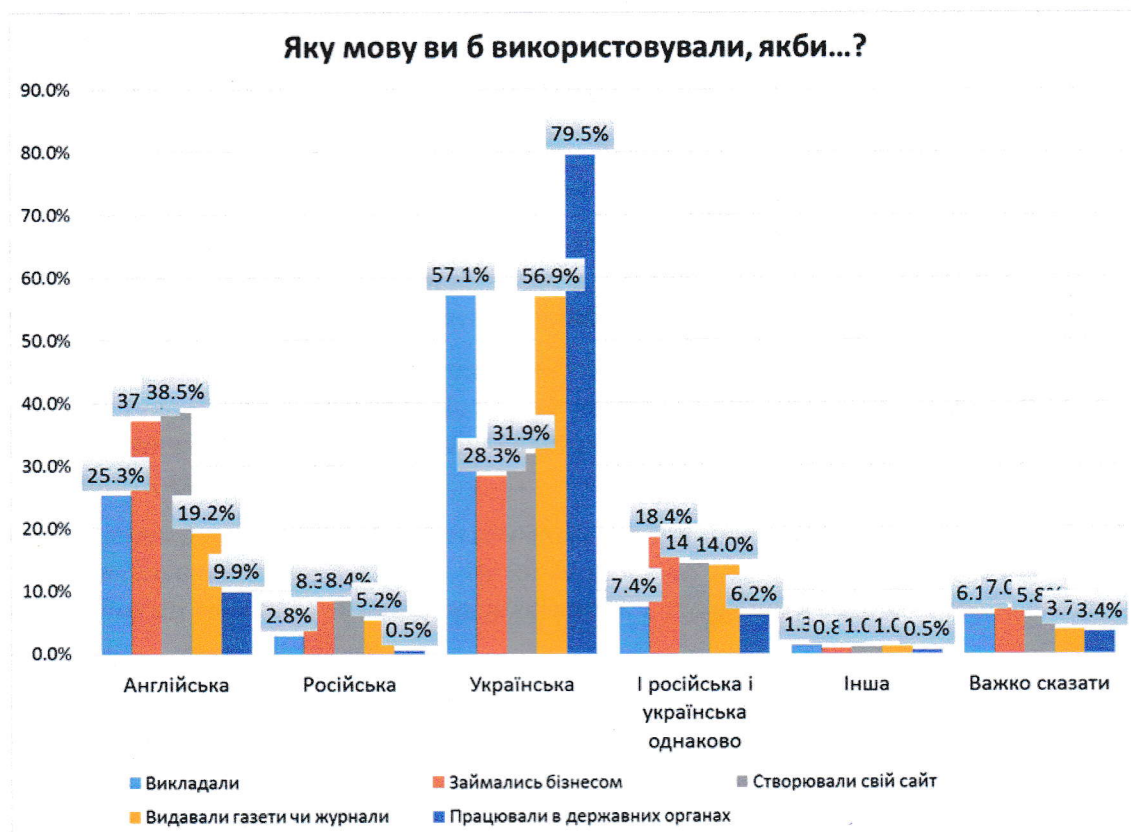
Якщо з точки зору рентабельності, я маю платити зарплатню робочім, я маю мати якийсь прибуток, тому що, можливо, це є інвестори... [видаватиму російською] (Студент ФПрН).

Для мене вибір стає практично між української і англійської. Про російську навіть мови не йде. Не видавав би взагалі, но як би я видавав журнал, то я б його видавав взагалі трьома мовами – українською, російською, англійською. По-моєму, це було б логічно. (Студент ФЕН).

Якщо все зав'язане на грошах, я б змінив мову... На яку вигіднішу, на таку б і змінив. (Студент ФСНСТ).

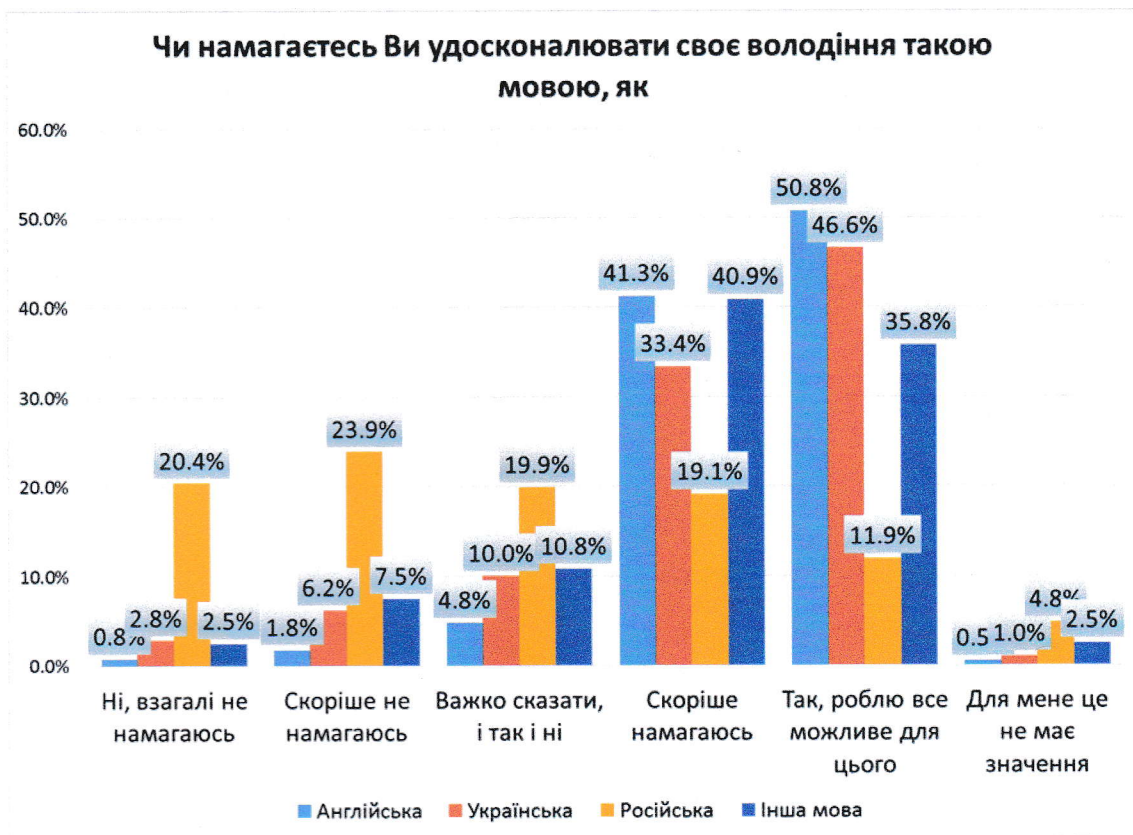
Під час обговорення студенти прагнули продемонструвати, що вони однозначно за україномовний бізнес. Однак, при розгляді гіпотетичних ситуацій, частина погоджувалася, що доведеться перейти на російську. Дехто був згоден одразу користуватися прибутковою мовою, а дехто не погоджувався за жодних умов. Звучало й інтегральне рішення – користуватися трьома мовами – українською, російською, англійською.

Діаграма 7. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Кожна мова є пріоритетною для специфічної сфери: українську вибирають головною для державної служби (79,5%), викладання (57,1%), видання періодики (56,9%), англійську – для створення сайту (38,5%) та бізнесу (37,2%). З іншого боку, це припущення, на які впливають нормативні уявлення про первинність української мови.

Діаграма 9. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Студенти стверджують, що намагаються вдосконалити володіння мовами: 92,1% – англійською, 80% – українською, 76,7% – іншими мовами, і тільки 31% – російською.

Ставлення до мови

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Якою мовою Вам приємніше розмовляти, читати, писати, слухати музику? (Модератор)

Це для мене якось, це нічого особливого для мене не означає, чесно. (Студент ФЕН).

У меня мышления и мечты они как бы на русском языке, потому что я из центральной Украины, тоже у меня семья говорит по-русски, в школе я учился в русском классе, ну, в институте только уже столкнулся более плотно с украинским языком. (Студент КМБШ).

В мене є знайомі, які дуже класно говорять, без жодного акценту російською мовою, просто люблю слухати. Розумієте, я навпаки, він говорить російською так класно, я переходжу навіть на російську. Це, дійсно, це чудово, мелодійно слухати як гарною російською, без акценту, без нічого. Насправді класно. (Аспірант).

Я знаю, що навіть деяким моїм російськомовним друзям дуже подобається слова українські. Коли я їх вживаю, вони дуже від цього, дуже їм підіймає настрій насправді... І їм в такому плані навіть інколи хочеться зі мною поспілкуватися, тому що я говорю українською. (Студент ФІ).

Мені іноді здається, що коли я говорю українською мовою, я зовсім інша людина, краща людина. (Студент ФЕН).

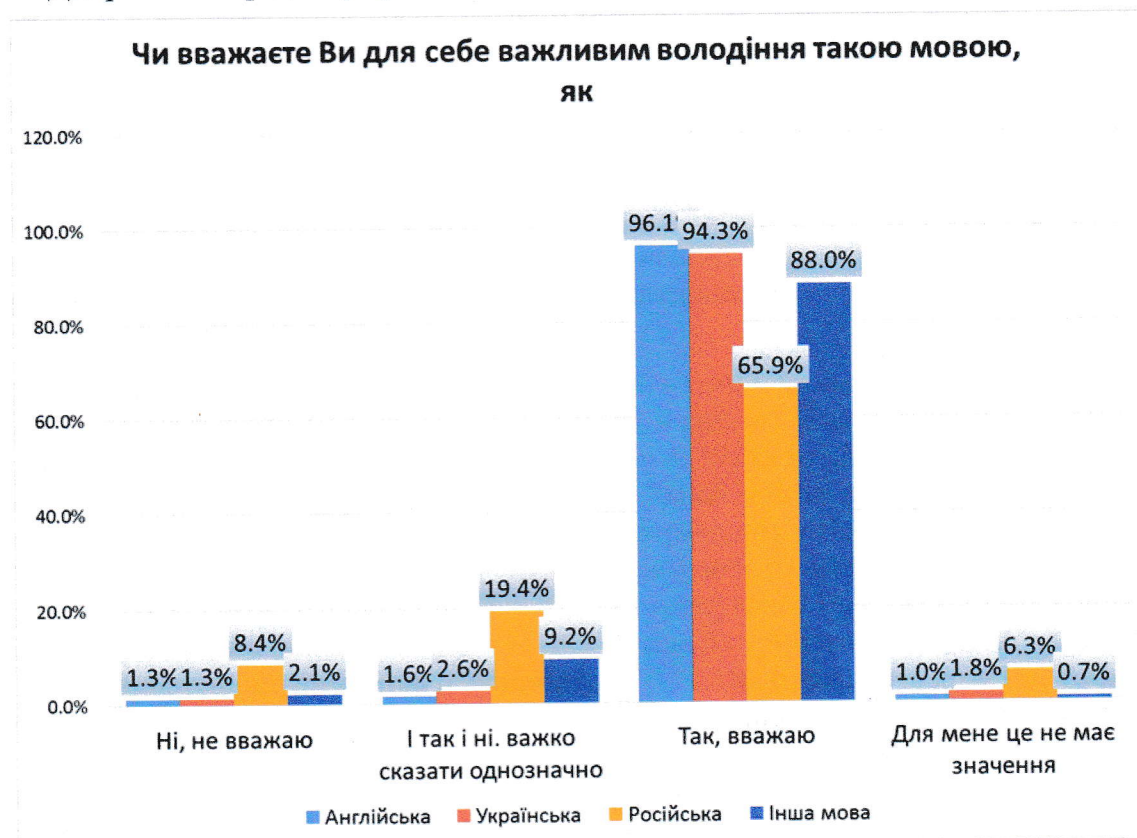
Крім окремих студентів, для яких мова не викликає емоційних асоціацій, для багатьох українська мова є особливо приємною, для деяких – російська. Вибір мови може навіть пов'язуватися з певним настроєм.

Діаграма 6. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

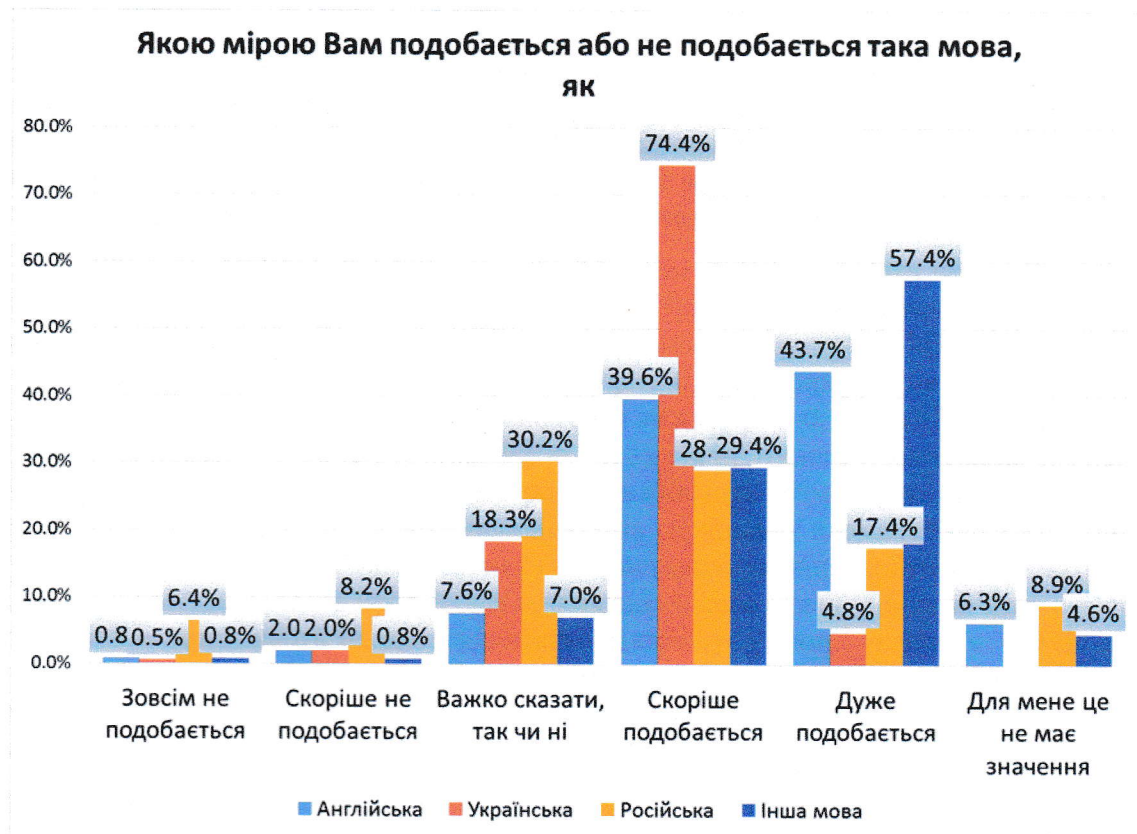
Це підтверджується і кількісним опитуванням: для 53,6% опитаних найприємніше спілкуватися українською, для 17,2% – і російською і українською, для 12,3% - англійською, і тільки для 5,6% – російською.

Діаграма 8. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Володіння мовами є важливим: англійською – для 96,1%, українською – для 94,3%, іншими мовами – для 88%, російською – для 65,9%.

Діаграма 10. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Англійська мова подобається 83,3% опитаних, російська – 80,3%, українська – 79,3%, інша мова – 86,8%.

Зв'язки мовного вибору із суб'єктивним добробутом

Були виявлені такі зв'язки мовного вибору із суб'єктивним добробутом. Респонденти, котрі відмічали незадовільний фінансовий стан, частіше вживають україно-російський суржик в родині та віддають перевагу споживанню україномовних культурних продуктів, натомість фінансово успішніші частіше декларують досвід читання україномовної фахової літератури, користування англійськими джерелами, спілкування іноземними мовами, соціальна підтримка в україномовних родинах і соціальна підтримка у колах російськомовних друзів. Із незадоволеністю життям пов'язаний стрес від читання англійської літератури, від оточення з російсько-українським суржиком та від мовної нестійкості, натомість із задоволеністю життям пов'язані україномовна література зі спеціальності, україномовне оточення в університеті, у родині, та у соціальних мережах.

Задоволеність фінансовим становищем менша у тих, в кого частіше члени сім'ї вживають **україно-російський суржик** (сила зв'язку $r = -0,19$), в тих, які більше отримують у НаУКМА студентський самвидав українською (сила зв'язку $r = -0,19$) та хотіли б отримати поза НаУКМА радіо українською (сила зв'язку $r = -0,21$). На протиположність цьому, задоволеність фінансовим становищем тим більша, чим частіше: отримують у НаУКМА навчальну літературу **українською** (сила зв'язку $r = +0,16$), отримують у НаУКМА літературу зі спеціальності українською (сила зв'язку $r = +0,17$), отримують у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці українською (сила зв'язку $r = +0,18$), хотіли б отримати у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці **англійською** (сила зв'язку $r = +0,18$), отримують поза НаУКМА телебачення англійською (сила зв'язку $r = +0,33$), спудей вживає **інші мови** (сила зв'язку $r = +0,30$), члени сім'ї вживають **інший суржик** (сила зв'язку $r = +0,49$), члени сім'ї вживають розмовну українську мову (сила зв'язку $r = +0,16$), родичі вживають літературну українську мову (сила зв'язку $r = +0,22$), однокурсники вживають розмовну українську мову (сила зв'язку $r = +0,25$), друзі вживають розмовну російську мову (сила зв'язку $r = +0,21$), знайомі

вживають літературну російську мову (сила зв'язку $\rho = +0,28$), сусіди вживають російсько-український суржик (сила зв'язку $\rho = +0,41$).

Тобто з фінансовими негараздами пов'язано вживання україно-російського суржику в родині та споживання україномовних культурних продуктів, натомість із фінансовим успіхом пов'язано читання україномовної фахової літератури, користування англомовними джерелами, спілкування іноземними мовами, соціальна підтримка в україномовних родині і соціальна підтримка у колах російськомовних друзів.

Задоволеність життям у цілому тим менша, чим частіше: колеги по роботі вживають **російсько-український суржик** (сила зв'язку $\rho = -0,35$), спудей автоматично переходить на мову співрозмовника (сила зв'язку $\rho = -0,16$), та *чим більше:* отримує у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці **англійською** (сила зв'язку $\rho = -0,22$), отримує поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці англійською (сила зв'язку $\rho = -0,18$), хотіли б отримати поза НаУКМА музику англійською (сила зв'язку $\rho = -0,18$). На противагу цьому, *задоволеність життям у цілому тим більша, чим частіше* родичі вживають розмовну **українську мову** (сила зв'язку $\rho = +0,21$), *чим імовірніше* перейдуть на українську вдома (сила зв'язку $\rho = +0,13$), *чим більше* задоволені тим, як сприяє використанню української та англійської мов як робочих у НАУКМА діяльність професорсько-викладацького складу (сила зв'язку $\rho = +0,13$), *чим позитивніше* сприймають те, що студентство підтримує і пропагує українську (іншу) мову (сила зв'язку $\rho = +0,15$), *чим більше:* хотіли б отримати у НаУКМА літературу зі спеціальності українською (сила зв'язку $\rho = +0,17$), отримують поза НаУКМА інтернет, соціальні мережі українською (сила зв'язку $\rho = +0,14$).

Таким чином, із незадоволеністю життям пов'язаний стрес від читання англомовної літератури, від оточення з російсько-українським суржиком та від мовної нестійкості, натомість із задоволеністю життям пов'язані україномовна література зі спеціальності, україномовне оточення в університеті, у родині, та у соціальних мережах.

5. МОВНИЙ КОНТИНУУМ, ОБСТАВИНИ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ, СИТУАЦІЇ МОВНОГО ВИБОРУ, МОТИВАЦІЯ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ, МОВНА СТІЙКІСТЬ

Обставини мовної поведінки

Таблиця 4. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Оцініть, будь-ласка, який обсяг інформації (у %) та якою мовою Ви зазвичай ...

	ОТРИМУЄТЕ				ХОТІЛИ Б ОТРИМУВАТИ			
	Українська	Російська	Англійська	Інша	Українська	Російська	Англійська	Інша
У НаУКМА								
На лекціях, семінарах	87.6%	12.1%	21.6%	6.3%	77.9%	13.1%	36.3%	16.0%
Навчальна література	59.7%	30.9%	31.6%	11.5%	69.3%	20.2%	38.2%	21.3%
Література зі спеціальності	56.9%	31.9%	33.7%	12.5%	69.3%	19.3%	38.8%	21.3%
Наукова література у бібліотеці	64.8%	30.9%	28.7%	9.5%	69.3%	20.1%	36.1%	26.8%
Художня література в бібліотеці	65.4%	33.3%	30.0%	8.8%	69.6%	24.3%	35.8%	17.6%
Радіо КВІТ	80.8%	8.3%	37.3%	12.2%	72.9%	15.0%	40.4%	22.9%
Кінофільми (кіноклуби КМА)	70.1%	28.9%	39.9%	2.3%	63.1%	23.8%	45.6%	13.6%
Інтернет-форуми та соціальні мережі (групи могилянців ВКонтакті, Фейсбуку тощо)	64.9%	38.0%	20.9%	14.0%	73.8%	25.8%	32.5%	18.3%
Студентський самвидав (газети, журнали)	90.1%	11.5%	21.4%	2.2%	83.3%	14.7%	32.4%	9.3%
Музика	44.1%	19.2%	59.8%	12.7%	50.8%	19.5%	55.1%	25.5%
Поза НаУКМА								
Література у домашній бібліотеці	46.7%	51.8%	18.2%	14.1%	56.3%	31.2%	30.8%	20.7%
Література у домашній бібліотеці, зібрана особисто Вами	54.6%	44.5%	22.2%	10.8%	59.5%	31.2%	31.8%	18.3%
Друківана преса (газети, журнали)	55.1%	51.1%	21.9%	9.0%	68.1%	28.7%	32.7%	25.1%
Інтернет, соціальні мережі	41.0%	52.5%	25.2%	10.3%	58.4%	31.9%	34.9%	17.4%
Телебачення	59.4%	44.3%	17.8%	10.9%	75.3%	23.7%	27.9%	22.5%
Радіо	55.6%	49.5%	23.7%	2.9%	73.7%	22.7%	36.9%	16.8%
Кінофільми	44.7%	47.6%	30.5%	10.6%	59.9%	26.2%	40.9%	18.7%
Музика	32.8%	26.0%	60.6%	15.4%	41.1%	21.2%	57.0%	22.6%

Ці дані яскраво свідчать про дуже помітну присутність російської мови у регулярному комунікативному просторі НаУКМА – фактично, ця неробоча мова виступає у статусі «третьої неофіційної» робочої мови та мови спілкування. Третина інформаційного простору НаУКМА функціонує на базі російської мови. Російською мовою в університеті отримують 30,9% наукової літератури у бібліотеці, 31,9% літератури зі спеціальності, 30,9% навчальної літератури, 12,1% часу на лекціях і семінарах. Ситуація загострюється російськомовним середовищем поза НаУКМА, де близько половини інформації подається російською мовою. Незважаючи на це, студії НаУКМА прагнуть отримувати більше інформації англійською: літератури зі спеціальності – 38,8%, навчальної літератури – 38,2%, наукової літератури у бібліотеці – 36,1%, на лекціях і семінарах – 36,3%, загалом – до 55%.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні з чоловіками, *жінки більше*: хотіли б отримати у НаУКМА на лекціях, семінарах англійську (у середньому 29,8% і 39,2% відповідно), отримують у НаУКМА навчальну літературу англійською (у середньому 26% і 34,4% відповідно), отримують у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці російською (у середньому 23,6% і 33,4% відповідно), отримують у НаУКМА художню літературу у бібліотеці російською (у середньому 23% і 36,5% відповідно), отримують у НаУКМА художню літературу у бібліотеці англійською (у середньому 23,4% і 32,6% відповідно), хотіли б отримати поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці, зібрану особисто англійською (у середньому 26,5% і 34,5% відповідно), отримують поза НаУКМА друковану пресу (газети, журнали) російською (у середньому 43,9% і 53,6% відповідно), отримують поза НаУКМА друковану пресу (газети, журнали) англійською (у середньому 15,1% і 24,8% відповідно), хотіли б отримати поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі англійською (у середньому 29,5% і 37,9% відповідно), хотіли б отримати поза НаУКМА радіо англійською (у середньому 24,8% і 44,1% відповідно), хотіли б отримати поза НаУКМА музику українською (у середньому 35,2% і 44,4% відповідно).

У порівнянні з жінками, *чоловіки більше*: отримують у НаУКМА художню літературу у бібліотеці українською (у середньому 62,6% і 71,6% відповідно), отримують поза НаУКМА друковану пресу (газети, журнали) українською (у середньому 52,5% і 62,9% відповідно).

Отже, на противагу чоловікам, жінки більш старанні у пошуку літератури, більше читають пресу, слухають радіо та музику – різними мовами.

У порівнянні зі старшими за віком, *молодші більше*: хотіли б отримати у НаУКМА на лекціях, семінарах **українську** (сила зв'язку $\rho = -0,17$), отримують у НаУКМА навчальну літературу українською (сила зв'язку $\rho = -0,26$), хотіли б отримати у НаУКМА навчальну літературу українською (сила зв'язку $\rho = -0,17$), отримують у НаУКМА літературу зі спеціальності українською (сила зв'язку $\rho = -0,34$), хотіли б отримати у НаУКМА літературу зі спеціальності українською (сила зв'язку $\rho = -0,25$), отримують у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці українською (сила зв'язку $\rho = -0,14$), хотіли б отримати у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці українською (сила зв'язку $\rho = -0,19$), отримують поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі російською (сила зв'язку $\rho = -0,13$), отримують поза НаУКМА кінофільми російською (сила зв'язку $\rho = -0,15$).

Навпаки, у порівнянні з молодшими за віком, *старші більше*: отримують у НаУКМА навчальну літературу англійською (сила зв'язку $\rho = +0,16$), отримують у НаУКМА літературу зі спеціальності англійською (сила зв'язку $\rho = +0,28$),

Можемо підсумувати, що молодші за віком більше зорієнтовані на україномовну літературу, а старші – на англomовну.

Чим *молодший рік навчання*, тим *більше*: хотіли б отримати у НаУКМА на лекціях, семінарах **українську** (сила зв'язку $\rho = -0,19$), отримують у НаУКМА навчальну літературу українською (сила зв'язку $\rho = -0,26$), хотіли б отримати у НаУКМА навчальну літературу українською (сила зв'язку $\rho = -0,19$), отримують у НаУКМА літературу зі спеціальності українською (сила зв'язку $\rho = -0,33$), хотіли б отримати у НаУКМА літературу зі спеціальності українською (сила зв'язку $\rho = -0,24$), отримують у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці українською (сила зв'язку $\rho = -0,17$), хотіли б отримати у НаУКМА наукову літературу у бібліотеці українською (сила зв'язку $\rho = -0,20$), отримують поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі російською (сила зв'язку $\rho = -0,15$), хотіли б отримати поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі російською (сила зв'язку $\rho = -0,19$), отримують поза НаУКМА кінофільми російською (сила зв'язку $\rho = -0,46$).

Чим *старший рік навчання*, тим *більше*: отримують у НаУКМА навчальну літературу **англійською** (сила зв'язку $\rho = +0,16$), отримують у НаУКМА літературу зі спеціальності англійською (сила зв'язку $\rho = +0,25$), отримують поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі англійською (сила зв'язку $\rho = +0,14$).

Аналогічно, молодші роки навчання більше орієнтуються на україномовну літературу, а старші – на англomовну.

Порівняно з випускниками ліцеїв та гімназій, *випускники загальноосвітніх шкіл більше*: отримують у НаУКМА Інтернет-форуми та соціальні мережі українською (у середньому 60,7% і 69,8% відповідно).

Натомість, порівняно з випускниками загальноосвітніх шкіл, *випускники ліцеїв та гімназій більше*: отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці, зібрану особисто українською (у середньому 49,6% і 58% відповідно), отримують поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі **англійською** (у середньому 21,1% і 28,8% відповідно), отримують поза НаУКМА телебачення англійською (у середньому 12,1% і 25,3% відповідно), отримують поза НаУКМА кінофільми англійською (у середньому 24,7% і 36,5% відповідно).

Характерно, що випускники гімназій та ліцеїв споживають більше англomовних текстуально-аудіо-відео джерел.

Порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів більше*: отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці, зібрану особисто англійською (у середньому 17,6% і 25,4% відповідно).

Тоді як порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни більше*: отримують у НаУКМА кінофільми (кіноклуби КМА) українською (у середньому 64,8% і 79% відповідно), отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці **російською** (у середньому 49,2% і 55,9% відповідно), хотіли б отримати поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці російською (у середньому 27,3% і 36,5% відповідно).

Кияни більш забезпечені вдома російськомовною літературою.

Чим *менший населений пункт*, тим *більше*: отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці **українською** (сила зв'язку $\rho = -0,14$), отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці, зібрану особисто українською (сила зв'язку $\rho = -0,16$), отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці, зібрану особисто англійською (сила зв'язку $\rho = -0,16$), отримують поза НаУКМА друковану пресу (газети, журнали) українською (сила зв'язку $\rho = -0,25$), отримують поза НаУКМА Інтернет, соціальні мережі українською (сила зв'язку $\rho = -0,16$), отримують поза НаУКМА музику українською (сила зв'язку $\rho = -0,14$).

Чим *більший населений пункт*, тим *більше*: хотіли б отримати у НаУКМА РадіоКВІТ **російською** (сила зв'язку $\rho = +0,29$), хотіли б отримати у НаУКМА кінофільми (кіноклуби КМА) російською (сила зв'язку $\rho = +0,33$), отримують поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці російською (сила зв'язку $\rho = +0,16$), хотіли б отримати поза НаУКМА літературу у домашній бібліотеці російською (сила зв'язку $\rho = +0,17$), отримують поза НаУКМА друковану пресу (газети, журнали) російською (сила зв'язку $\rho = +0,20$).

Вихідці з менших населених пунктів віддають перевагу україномовним текстуальним-аудіо-відео джерелам, тоді як вихідці з більших населених пунктів – російськомовним.

Ситуації мовного вибору

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Згадайте, будь-ласка, якою мовою чи якими мовами ви зазвичай розмовляєте: З незнайомими чи малознайомими, випадковими людьми? З колегами на роботі? (Модератор)

В мене з цим дилеми немає, я просто зі всіма спілкуюся українською. (Студент КМБШ).

Я працював би, спілкувався російською і компанія спілкувалася російською. Не бачу в цьому жодних проблем. (Аспірант).

Я дійшов висновку, що українська це моя публічна мова і російська це моя приватна мова. (Студент ФСНСТ).

Я взагалі персонально так то, як людина говорить, так я і переключаюся. (Студент ФЕН).

Я спрашиваю на русском, мне отвечают по-украински и совершенно спокойно. (Студент КМБШ).

Якщо брати дівчину, я теж сумніваюсь, що я закохаюся в дівчину, яка не навчалася в українській школі, яка не вчила української мови. (Студент ФЕН).

Я б, напевно, не хотіла мати стосунків з хлопцем, якій відмовляється вчити українську мову. Навіть не так, якщо він її не вчить, якщо він її не знає, то це одна справа. Але, якщо він не хоче або наші діти її вчили, от це вже проблема. (Студент ФЕН).

Чітко виокремлюється позиція спудеїв, які в усіх або майже усіх ситуаціях принципово спілкуються українською. Також помітно, що навіть російськомовні, на протигагу родині, на публіці, і особливо у Могилянці, намагаються розмовляти українською. Однак трапляються і такі, які без жодних обмежень користуються російською. Типова ситуація, коли кожен мовець говорить своєю мовою і всі один одного розуміють. Окрім того, спілкування російською не викликає емоційного спротиву і сприймається спокійно та нормально, якщо ідеться про прагматичне застосування володіння мовами в робочих ситуаціях поза НаУКМА.

Чи для вас існує якась відмінність у виборі мови у спілкуванні... З україномовною, російськомовною людиною? А з незнайомими, малознайомими та знайомими людьми? З вищими або однаковими з вами за статусом людьми? А у формальному та неформальному спілкуванні, в офіційних та в неофіційних ситуаціях? А відмінність у виборі мови під час спілкування зі старшими та з молодшими за вас людьми? Чи існують у вас кола друзів такі, що в одному товаристві ви спілкуєтесь однією мовою, а в іншому товаристві – іншою? (Модератор)

Я в підтвердження того, щоб ви не подумали, я свого вітчима перестроїв з російської. Він не знав російську, коли ми жили разом, я його змусив українську вивчити. (Студент ФІ).

Цей хлопець, не зважаючи на те, що він з Донецьку, з друзями спілкується лише російською мовою, все одно з викладачами спілкувався українською. Він казав, і я підтримую його ідею, що Могилянка Могилянкою, стереотип про те, що тут всі україномовні створює якийсь такий імідж академії і він має бути. (Студент ФСНСТ).

Ну, от якщо людина вона взагалі не розуміє українською мову, вона приїхала з Білорусії чи з Росії, то тоді можна перейти на російську мову. Ну, україномовним. (Студент ФПвН).

Коли більшість співрозмовників розмовляє українською, я переходжу автоматично на українську. Якщо більшість людей, які мене оточують, розмовляють російською, то я переходжу на російську. (Студент ФПвН).

Якщо спілкування не носить офіційного характеру, то, в принципі з людиною треба говорити так, щоб було порозуміння і комфортне спілкування. (Студент КМБШ).

Крім студентів із вираженою патріотичною позицією, які і самі говорять українською, і інших мотивують, має місце позиція вживання найзручнішою мови у даній ситуації.

Якою мовою ви спілкуєтесь зі знайомими в Академії? З вашими одногрупниками? Наприклад, на перервах чи після занять. Якою мовою вони з Вами спілкуються? Чому? Як ви до цього ставитеся? (Модератор)

В мене факультет української, спеціальність українська філологія, тому ми зобов'язані говорити українською. (Студент ФГН).

Ну, наша група, наприклад, майже повністю в час поза заняттями говорить російською. Або суржиком. Дуже рідко українською. (Студент ФГН).

В Академії на парах я постійно розмовляю українською мовою і з деякими студентами я також спілкуюся українською мовою. Якщо до мене звертаються українською, то автоматично переходжу на українську мову. Якщо російською, то... (Студент ФПвН).

Некоторые коллеги [в Могилянке] иногда, потому что я говорю по-русски, переходят со мной на русский язык. Но мне это совершенно как бы не нужно, я совершенно спокойно коммуницирую, я не замечаю на каком языке мне отвечают. (Студент КМБШ).

[Оточення] як в Академії, так і в цілому... діалект переважно українсько-російський. Але є знайомі, які чисто використовують українсько-англійський діалект. (Студент ФПрН).

Поза колами суто україномовних студентів, є такі, які спілкуються українською на парах і російською на перервах та після занять. З іншого боку, трапляються випадки переходу як російськомовних на українську, так і україномовних на російську – «щоб зручніше». Особливої уваги заслуговує інтерферована мова – українська з російськими чи англійськими включеннями. Неодноразово різними респондентами стверджується, що основною мовою спілкування в групі між парами, в поза навчальний час є російська або суміш російської та української.

А якою мовою зазвичай розмовляють з вами викладачі, адміністрація й інші працівники Академії? (Модератор)

[Співробітники Академії] всі розмовляють українською. (Студент ФПвН).

Наприклад, навіть зараз брати, то я вчуся на історії, але на юдаїці, тобто спеціалізації, в нас більшість викладачів там прямо на парах говорить російською. І є навіть в самій Могилянці трохи викладачів одіозних таких, наприклад, як Пашков, які не знають українською і говорять абсолютно якоюсь, не суржиком, суржиком, не знаю. (Студент ФСНСТ).

У нього [Пашкова] навіть не російська, в нього суржик. (Студент ФГН).

То [діалект Пашкова] щось ближче до азирівки, ніж до суржику, насправді. (Студент ФГН).

Наш викладач... починає речення українською, продовжує російською і закінчує англійською. (Студент ФГН).

На противагу ідеалістичним уявленням, що всі співробітники НаУКМА розмовляють українською, респондентами неодноразово були наведені приклади, що спростовують дану тезу. Зокрема, має місце вживання викладачами на парах російської мови (в т.ч. спроби окремих викладачів викладати частину матеріалу під час занять російською), вживання суржику, та змішання мов в одному реченні. Це викликає неприємне враження у студентів, цілком релевантну критику якості викладання та кваліфікації викладацького складу, і тягне за собою скептичне ставлення до декларованих у НаУКМА цінностей і правил.

Чи відрізняється мова, якою ви спілкуєтесь в Академії поза навчанням від тієї мови, якою ви спілкуєтесь поза Академією? (Модератор)

І [вона виправдовує] свою якусь часткову неспроможність говорити українською, тому що з її вуст це дійсно звучить смішно і для неї незвично, ніякої зверхності, нічого такого. А є студенти, які, ну, українська, ну, там на семінарах поговорять і нормально, от досить з мене. А в побуті говорять, що ні-ні-ні, це не моє. (Студент ФГН).

Ну, в мене така ситуація, що я з близькими знайомими спілкуюся російською, з сім'єю російською. Коли мало знайомі люди в Могилянці, то це також російська мова. Коли поза Могилянкою це обов'язково українська, навіть якщо зі мною починають спілкуватися російською, я відповідаю українською. (Студент ФІ).

Університет, умовно кажучи, задає рамки того, що ти спілкуєшся українською. Але насправді, коли ви вже виходите поза університет, або знайомитися як би між собою, починаєте більше спілкуватися, ти розумієш, що людина, наприклад, спілкується і російською і українською. І абсолютно я не можу визначити від чого ти залежить, коли ви

між собою почнете говорити українською, коли російською. Якщо ти знаєш, що людина двома мовами спілкується, то ви, як правило, з цього приводу взагалі не думаєте. (Студент ФСНСТ).

Частина студентів є постійно україномовними, деякі спілкуються українською виключно на парах, деякі спілкуються з родичами та знайомими російською, але у публічних ситуаціях – українською. Окремо вирізняються абсолютні білінгви, які вільно спілкуються і російською, і українською і практично не помічають моментів переходу.

Таблиця 5. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Якою мовою ...

	Англій- ською	Росій- ською	Україн- ською	І рос. і укр. порівну	Іншою	Важко сказати
у дитинстві з Вами розмовляла мати/батько/близькі родичі?	0.8%	31.0%	44.5%	20.4%	2.0%	1.3%
переважно відбувалось викладання в школі?	1.3%	7.9%	77.8%	12.2%	0.3%	0.5%
Ви переважно спілкувалися до закінчення школи?	0.0%	35.0%	45.3%	17.9%	1.0%	0.8%
викладена переважна частина доступної для Вас в університеті навчальної літератури?	11.8%	10.5%	55.1%	17.7%	0.8%	4.1%
викладені переважно всі тексти, які Ви регулярно читаете?	12.5%	17.1%	38.3%	28.2%	0.8%	3.1%
озвучена переважна частина масмедіа, які Ви дивитесь?	6.8%	14.5%	37.9%	36.1%	0.3%	4.4%
говорите з однокурсниками не під час занять?	0.0%	15.6%	56.1%	26.7%	0.8%	0.8%
переважно спілкуєтесь поза межами НаУКМА	1.5%	24.7%	51.1%	20.6%	0.8%	1.3%
переважно спілкуєтесь в соціальних мережах (блоги, сторінки в соціальних мережах тощо)	7.7%	26.0%	42.2%	21.1%	0.2%	2.8%
спілкуєтесь з однокурсниками під час пар	0.5%	6.7%	72.0%	20.5%	0.0%	0.3%
переважно спілкуються Ваші найближчі друзі?	0.5%	29.0%	38.7%	30.3%	0.5%	1.0%
Ви зазвичай спілкуєтесь зі знайомими?	0.5%	25.6%	47.8%	24.3%	0.3%	1.5%
Ви зазвичай спілкуєтесь вдома?	0.5%	31.7%	52.5%	13.5%	1.5%	0.3%
розмовляєте з колегами по роботі при неформальному спілкуванні?	1.5%	19.9%	48.7%	19.3%	1.2%	9.4%
зазвичай спілкуєтесь з колегами під час роботи?	1.9%	11.8%	54.8%	20.4%	0.9%	10.2%
використовуєте під час розмови з керівництвом на роботі?	1.3%	12.1%	63.3%	14.1%	0.6%	8.6%
спілкуєтесь з різними за статусом людьми?	3.2%	8.6%	54.7%	26.5%	0.8%	6.2%
Ви користуєтесь в громадських місцях, в тому числі і громадському транспорті?	0.3%	17.0%	59.8%	20.6%	0.0%	2.3%
йде розмова між студентами і	2.3%	1.0%	87.9%	7.5%	0.0%	1.3%

викладачем НаУКМА, до якої вони приєднуються						
спілкуються в присутності студентів співробітники НаУКМА	1.3%	1.8%	78.2%	15.3%	0.0%	3.4%

У середньому, у ситуаціях мовного вибору переважає українська: у розмовах між студентами та викладачами НаУКМА – 87,9%, у спілкуванні у присутності студентів співробітниками НаУКМА – 78,2%, у спілкуванні з однокурсниками під час пар – 72%. Але значна частка припадає на російську мову та на російську й українську порівну. В активному спілкуванні англійська мова набирає максимум 7,7% – у соцмережах.

Мовна лояльність

Як часто ви зазвичай змінюєте мову спілкування протягом дня? За яких обставин ви переходите у спілкуванні на російську мову? За яких умов Ви готові відмовитись від вживання української мови? (Модератор)

Я не могу перейти на украинский. (Студент КМБШ).

Лише один критерій – коли людина не розуміє. (Студент ФГН).

От в Академії як раз ні за яких умов [не змінюю]. Чомусь це осередок, приходиш сюди і хочеться чомусь в лоб завжди відповідати українською. (Студент ФГН).

І у нас [у родині] виходить дуже таке цікаве спілкування, коли я все одно їм відповідаю українською мовою, а вони далі продовжують спілкуватися російською. Але, знаєте, коли вони починають переходити на українською мову, я сприймаю це як таку малесеньку перемогу і мені так це шалено приємно. (Студент ФСНСТ)

Коли людина ставить до тебе питання англійською мовою, наприклад, то це пристойно відповісти англійською йому, а не відповідати своєю... Крім того це ще і проявляє повагу до нього. (Студент ФПрН).

Ні за яких [умов не готова відмовитися від української мови]. Ну, хіба що якщо переїхати, наприклад, в англomовне середовище і там українська як би не варіант. (Студент ФГН).

[Переходжу на російську мову.] коли більшість співрозмовників розмовляє російською. Немає тоді підстав розмовляти українською мовою. (Студент ФПвН).

Ну, я знаю на прикладі, знову ж таки, нашого факультету. У нас досить велика частка є тих, хто спілкується українською, тому вони просто вимушені під час розмови, наприклад, в колективі 4 людей, із яких тільки він спілкується російською, переходити на українську. (Студент ФПрН).

Ну, да, якщо людина сама переходить, то ти вже під неї підстроюєшся. (Студент ФЕН).

Навіть наша [розмова] може початись українською – привіт, як справи. Потім ми розмовляємо, розмовляємо і так якось непомітно переходимо на російську. Тобто, це абсолютний білінгвізм. Але хочу сказати, що, мені здається, що не треба рахувати це як проблему. Тобто, треба усвідомлювати, що це плюс, це не великий мінус, це плюс, коли людина знає кілька мов і, знову ж таки, як тут вже зазначили, якщо ми можемо вільно переключатися з української на російську і навпаки, так саме ми зможемо легше переключатися з української, наприклад, на англійську і інші мови. (Студент ФСНСТ).

Частина завжди принципово говорять українською, навіть якщо з ними продовжують спілкуватися російською. Виняток роблять лише для іноземців, які не розуміють українську. Дехто завжди вживає російську. Частина переходить на іншу мову, якщо більшість співрозмовників говорять нею. Білінгви переходять автоматично і навіть не помічають. Репутація та атмосфера Могилянки впливає – спудеї охоче переходять на українську.

Діаграма 11. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Загалом майже однаково часто трапляються ситуації 1) переходу на мову співрозмовника, 2) переходу співрозмовника на мову спудея, 3) вживання кожним із мовцем своєї відмінної мови.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні з жінками, *чоловіки частіше*: разом зі співрозмовником обирають іншу мову для спілкування (у середньому 0,83 і 1,14 відповідно).

У порівнянні з молодшими за віком, *зі старшими частіше*: співрозмовник переходить на мову спудея (сила зв'язку $\rho = +0,12$).

Чим *старший рік навчання*, тим *частіше*: співрозмовник переходить на мову спудея (сила зв'язку $\rho = +0,12$).

Порівняно з випускниками загальноосвітніх шкіл, *випускники ліцеїв та гімназій частіше*: разом зі співрозмовником обирають іншу мову для спілкування (у середньому 0,74 і 1,02 відповідно).

Порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів частіше*: продовжують спілкуватись різними мовами (у середньому 2,24 і 2,7 відповідно).

Тоді як порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни частіше*: переходять на мову співрозмовника (у середньому 2,17 і 2,73 відповідно).

Чим *менший населений пункт*, тим *частіше*: продовжують спілкуватись різними мовами (сила зв'язку $\rho = -0,12$). Натомість, чим *більший населений пункт*, тим *частіше*: спудей переходить на мову співрозмовника (сила зв'язку $\rho = +0,26$).

Загалом, вихідці з менших населених пунктів та з інших регіонів продовжують спілкуватись різними мовами, зі старшими за віком та роком навчання співрозмовник переходить на мову спудея, кияни частіше переходять на мову співрозмовника, чоловіки і випускники ліцеїв та гімназій частіше разом зі співрозмовником обирають іншу мову для спілкування.

Діаграма 12. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

(На це питання можна було дати кілька відповідей, тому їх сума більша за 100%). Практично половина студентів НаУКМА переходять на мову співрозмовника з двох основних причин: для кращого розуміння одне одного – 53,2% та з поваги до співрозмовника – 49,4%. Абсолютних білінгвів, які автоматично переходять на іншу мову – 27,5%.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні з жінками, чоловіки частіше перейдуть на мову співрозмовника: для кращого розуміння одне одного (у середньому 0,58 і 0,72 відповідно) та щоб зробити людині приємно (у середньому 0,19 і 0,30 відповідно).

У порівнянні зі старшими за віком, молодші частіше перейдуть на мову співрозмовника для кращого розуміння одне одного (сила зв'язку $r = -0,16$), з поваги до співрозмовника (сила зв'язку $r = -0,12$).

Чим молодший рік навчання, тим частіше перейдуть на мову співрозмовника для кращого розуміння одне одного (сила зв'язку $r = -0,13$), з поваги до співрозмовника (сила зв'язку $r = -0,14$).

Порівняно з випускниками ліцеїв та гімназій, випускники загальноосвітніх шкіл частіше перейдуть на мову співрозмовника: для кращого розуміння одне одного (у середньому 0,58 і 0,70 відповідно).

Чим більший населений пункт, тим частіше перейдуть на мову співрозмовника з поваги до співрозмовника (сила зв'язку $r = +0,12$), все одно, якою мовою розмовляти (сила зв'язку $r = +0,18$).

Таким чином, чоловіки, молодші, випускники загальноосвітніх шкіл частіше перейдуть на мову співрозмовника для кращого розуміння одне одного; молодші за віком та роком навчання, вихідці з більшого населеного пункту – з поваги до співрозмовника, вихідцям з більшого населеного пункту частіше все одно, якою мовою розмовляти.

Таблиця 6. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Оцініть для кожної обраної мови наскільки ймовірно (у % за шкалою, де 0 – «точно не перейду», а 100 – «однозначно перейду»), що Ви перейдете на мову співрозмовника із вищим, ніж у вас статусом (батьки, керівництво, викладачі, старші люди тощо) при спілкуванні.

Мови	Вдома	На роботі	У навчальному закладі	У транспорті	У громадському місці
Українська	78.9%	87.7%	90.6%	79.8%	79.4%
Російська	47.1%	49.2%	37.2%	41.3%	41.9%
Англійська	51.4%	72.0%	73.0%	65.6%	68.2%
Інша	56.4%	66.5%	65.6%	57.7%	63.6%

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

Перейдуть на мову співрозмовника із вищим, ніж у спудея статусом (батьки, керівництво, викладачі, старші люди тощо) при спілкуванні:

У порівнянні зі старшими за віком, *молодші частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,14$).

У порівнянні зі молодшими за віком, *старші частіше*: на **англійську** у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,12$), на англійську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = +0,12$).

Чим *молодший рік навчання*, тим *частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,12$).

Порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів частіше*: на **українську** вдома (у середньому 70,6% і 73,8% відповідно), на українську у навчальному закладі (у середньому 87,8% і 92,7% відповідно), на українську у транспорті (у середньому 75,4% і 83,3% відповідно), на українську у громадському місці (у середньому 75% і 85,9% відповідно).

Тоді як порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни частіше*: на **російську** вдома (у середньому 41% і 55,1% відповідно), на російську на роботі (у середньому 44,6% і 55% відповідно), на російську у навчальному закладі (у середньому 32,7% і 43,1% відповідно), на російську у транспорті (у середньому 36% і 48,2% відповідно), на російську у громадському місці (у середньому 36,7% і 49,7% відповідно).

Чим *менший населений пункт*, тим *частіше*: на **українську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,17$), на українську у транспорті (сила зв'язку $\rho = -0,13$), на українську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = -0,12$).

На противагу, чим *більший населений пункт*, тим *частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = +0,25$), на російську на роботі (сила зв'язку $\rho = +0,24$), на російську у навчальному закладі (сила зв'язку $\rho = +0,18$), на російську у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,23$), на російську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = +0,24$), на **англійську** вдома (сила зв'язку $\rho = +0,15$), на англійську у навчальному закладі (сила зв'язку $\rho = +0,13$), на англійську у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,12$), на англійську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = +0,12$).

Таблиця 7. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Оцініть для кожної обраної мови наскільки ймовірно (у % за шкалою, де 0 – «точно не перейду», а 100 – «однозначно перейду»), що Ви перейдете на мову співрозмовника із однаковим статусом (брат/сестра, друзі, однокурсники, однолітки тощо) при спілкуванні.

Мови	Вдома	На роботі	У навчальному закладі	У транспорті	У громадському місці
Українська	80.0%	85.6%	86.4%	80.3%	80.1%
Російська	45.8%	45.6%	38.7%	39.4%	40.2%
Англійська	57.9%	57.9%	57.9%	57.9%	57.9%
Інша	63.7%	63.7%	63.7%	63.7%	63.7%

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

Перейдуть на мову співрозмовника із однаковим зі спудеєм статусом (брат/сестра, друзі, однокурсники, однолітки тощо) при спілкуванні

У порівнянні з чоловіками, *жінки частіше*: на **українську** на роботі (у середньому 80,3% і 87,4% відповідно).

У порівнянні зі старшими за віком, *молодші частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,12$).

У порівнянні зі молодшими за віком, *старші частіше*: на **англійську** у навчальному закладі (сила зв'язку $\rho = +0,12$), на англійську у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,13$).

Чим *старший рік навчання*, тим *частіше*: на **англійську** у транспорті (сила зв'язку $\rho = -0,13$).

Порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів частіше*: на **українську** вдома (у середньому 73,7% і 83,7% відповідно).

Тоді як порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни частіше*: на **російську** вдома (у середньому 40,5% і 54,2% відповідно), на російську на роботі (у середньому 41,1% і 52,7% відповідно), на російську у навчальному закладі (у середньому 32,7% і 47,1% відповідно), на російську у транспорті (у середньому 33,7% і 47,8% відповідно), на російську у громадському місці (у середньому 34,9% і 47,5% відповідно).

Чим *менший населений пункт*, тим *частіше*: на **українську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,14$), на українську у навчальному закладі (сила зв'язку $\rho = -0,13$), на українську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = -0,11$).

На противагу, чим *більший населений пункт*, тим *частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = +0,22$), на російську на роботі (сила зв'язку $\rho = +0,21$), на російську у навчальному закладі (сила зв'язку $\rho = +0,23$), на російську у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,24$), на російську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = +0,23$), на **англійську** вдома (сила зв'язку $\rho = +0,13$).

Таблиця 8. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Оцініть для кожної обраної мови наскільки ймовірно (у % за шкалою, де 0 – «точно не перейду», а 100 – «однозначно перейду»), що Ви перейдете на мову співрозмовника із нижчим, ніж у вас статусом при спілкуванні.

Мови	Вдома	На роботі	У навчальному закладі	У транспорті	У громадському місці
Українська	79.0%	79.0%	79.0%	79.0%	79.0%
Російська	45.0%	45.0%	45.0%	45.0%	45.0%
Англійська	58.6%	58.6%	58.6%	58.6%	58.6%
Інша	47.1%	47.1%	47.1%	47.1%	47.1%

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

Перейдуть на мову співрозмовника із нижчим, ніж у спудея статусом при спілкуванні

У порівнянні зі старшими за віком, *молодші частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,15$).

Чим *молодший рік навчання*, тим *частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,14$).

Порівняно з випускниками загальноосвітніх шкіл, *випускники ліцеїв та гімназій частіше*: на **англійську** у громадському місці (у середньому 61,1% і 67,7% відповідно).

Порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів частіше*: на **українську** вдома (у середньому 72,5% і 82,7% відповідно).

Тоді як порівняно з вихідцями з інших регіонів, *кияни частіше*: на **російську** у транспорті (у середньому 34,5% і 35,8% відповідно), на російську у громадському місці (у середньому 35,1% і 44,9% відповідно).

Чим *менший населений пункт*, тим *частіше*: на **українську** вдома (сила зв'язку $\rho = -0,15$).

На противагу, чим *більший населений пункт*, тим *частіше*: на **російську** вдома (сила зв'язку $\rho = +0,20$), на російську на роботі (сила зв'язку $\rho = +0,17$), на російську у навчальному закладі (сила зв'язку $\rho = +0,16$), на російську у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,21$), на російську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = +0,20$), на **англійську** у транспорті (сила зв'язку $\rho = +0,12$), на англійську у громадському місці (сила зв'язку $\rho = +0,13$).

Дані анкетування свідчать, що спудеї НаУКМА у всіх ситуаціях перш за все схильні переходити на українську мову, далі на англійську, іншу мову, і лише в останню чергу – на російську.

У цілому, молодші за віком частіше переходять на російську вдома; старші – на англійську, вихідці з інших регіонів – частіше на українську, кияни – частіше на російську; вихідці з менших населених пунктів – частіше українську, більших – на російську та англійську.

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

За яких умов Ви можете бути готові не спілкуватись українською, відмовитись від цієї мови? А від російської? (Модератор)

Коли нема настрою. (Студент ФСНСТ).

Якщо для співрозмовника вона не є зручною так само. (Студент ФГН).

У випадку моєї зацікавленості в порозумінні. (Студент ФГН).

Якщо мій співрозмовник важлива громадська персона. (Студент ФГН).

Коли це зашкодить моїй кар'єрі. (Студент ФСНСТ).

Якщо спілкуватимуся російською з другом. (Студент ФСНСТ).

Відмовлюсь від української мови лише в родині. Від російської відмовлюсь з легкістю. (Студент ФГН).

Якщо співрозмовник не володіє українською мовою. (Студент ФГН).

Щодо російської то збираюсь остаточно відмовитись від спілкування нею (у випадках, коли співрозмовник розуміє українську) тоді, коли виховуватиму своїх дітей (щоб материнською мовою сприймали українську). (Аспірант).

При ображанні моєї рідної мови та національності. Поганого ставлення до мене особисто. (Студент ФПрН).

Та ні за яких умов я не відмовлюся від української мови, від російської вже відмовилась через агресію з боку Росії на Сході України. (Студент ФПрН).

Якщо я знаходжуся за межами моєї країни. (Студент ФГН).

Я відмовлюся від української хіба що якщо знатиму, що нею спілкуватись небезпечно для життя (можуть вбити, побити мене чи моїх близьких). (Студент ФСНСТ).

За умов фізичного катування. (Студент ФГН).

Смерть, власне, а для чого відмовлятися від української мови? (Студент ФПрН).

Від української не відмовлюсь ніколи. Важко спрогнозувати ситуацію, коли мені потрібно відмовитись від російської, адже вона рідна. (Студент ФГН).

Навіть в разі еміграції. (Студент ФГН).

За жодних. За умов, що докола розмовляють російською, я в принципі нею не спілкуюся. (Студент ФГН).

Я не хочу і не буду відмовлятися розмовляти українською і рос., бо це мої 2 рідні мови і мені байдуже. Що там хто подумає. (Студент ФГН).

За жодних умов. Я не можу відмовитися від російської мова, вона мене створила, а українська додана. Від себе не відмовляюся. (Студент ФЕН).

Частина студентів готові відмовитися від мови доволі легко: залежно від настрою або бажання порозумітися зі співрозмовником. Інші готові на це за важливих обставин: якщо це потрібно для роботи, із друзями, з родичами, з іноземцями, з політичних міркувань. Ще інші готові піти на такий вчинок в екстремальних умовах: якщо є загроза здоров'ю чи життю себе чи близьких. Дехто не збирається відмовлятися від рідної мови за жодних обставин.

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Чи для вас змінилася якоюсь мірою ситуація з вживання мов у позанавчальному спілкуванні у порівнянні з тим, якою вона була до вашого вступу до Академії? (Модератор)

Рідна моя мова моя російська, бо регіон, з якого я, він російськомовний, так саме родина моя російськомовна і навчався я в російськомовній школі. Але насправді мій шлях до української почався, ну, мабуть, з патріотизмом це не пов'язане, з Майданом. Це було кілька років тому. І я захотів впровадити українську мову в своє життя, але я чітко розумів, що я не можу так легко перейти в повсякденному житті в плані спілкування реального. І тому я вирішив запроваджувати українську у віртуальному своєму спілкуванні. Тобто, всі свої повідомлення в Контакті я писав виключно українською. По-перше, це було пов'язане з тим, що я знав, що я хочу до Києво-Могилянської Академії, тому я розумів, що мені якось треба призвичаюватись до української мови, щоб її використовувати дуже часто. І думати нею, і використовувати при спілкуванні. (Студент ФСНСТ).

Я розмовляла дома в своєму рідному місті на суржикі. У нас взагалі нема такого поняття як чиста російська або чисто українська мова. (Студент ФГН).

Я взагалі була російськомовна. Тобто, 18 років російська була моя рідна. Українською я почала спілкуватися тільки після вступу в Академію. Тобто, тільки 2,5 роки я спілкуюся українською. (Студент ФГН).

Я чекала того моменту, як я вступлю в Могилянку і це буде ось цей момент, коли я нарешті буду говорити українською. В принципі, так і сталося. Дійсно, я прийшла в Могилянку, з першого дня, от навіть ще на посвято була це от fresh meet, мій ще перший, я от з того дня почала розмовляти виключно українською мовою. От як тільки переступила поріг Контрактової площі. І якось вже перед всіма своїми новими друзями в Могилянці поставила себе як, от я україномовна. Перший місяць було важко, потім я якось настільки звикла. (Студент ФСНСТ).

Спочатку, коли людина якби не знає одне одного, тоді, ну, я знаю, перші тижні навчання, то в нас дуже багато було моїх однокурсників, які просто говорили російською мовою, тому що вважали, що це більша частина говорить, вони зможуть краще інтегруватися. Але потім, наскільки я знаю, деякі друзі мої, які спочатку говорили російською, зараз спілкуються

виключно українською. Тобто, це залежить і від самого співрозмовника, бажання його змінитися. (Студент ФПрН).

У нас, коли перший курс ще був, то спочатку всі розмовляли українською, ну, якось українська є українська. Я навіть не знаю з чого це все почалося. Може, навіть і від викладача якогось, може і просто поза навчанням. Потім, через деякий час вже частина російською почала розмовляти, а частина українською. (Студент ФЕН).

Ну, більшість [англомовних вкраплень з'явилися], як правило, в Могилянці, хоча були, звісно, і до Могилянки деякі. (Студент ФПрН).

І для мене, коли я прийшла в Академію, ну, типу всі тут були шоковані і я теж була шокована, я пам'ятаю, що я прийшла і в мене такий стереотип склався, я йшла до дев'ятого корпусу, йшла така дівчиця і вона сказала, що я учусь в Могилянці, тому що это престижно. Тут російськомовна і тут ще дівчиця. Думаю, о. І для мене був шок. (Студент ФСНСТ).

Да, ти маєш бути такий, такий, такий. І, дійсно, ну, я так само погоджуюся, що на першому курсі ти приходиш такий натхнений, ти хочеш досягти от якоїсь цієї планки і навіть її перевершити. А потім ти розумієш, що ця планка не та. І якби щось тобі таке говорили, а ось є реальний стан справ і він дуже відрізняється і тоді навіть якась така, ну, не те, що розчарування, може, ні, але якась незручність, що, а чому? Ви казали, що воно так, а воно не так. (Аспірант).

Якось я так перейшла один день і потім я зрозуміла наскільки я скучила за російською мовою. Ну, в неї є якась така своя прекрасність, ось ці короткі закінчення мови. Ну, дійсно, мова то красива, якщо так брати. Це ж мова Достоевського і так далі. І зараз я можу себе назвати абсолютним білінгвістом, тому що я вільно, абсолютно вільно, спілкуюся українською мовою з людьми, які спілкуються українською і абсолютно вільно спілкуюся російською мовою з тими, хто спілкується російською. Тобто комфортно всім. І мені комфортно і їм. (Студент ФСНСТ).

Крім звичайної ситуації, коли мова до і після вступу до НаУКМА була однакова, трапляються інші характерні сценарії. Деякі російськомовні спудеї свідомо готувалися до вступу до Могилянки і починали спілкуватися українською. І буквально з перших днів в Академії повністю переходили на українську. Інші переходили на українську неусвідомлено, під впливом могилянського україномовного оточення. З іншого боку, на старших роках навчання ставлення до мов стає вільнішим, частіше вживають російську або стають білінгвами. Відмічають і розчарування, що Могилянка не відповідає очікуванням щодо україномовності.

Мовна стійкість

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Скажіть, будь ласка, за яких умов Ви ніколи не перейдете на мову співрозмовника? (Модератор)

Якщо я не володію цією мовою. (Студент ФГН).

Якщо він розуміє мову, якою розмовляю я. (Студент ФГН).

«Прастіть я ні панімаю на етай вашей мове». (Студент ФСНСТ).

Якщо цей співрозмовник зверхньо поставився до мене і моєї рідної мови, якою я переважно спілкуюся (тобто української). (Студент ФСНСТ).

Якщо зневажає українців і відкрито це висловлює, не намагаючись обґрунтовувати. (Студент ФГН).

Коли мені не подобається співрозмовник (нижчий статус, низький інтелектуальний рівень). (Студент ФСНСТ).

У конфліктних ситуаціях. (Студент ФГН).

Якщо викладач/працівник НаУКМА вимагатиме рос. мову. (Студент ФСНСТ).

Якщо це українець, що розмовляє російською. (Студент ФСНСТ).

Якщо москаль і «крымнаш». (Студент ФСНСТ).

Якщо він представник терористичного угрупування або росіянин, навмисно говоритиму з ним українською та подзвону у міліцію. (Студент ФГН).

Таких умов не існує, я просто надаю перевагу українській. (Студент ФГН).

Вимальовуються типові умови, за яких спудеї ніколи не перейдуть на іншу мову: якщо не володіють мовою співрозмовника, якщо співрозмовник володіє мовою спудея, якщо виявляється неповага до людини, мови, етносу, якщо відбувається конфлікт, на російську з політичних міркувань. Деякі взагалі ніколи не збираються переходити на іншу мову.

Діаграма 13. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Серед чинників мовної стійкості переважають практичні міркування – якщо погано володіють мовою співрозмовника – 19,4% та якщо це незручно – 11,7%, при цьому важливі й ціннісні уявлення – 13% не переходять на іншу мову, бо пишаються своєю мовою.

Значення мовного вибору

Підсумки обговорення на фокус-групових дискусіях:

Чи має для Вас значення, якою мовою, де і з ким Ви говорите? (Модератор)

Коли я прийшов в Могилянку і такого не було. Тобто, з ким хочеш з тим спілкуйся мовою якою ти хочеш. Тут немає ані яких таких правил. (Студент ФІ).

Якщо людина сприймає тебе, то, я думаю, що їй має бути, ну, по великому рахунку байдуже якою мовою ти спілкуєшся. (Студент ФСНСТ).

В мене гірші відносини з російськомовними людьми. Ну, воно є, я не кажу, що там щось погане, але в мене гірші відносини. (Студент ФПрН).

С Могілянке, просто здесь, действительно, как бы культура, да, вот школа эта проукраинская такая и хочется тоже быть, скажем так, на одной волне и тоже быть частью этой культуры, этой истории Киево-Могілянської, которую я, в принципе, уважаю. (Студент КМБШ).

Я майже не спілкуюся російською в Академії. Мені не хочеться спілкуватися, знаєте, Могілянка це наче, це воно українське, своє. (Студент ФСНСТ).

[Українська мова] відчувається як більш висока. (Аспірант).

З плином часу в мене російська стала мовою для якогось такого дуже приватного вжитку. (Студент ФСНСТ).

Я ж розумію все ж таки, я ж кажу, особливо після останніх політичних подій, що в мене був період навіть, що, типу, російська мова, думаю, блин, чому я нею розмовляю... Але все ж таки я нічого не можу з собою зробити, я люблю російську мову, люблю. (Аспірант).

Для меня язык это что-то, что идёт с душой и из семьи. И, мне кажется, что человек должен говорить искренне, а искренность у него всё равно будет на одном языке только. Ну, это тот язык, с которым он родился. (Аспірант).

Для мене те, що я говорю українською... тому що я себе так ідентифікую. Це є частина моєї ідентифікації. (Студент КМБШ).

Для декого мова спілкування не має значення – важлива людина як така. Для інших Могілянка асоціюється з проукраїнськістю, з патріотизмом, тому україномовність важлива. Для багатьох мова – це дуже особисте і родинне.

Таблиця 9. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

З яких причин Ви віддасте перевагу у спілкуванні українською мовою поза навчальним процесом? Скажіть, яке з дальших суджень це найкраще пояснює (кілька варіантів вибору)

	Зовсім не згоден	Скоріше не згоден	Важко сказати	Скоріше згоден	Цілко м згоден	Для мене це не має значення
це рідна мова	4.6%	6.6%	7.9%	15.1%	63.6%	2.2%
це мова родини	12.4%	11.2%	10.9%	14.6%	48.0%	2.9%
це державна мова Батьківщини	3.9%	3.9%	5.1%	15.4%	68.3%	3.4%
це основна мова місця, де жив раніше, до вступу в університет	20.3%	8.3%	14.2%	15.4%	37.8%	4.0%
це переважна мова безпосереднього оточення в НАУКМА	2.9%	6.1%	13.2%	30.7%	43.6%	3.5%
ця мова переважає у НАУКМА	4.1%	5.3%	15.9%	31.8%	38.2%	4.7%
це мова, яка переважає у моєму оточенні в цілому	7.8%	13.5%	22.4%	22.2%	29.6%	4.5%
ця мова у моєму середовищі є престижнішою	8.8%	9.4%	28.1%	19.0%	23.2%	11.5%
я так самостверджуюсь	25.9%	9.3%	18.5%	16.1%	19.1%	11.1%
це є для мене особисто важливим	8.5%	7.6%	14.4%	19.0%	44.9%	5.6%
бажаю строго дотримуватися цієї мови при спілкуванні у всіх неофіційних ситуаціях	9.4%	11.5%	21.8%	20.3%	30.8%	6.2%
на мій вибір вплинули близькі мені люди	21.6%	13.0%	20.4%	19.1%	18.2%	7.7%
Інше (вкажіть)	0.0%	15.4%	15.4%	26.9%	34.6%	15.4%

Україномовність спудеї найбільше пов'язують з оточенням, родиною та особистим вибором.

6. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАЦІЇ, ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ, СПІВРОБІТНИКІВ, СТУДЕНТІВ НАУКМА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Обізнаність у мовному питанні та особиста залученість

Ви знайомі з документами, які визначають правила мовної поведінки в КМА (Статут, корпоративна угода)? Як Ви ставитесь до цих документів? Як Ви вважаєте, чи відповідають ці положення реаліям використання мови в НаУКМА? (Модератор)

Ну, ми знаємо, що він є. Ми знаємо, що є такий папірець, якій називається статут. Але ми з ним не знайомі. (Студент ФГН).

Мені подобається [корпоративна угода], ну, правда трошки патетичне, але все нормально. (Студент ФГН).

Мені здається, що скоріше ми виконуємо якісь правила, які були до того закладені, тому що воно, як для мене, воно не відіграло якогось такого особливого. Тобто, так я її прочитала, але трохи забула. (Студент ФГН).

Нам сказали, давайте підпишіть, тому що там якісь будуть плюшки потім. (Студент ФГН).

Я дотримуюся корпоративної угоди, я відпрацьовую чесно 200 годин. (Студент ФГН).

Зубов, так. Він ж викладає російською. Тобто вже, так би мовити, саме керівництво доводиться порушувати самому. Я поки що не знаю як це коментувати, просто як факт. (Студент ФЕН).

Я гадаю, що це повинне, ну, ці актуальні правила, мабуть, підпадають суто під навчальний процес. Тобто, це спілкування на парах і, можливо, в наукових установах, в бібліотеках. Ну, а поза навчальним це, ну, я не знаю як що до стін академії, якщо чесно, це спірне питання. А так, здається, ну, в основному під час навчання. (Студент ФЕН).

Я вам скажу чесно, що з корпоративної угоди всі сміються. Давайте будемо відверті. Студенти ніхто її серйозно не сприймає. Але це вже інші питання. І у нас би це просто не пройшло, при тому, що майже весь факультет, ну не майже, я думаю, відсотків 70 російськомовні, в російськомовних родинах. І викладачі майже всі теж. Але у нас це [російськомовність] просто не пройде, бо це [україномовність Могилянки] зрозуміло як 2 на 2 чотири, так? Так. (Студент ФІ).

Двісті годин відпрацювати бюджетникам, це просто, типу, пацани, хоче дипломчик, попрацюйте ще на шарик. От так для мене виглядає. (Студент ФІ).

Ти підписуєш, ти розумієш, що треба підписати, щоб отримати цей дипломчик потім зразка. Але це ніхто його не сприймає архісерйозно. (Студент ФІ).

Знайомі випускники і ти питаєш в них що мені робити з корпоративною угодою, чи є сенс її підписувати, чи є сенс, власне, дотримуватися її правил. Вони кажуть, ну, в більшості своїй, ні, чувак, це просто 800 годин, які ти відпрацюєш і все. І це перекладений диплом на англійську мову, чи я помиляюся? Так? (Студент ФІ).

У нас була ситуація, от у нас є зараз в інтернеті, особливо в інтернеті це все розвивається, там усілякі є пабліки, в яких можна висловлювати свою думку і це там просто чернуха. І зараз намагаються викладачі теж перевіряти ці соціальні мережі і теж якось фільтрувати. Я знаю випадок, що коли за коментар у ВК розірвали корпоративну угоду. (Студент ФПвН).

От до корпоративної угоди, коли ми приймали присягу, я приймала її двічі, ну, типу, я дуже серйозно... І, мені здається, що все ж таки, нам треба більш серйозно апелювати до цього положення, апелювати до якихось принципів і постійно на це нагадувати. (Студент ФПвН).

Я вільний слухач, я її [корпоративну угоду] в очі не бачила. (Студент ФПвН).

Працівник офісу, так, в нього є дрес-код. Під час обіду він не може вдіти треніки, шльопанці і ходити по офісу. (Студент ФПрН)

Як би в статуті прописано про робочі мови і, в принципі, більш нічого не відомо. (Студент ФПрН).

Правда кажучи, я не пам'ятаю що там [у корпоративній угоді] було. (Студент ФПрН).

Я підписую контракт, трудову угоду, так, договір. Але мене не те, що не подобається. (Студент ФПрН).

[Корпоративну угоду підписували] в добровільно-примусовому порядку. (Студент ФПрН)

Я вважаю взагалі стосовно саме корпоративної угоди, там немає пунктів прописаних стосовно покарання за невиконання цієї угоди. (Студент ФПрН).

Але, знову ж таки, немає органів які контролюватимуть виконання [корпоративної угоди]. (Студент ФПрН).

Як вони можуть розірвати цю угоду, якщо немає контролю. (Студент ФПрН).

Діаграма 14. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Тільки 15,8% спудеїв читали і знають зміст нормативних документів, які стосуються мовної поведінки в НаУКМА (Статут і Корпоративну угоду). 44,2% знають тільки в загальних рисах. 13,4% взагалі не знають про їх існування.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні зі старшими за віком, *молодші більше: знайомі* з документами, які визначають правила мовної поведінки в КМА (сила зв'язку $\rho = +0,14$).

Чим *молодший рік навчання*, тим *більше: знайомі* з документами, які визначають правила мовної поведінки в КМА (сила зв'язку $\rho = +0,10$).

Діаграма 15. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

59,8% спудеїв намагаються виконувати правила мовної поведінки у КМА, але для 34,1% це не має особливого значення.

Зв'язки між змінними, виявлені за результатами кореляційного аналізу:

У порівнянні зі старшими за віком, *молодші більше*: **позитивно** ставляться до документів, які визначають правила мовної поведінки в КМА (сила зв'язку $\rho = +0,13$).

Чим *молодший рік навчання*, тим *більше*: **позитивно** ставляться до документів, які визначають правила мовної поведінки в КМА (сила зв'язку $\rho = +0,11$).

Порівняно з киянами, *вихідці з інших регіонів більше*: **позитивно** ставляться до документів, які визначають правила мовної поведінки в КМА (у середньому 2,27 і 2,44 відповідно).

Молодші за віком та роком навчання краще обізнані та позитивніше ставляться до документів, які визначають правила мовної поведінки в КМА.

Чи вважаєте Ви, що в Академії є проблеми з мовним питанням? Чи порушуються мовні права людини в НаУКМА? (Модератор)

Мовних прав? На нас Моринець накричав на посвяті. (Студент ФГН).

У нас типу були загальні збори, весь перший курс, він зайшов в актовий зал, вийшов на сцену і почав на нас кричати, що він почув російську мову. Серйозно, таке було. (Студент ФГН).

Є студентське братство і вони на початку, коли засновувалися, були тільки українські пісні співали. Потім вирішили, що можна одну, тільки, ну, на посиденьках, одну пісню якоюсь однією мовою. Якщо російською то одну, одну білоруську, одну англійську, ну, якщо хтось хоче. Але я це до того, що, насправді, зовсім не обов'язково, що воно далі піде лавиною. (Студент ФГН).

Я думаю, що немає. Тому що у нас є чіткі правила і, в принципі, принципово, я не зустрічала людей, які принципово не дотримуються цих правил, ну, щодо мовної політики... Я таких не зустрічала, тому, я думаю, що проблема, в принципі, як така не стоїть гостра. (Студент ФГН).

Відсоток російськомовних на перервах збільшився, у порівнянні з минулими роками, це відчувається. Коли я сюди вступала, то я в коридорах чула набагато більше української мови, ніж зараз. Причому я її чую від першокурсників і другокурсників. Тому, в принципі, я не знаю, можливо, поки це не критично, але, мені здається, що на це варто звернути увагу. (Студент ФГН).

Насправді, є. З мого досвіду досить часто проблеми з киянами. Тобто, от вони часто не переходять на українську мову. (Студент ФГН).

А деякі чхати хотіли на традиції [використання української мови в Могилянці]. (Студент ФГН).

Ну, проблема не настільки відчутна, я думаю, щоб якось серйозно впливати. Ну, на мене, наприклад, особисто це ніяк не впливає. Якщо я обрала собі україномовний якийсь шлях розвитку, то я буду його поки що дотримуватися. (Студент ФГН).

Загальна тенденція, так, ми всі, нібито знаємо, але якщо на цьому не цьому не наголошувати, то вона втрачається. (Студент ФГН).

Ні, я не сприймаю [україномовність Могилянки] обмеженням, але для багатьох це, дійсно, як обмеження. (Студент ФГН).

Ну, особисто для мене було б принципово, якби до мене викладач на парі звернувся російською мовою. Для мене це було б втручання в мій особистий простір. А якщо взагалі, ну, викладачі, викладачі табу. (Студент ФГН).

Ми зустріли Брюховецького тоді. Ще я і одна дівчинка зі мною ми говорили тоді російською мовою. Я від нього таку фразу почула. Він не почув хто саме це говорить, такий питає, а що у вас тут за кацапська група. От це я від нього почула... Якась зникаючість була, трохи соромно, можливо. (Студент ФЕН).

Є такі цікаві люди [в Могилянці], які спілкуються російською мовою і кажуть, от, украинский язык мне нравится, он такой красивый, он нравится мне даже больше чем русский. А коли питаєш їх, а чого ж ти не спілкуєшся українською – ну, мне так удобнее. (Студент ФЕН).

Ну, а яке відношення може мати Академії до наших приватних розмов взагалі? (Студент ФЕН).

Тобто, зрозуміло, навіть якщо обговорювати з викладачем певні питання, то я гадаю, що навіть на перервах це все ж таки вважається робочий час, як не як. Тому що це стосується навчального процесу. (Студент ФЕН).

[Якщо посилювати формулювання, що у НаУКМА дозволені до вживання лише українська і англійська мови] ми, як правники, скажімо, стаття десята Конституції України говорить, що державною мовою є українська, а решта мов на дозвільному спілкування. А далі, наступне речення, сприяє вільному спілкуванню. (Студент ФПвН).

Я не вважаю, що якісь права порушуються в Академії. Все нормально, все влаштовує. (Студент ФПвН).

А я вважаю все [контроль вживання мов] взагалі недоцільним, тому що Могилянка є вільний університет і тому те, що не стосується навчального процесу, не має втручатися в якесь особисте життя людей, в їхні вподобання і тому подібне. Це є особисте... (Студент ФПвН).

Я нещодавно бачила ролик, можливо хтось бачив тут про те, як Олексій Мочанов відповідає тим, хто йому закидає, так, не його соратники, не його друзі йому кажуть, гей, чого це ти російською розмовляєш? Ну, там як у нас в Могилянці кажуть, що ми тут україномовні. Йому це казали його опоненти, тобто, супротивники, ті, хто володіють російськими духовними скрепами і не хочуть ні з ким ділитися, або навпаки нам хочуть нав'язати. Кажуть, а чого ти розмовляєш російською. І він відповідає, що в Україні ми розмовляємо

російською, українською, грецькою, болгарською, вірменською. Тут всі рівні і всі можуть. (Студент ФСНСТ).

Це [впровадження української мови] не має перетворюватись на якусь таку шароварищину, як це називається. (Студент ФСНСТ).

Я не вважаю за потрібне російськомовним переходити на українську мову в позанавчальному процесі. (Студент ФСНСТ).

У нас троє нігеріск, які не хочуть вперто вчити українську мову, хоча приїхали сюди. Але, насправді, вони були в Тернополі, я так підозрюю, що вони таки знають українську мову. Але статистика в нас з англомовними дуже важко. (Студент ФСНСТ).

В нас іде пара, всі розмовляють українською мовою, всі презентують українською мовою, пишуть на пошту українською мовою. Але от виходять на перерву і розмовляють російською. Бо їм так зручніше. От реально було б дуже класно, якби більшість Могілянки реально розмовляла українською мовою. Хоча б кияни, хоча б, ну, ті, хто не може. (Студент ФСНСТ).

Могілянці приходять, говорять українською, говорять російською. Тобто вони можуть і тою і тою. (Студент ФСНСТ).

Я бачаю теж єдина проблема з російською мовою в Могілянці це те, що вона використовується на плацу. І все. Це те, що я вважаю можливе як би. Ну, не можна назвати це проблемою, тому що не може Могілянка вплинути на те, якою мовою повинні розмовляти студенти на перервах. (Студент ФСНСТ).

Я хочу сказати, що тоді ти втрачаєш твої навички володіння російської мови. Бо, наприклад, я стикнувся з тим, що якщо я перестав писати, ну, я закінчив російськомовну школу, тобто, прийшов в Могілянку, перестав писати російською... Тобто, і я розумію, що я вже не можу завжди правильно писати російською, тому що просто вона витісняється з мого життя. (Студент ФСНСТ).

Але це вже твоя проблема, тому що в Могілянці дві робочі мови – українська і англійська і все. І це, ну, типу, українська тому, що це рідна мова цієї країни, англійська, бо це міжнародна мова, яку теж треба знати. При чому тут російська. (Студент ФСНСТ).

Здається просто в нас, в патріотичних колах, якимось демонізують російську мову, що, як на мене, не зовсім правильно. Тому що ми нікуди не дінемося від факту того, що в Україні багато російськомовних. (Студент ФСНСТ).

Мені було б приємніше і в мене якимось зразу, як я тільки вступала в Могілянку, було бачення, що Могілянка це взагалі українська мова і в стінах. Поза Академії, прошу, твоя рідна мова, але Могілянка університет і це є певний інститут, із певними своїми правилами, не лише на парах, не лише під час офіційних заходів. (Аспірант).

Я вважаю, що жодна людина, демократичній державі в жодному місці не може буде обмежена стосовно того, ну, крім офіційних вимог. Офіційно я говорю на парах, зі мною говорять на парах тими мовами, якими дозволені. (Аспірант).

Ну, наприклад, у нас на першому курсі так само ходили чутки про те, що колись там хтось стояв, говорив російською на плацу і попросили студентській дати, тому що там Брюховецькій. Він на це реагував ще перший буквально рік, от коли тільки ми вступили. В мене це моментально викликало так само якесь занепокоєння, одразу протидію моральну. (Аспірант).

Якщо я вступаю в університет, умовно, я підписую угоду з університетом так або інакше. Або я вступаю чи просто, або, знову ж таки, з цією самою корпоративною угодою. Коли я вступаю в університет, знаючи, що там є дві офіційні мови, то я свідомо йду на то, що я... (Аспірант).

Вона [корпоративна угода] дуже декларативна і вона так сформульована. Ну, дуже відірвано, насправді, від того, що є. Ну, вона дуже нагадує кліше, знаєте, як про, типу, калинову солов'їну мову. Мене як лінгвіста нудить від калинової і солов'їної мови. (Аспірант).

[Якщо офіційно затвердити мовами спілкування у Могілянці українську та англійську, то] за відчуттями моїми власними, може, як дискримінація. (Аспірант).

Просто в Могілянці нас вчать бути індивідуальностями, відстоювати свою позицію і не бути конформістами, тобто, не підпадати під ці течії, а якимось, можливо, навпаки, бути готовим до якихось дискусій. І коли на першому курсі ми не відчуваємо ще цього, а пізніше нам за цією ж тенденцією намагаються насаджувати якісь ідеї, але ми вже знаємо, що я ж можу якимось подискутувати і так далі. Тобто, тут вже якійсь виникає внутрішній дисонанс. (Аспірант).

Ну, це так, мабуть, ми дуже залежимо від російської мови, тому що так історично склалося і треба якимось, щоб маятник спочатку в один бік гойднувся, а потім вже врівноважився. Але все одно, мені завжди задавалося це не демократичним, коли ми кажемо, що краще я буду читати польський підручник, а ніж російський. Ну, це навіть неадекватно, здається. Якщо я краще розумію російську, ну, чому я буду польською її читати? (Аспірант).

Але в цьому і є суть демократії, мені здається, що кожен може щось своє робити. І, повертаюся до прикладу Франції і тих німців. От просто, мені здається, треба думати як вони. Ми ж до Європи хочемо. Треба думати саме так. Якщо німці вийдуть з аудиторії французької, де вони спілкуються французькою, тому що це офіційна мова цього університету і почнуть між собою розмовляти німецькою, як зреагує на це там суспільство, нормально чи ні. І нам треба так само реагувати, мені здається. (Аспірант).

Змушувати когось спілкуватися якоюсь мовою можна в певних там, наприклад, в робочій час. Це можна, це потрібно навіть було б змушувати. А в поза робочій час тут вже, мені подобається не подобається, це вже мої проблеми. (Аспірант).

Діаграма 16. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

32,3% спудеїв вважають, що у НаУКМА є проблеми з мовним питанням, натомість 43,4% вважають, що немає.

Оцінка діяльності адміністрації, професорсько-викладацького складу, співробітників, і студентів НаУКМА щодо забезпечення функціонування української та англійської мов як робочих

Наскільки ви задоволені рівнем та атмосферою викладання основних мов (української та англійської) в Академії? (Модератор)

Абсолютно задоволена. (Студент ФГН).

Мені подобається дуже викладання нашої української мови, Лавринець і Дика. Ну, просто надзвичайно гарно підібрано... Ну, дуже, дуже мені подобається, коротше. (Студент ФГН).

Нам, наприклад, наша викладач... Трач... щоразу, на кожні практичне заняття готує нам якісь цитати з новин і так далі, і так далі... це досить гарний рівень, я думаю, викладання. (Студент ФГН).

Ну, у нас хороший викладач [з української мови]. Мені особисто викладач подобається. В неї, що мені дуже подобається, в неї, дійсно, не буває русизмів. Ніколи. (Студент ФЕН).

Англійська мова добре. Ну, мені подобається. (Студент ФЕН).

Вчать її [англійську мову] всі. Це взагалі залежить від студента. Йому потрібно і він вчить. Не потрібно – він не вчить. (Студент ФЕН).

Хотілося б більше англійської мови [у викладанні та спілкуванні]. (Студент ФЕН).

у нас на першому курсі як раз були такі викладачі, як раз такі от дуже патріотичні. У нас був предмет «Історія держави і права України». І у нас викладачка вона дуже, навіть не знаю як вона переживає це все зараз. І так само викладачка з української мови. Якось вони навчають дійсно тебе української мови. І тобі здається, що ти її знаєш, а насправді до тебе так причепляться, що уявляється, що ти її не знаєш. Як раз на першому курсі, мені здається, найбільше і сприяли. А потім, ну от українська і українська. (Студент ФПвН).

З української, дійсно, сприяють. На першому курсі навіть відчувалося, що тобі такий світогляд тобі закладають саме такий. Ну, далі вже відчувалося не так, але українська мова була завжди. Що до англійської, то, так, дійсно, я теж думала, що я значно покращу, я думала, що я покращу свій рівень більше, ніж я того думала. А виявилось, що не то, нет, я не покращила свій рівень. (Студент ФПвН).

Мені здається, що рівень англійської мови трохи послабився, але виріс водночас рівень професійної англійської мови. Мені здається, що це більше не через те, що викладання, а через те, що нам доводиться читати англomовну літературу. (Студент ФПвН).

Наскільки Ви задоволені тим, як сприяє використанню української та англійської мов як робочих у НАУКМА діяльність адміністрації? викладачів? студентів? Що, на Вашу думку, може змінити цю ситуацію на краще? (Модератор)

У мене чомусь рівень знань погіршився. Я в школі, здається, краще знала англійську, чим зараз. (Студент ФГН).

Я потрапила чомусь в групу сильнішу [з англійської мови], я не знаю чому. І мені зараз важно. (Студент ФГН).

То там іншим групам [з англійської мови] задають написати 20 таких текстів і зробити ще 30 вправ... від нас цього взагалі не вимагають і тому це дає якийсь розслабон, скажімо так. І якщо це можна не робити, то навіть це робити. (Студент ФГН).

Я перед тим, як піти в Могилянку, рік провчився в іншому університеті, я дуже хотів сюди вступити, але я завалив ЗНО з англійської і в результаті пішов взагалі в КІСІ, в будівництва і архітектури. Там рік провчився, а тоді раптом, бац, в Могилянці стало не обов'язково, бо раніше завжди обов'язково англійську здавати. А тут можна було на вибір – англійська або географія. (Студент ФГН).

Чим далі тим потреба в англійській все більше і більше, тому що літератури все більше і більше. Але я не знаю що робити, ніяк не вдається, чесно. (Студент ФГН).

Ніхто не сміє при ньому [Моренцію] говорити російською. (Студент ФГН).

Ну, сприяє на достатньому рівні. А що до контролю за цим виконанням, от тут питання. (Студент ФЕН).

У нас був зам декана і він російськомовний в побуті, це очевидно, всі це знають. І він казав, давайте обирати старост. І хтось каже, ось я з Севастополя, можна я почну російською. Казав, ні, одразу переходимо, тут вчать так, все. І от тоді всі на курсі зрозуміли якими мовами тут спілкуються. І більше це питання ніколи не поставало. Ні для кого це не було більше ніколи проблемою. (Студент ФІ).

Взагалі мови, ну, спілкування майже не відбувається. І ніякої немає мотивації з іншого боку. Ну, якось іноді дуже ненав'язливо можуть вам сказати на лекції, що говоріть українською. Просто так перебивають і все. А взагалі мотивації ніякої немає, щодо того, що яке спілкування, як воно відбувається. (Студент ФІ).

Я скажу за мій факультет, я абсолютно не бачу жодного викладача, у кого б таке пройшло. От просто. Я знаю, що це одразу б пресекалось би або просто було – ти щось, пацан, не вшарив, щось така фраза була б йому у відповідь. Що ти щось не розумієш, або ти не розумієш де ти. І щоб хтось тест заповнив російською, елементарне там, де просто якісь там питання визначені, це теж було б неприйнятно. (Студент ФІ).

Лекції англійською починаються з першого року. (Студент ФПрН).

Ні, взагалі то я не знаю, не помічав. (Студент ФПрН).

Я не знаю, в мене в групі повно людей, які не знали української мови, пройшли цей курс [української мови], дістали нормальні бали і все одно її не знають, як мені здається. Ну, такий мій аналіз. (Студент ФПрН).

[Викладачка з української мови] настільки дозволяє багато свободи, що всі на ту пару приходять так просто прохалаявити, а, це якась фігня, це не наша спеціальність. (Студент ФПрН).

Але ж домашніх завдань [з української мови] взагалі [немає], ну, тобто вони відсутні, вони не перевіряються, вони не оцінюються. (Студент ФПрН).

[Домашніх завдань з української мови ми] не виконуємо, тому що ми знаємо, що нам за це нічого не буде. (Студент ФПрН).

Проблема в тому, що [ми] сачки. Тому що викладач не має стояти над студентом з різкою і казати, от ти не вивчив і тобі буде погано. Це має бути особиста справа кожного. (Студент ФПрН).

Мабуть, могилянські тести, може, якось проводилися селекцію. Мені так здається. (Студент ФПрН).

Викладач [з української мови] грамотний, просто, вона, здається, не вміє подавати матеріал якій хоче подати (Студент ФПрН).

Ні, нема такого, звісно що, викладача, щоб він раптом заборонив російською відповідати, але бувало різне. (Студент ФПрН).

У нас є викладачі, які забороняють відповідати російською. Вони кажуть, що от у нас закріплено українська і англійська, тому давайте ми будемо спілкуватися українською. (Студент ФПрН).

Рідна мова, я себе позиціоную як україномовну, тому що соцмережі я веду українською переважно. Тобто, Могилянка в цьому дуже посприяла. (Студент ФСНСТ).

Вивчання – ні, навчання – ні. (Студент ФСНСТ).

Я записався на два додаткових курси з англійської. Один був легкий, а інший був реально важкий. Тобто, це від викладача залежить. (Студент ФСНСТ).

Я до того, як написати ЗНО, я ту українську вивчив вже назубок, то мені, я нічого нового не дізнався для себе. Просто всі після ЗНО реально класно знаємо українську. (Студент ФСНСТ).

Ну, я поки можу сказати, що мені дуже сподобалася українська в Могилянці, бо, в принципі, тут вчать певному якомусь редагуванню, стилістиці, чого в школі взагалі. Тому українська так. (Студент ФСНСТ).

Англійська мова має бути вивчена, має бути вивчена на нормальному рівні, особливо в Могилянці, отже у нас дві робочих мови. І будьте ласкаві, хочете, не хочете, робіть, там, записуйтеся на курси, самі вивчайте, як хочете, але вивчіть цю мову так, щоб ви могли слухати курс англійською мови. Бо це Могилянка. (Студент ФСНСТ).

Тобі здається, що ти закінчив школу, ти вже все знаєш і ти просто вчиш те саме, тобі це нудно. А коли вже 3-4 курс ти це забуваєш і тобі як раз приходить магістерка. (Студент ФСНСТ).

От я прийшов після школи, написав ЗНО, я знаю українську, я собі впевнений. І тут я два роки вчу те, що я вже по суті знаю. Я реально повторюю все те, що ми вчили до цього. І це навіть не проблема викладача, тому що це проблема програми. Тобто, є така програма, яка каже, що ось ви молодці, в школі ви вчили це, а ось давайте ми ще раз це все вивчимо. І мені здається, що проблема саме в цьому. Якби ми якось вдосконалювали українську мову, яку ми здобули після школи. (Студент ФСНСТ).

Як вони нас мотивують на вживання української мови. Я хочу сказати, от наш факультет економічних наук. Знову повторюсь, я не пам'ятаю таких випадків, щоб там хтось розмовляв і в нас не тільки українською, в нас деякі пари англійською читають. Тобто, нас реально мотивують на офіційні мови Могилянки. (Аспірант).

Насправді так [задоволений викладанням української мови]. Особливо з підготовчими курсами. В мене Валентина Іванівна, я пам'ятаю, Мурашко, ще досі її пам'ятаю. Класно. (Аспірант).

В нас дуже багато речей залежить від викладача персонально. Тобто, єдиний приклад, якій, мені здається, є в університеті, це індивідуальний приклад кожного викладача. (Аспірант).

Коли є, скажімо, викладач як соціальна роль, так, то якщо він там за межами пари надалі перебуває в цій соціальній ролі, він має право вимагати відповідно ставитися [говорити з ним українською або англійською]. (Аспірант).

Мені подобалися перший і другий курс, коли нам давали багато лексики і це реально розширювало наші розмовні можливості. Так само, ну, от, і це мені подобалося. Для мене це мова в першу чергу. Мова, ну, те, що нам дає змогу спілкуватися вільно. А якщо це academic writing, як там слово сюди поставити чи сюди, це вже не те, що впливає на вільне спілкування. (Аспірант).

Таблиця 10. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Якою мірою Ви задоволені...

	Зовсім не задоволений	Скоріше не задоволений	Важко сказати	Скоріше так	Уповні	Для мене це не має значення
статусом української мови в Україні	7.5%	33.1%	19.4%	25.6%	13.9%	0.5%
статусом російської мови в Україні	16.6%	25.3%	25.3%	13.4%	11.6%	7.8%
рівнем свого володіння українською мовою	1.0%	10.4%	5.7%	43.4%	39.0%	0.5%
рівнем свого володіння російською мовою	1.8%	6.0%	14.8%	34.9%	32.6%	9.9%
рівнем та атмосферою викладання української мови в НАУКМА	0.8%	4.9%	6.2%	34.2%	53.1%	0.8%
рівнем забезпеченості навчальною літературою робочими мовами	4.7%	14.5%	14.7%	32.3%	32.3%	1.5%
можливістю вивчати українську мову на більш «просунутому» рівні (advanced level) для більшості спеціальностей, не зупиняючись на загальноосвітньому курсі з української мови	2.6%	9.7%	26.1%	27.9%	29.0%	4.7%

Думки щодо статусу російської та української мов у країні неоднозначні: приблизно однакові частки студентів і задоволені і незадоволені. Однак викладанням у НАУКМА переважно задоволені.

Діаграма 17. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Мовною ситуацією у НАУКМА переважно задоволені.

У яких ситуаціях у Академії ви стикаєтесь із російською мовою – при підготовці до занять, у поза навчальних ситуаціях? Як часто в А академії Ви чуєте російську мову або суржик поза навчанням від студентів, викладачів, адміністрації, інших працівників? Як ви до цього ставитесь? (Модератор)

Ну, я знаю, методисти деяких кафедр в приватних розмовах російською розмовляє. (Студент ФГН).

Непотрібно використовувати [російську мову] в Академії, тому що її і так забагато. Навіщо ще на Академію її поширювати. Хоч якісь осередок в Києві, якій буде далі україномовний. (Студент ФГН).

Ну, дивлячись в якому аспекті... Якщо це приватне спілкування на перерві між одним студентом і іншим студентом, то хай собі говорять [російською мовою]. Чом би і ні. Якщо це викладач, то це не бажано. Як і адміністрація, в тому числі, персонал. (Студент ФГН).

Це особисте право кожного. А чому не спілкуються так само англійською чи німецькою? Хай спілкуються. Але не на парах. Не в офіційному спілкуванні. (Студент ФГН).

Ці розмови, от так ставиться питання, типу, як ви відноситися до того, що спілкується російською. Ну, нагадує щось з аспекту чистоти раси. (Студент ФГН).

Якщо ми приходимо в бібліотеку брати книжку, ми маємо її просити українською мовою. Тому що це вже якось якісь офіційне, мені здається, спілкування. А якщо розмовляють два студенти або два викладачі, то хай собі там десь розмовляють. (Студент ФГН).

Я вважаю просто, що викладацькій склад, ну, як це все ж таки наукові працівники, вони там мають дисертації і все решта. Вони мають авторитет і оскільки якщо вони починають розмовляти російською, то це дійсно впливає на тих, які ще, можливо, не вирішили. У нас, наприклад, на першому курсі всі намагалися розмовляти українською. На другому курсі вже такі: а, українською? Та ну його. (Студент ФГН).

Буває просто російські слова вставляють. (Студент ФЕН)

Тому що вони бачать що навколо, що, наприклад, викладач бере телефон і починає говорити російською або ще щось таке ну і все решта. (Студент ФГН).

Ми розуміємо викладача, тобто, він це випадково це робить [вживає російські слова], тобто, не навмисне. (Студент ФЕН).

Співробітники Могілянки бачили, помічали такі випадки були [що говорили російською]. (Студент ФЕН).

Якщо людина вільно спілкується, наприклад, російською мовою, то хай собі говорить. А якщо вона викладає російською, ну, це зовсім різні речі. Тобто, науковий і вільне спілкування. Хотілося б, щоб науковий більше українська. (Студент ФЕН).

Ну, це для мене нормально, тому що я знаю відповідні пропорції спілкування в Україні, і особливо в місті Києві... Тобто, це не слід сприймати якось близько до серця. Це загальноукраїнська тенденція. (Студент ФЕН).

Ну, у нас на третьому курсі, то якщо вже спілкуються в університеті, я не чула, щоб більшість говорила російською. Може відсотків 10, які, дійсно, не розуміють української, то вони говорять. А так українська здебільшого. (Студент ФЕН).

Просто коли російські слова проскакували, ми розуміли, що це не так страшно розмовляти російською, ну, як думали. (Студент ФЕН).

Хлопець один, я не знаю з якого він факультету, але він саме навіть на парі, відповідаючи викладачу, він відповідав російською мовою. Ну, якось так... Викладач нічого [йому на це] не казав (Студент ФЕН).

Да, [викладач] Миша. Він постійно розмовляє російською мовою на парах. (Студент ФІ).

Якщо двоє російськомовних людей і вони стоять десь в куточку в коридорі, то, ясно, що нащо їм спілкуватися українською в цьому випадку. (Студент ФІ).

Ну, справа в тому, що я чув, що викладачі розмовляють не українською, це якщо комусь подзвонять і він скаже, альо, привет, иду, иду, иду или подожди. Щось таке. І все, а потім повертається і далі продовжується лекція, наприклад, українською. Якось так. (Студент ФІ).

У нас дуже багато російськомовних [викладачів]. (Студент ФІ).

У нас немає проблема декодування, от що я хотів сказати. (Студент ФІ).

Я пам'ятаю свою викладачку, не суть важливо як її звали, але це була жінка, така статна, яка собі дозволяла, ну дозволяла вживати суржикові якісь такі звороти. (Студент ФІ).

Це [заборона російської мови] як з палінням на плацу, вибачте, будь ласка. Але викладачі виходять і курять в туалеті в першому корпусі. (Студент ФІ).

Я, наприклад, чула, от я коли була одним з організаторів дня ФСНТ, то у нас був куратор заступник декана пані Галиченко і вона повністю зі мною розмовляла російською мовою. І пропонувала російською мовою щоби номери також готували (Студент ФПвН).

Так, під час виступу працівники першого курсу якісь там слова вживали чи ще щось говорили чітко, це було чути. Я сказала про це, то хтось мені, я не пам'ятаю, я була з мікрофоном встала і, типу, там хтось сказав, що пожалійся Моренцю, щось таке було. Тобто, дуже скептично. (Студент ФПвН).

О, в їдальні це у нас дуже класно є іноді російськомовні продавчині, якій ти їй говориш українською, а вона тобі російською, українською – російською. Я знаю, що коли був ще пан Квіт, то він зробив зауваження цій жіночці. (Студент ФПвН).

Я вважаю, що це особиста справа кожного якою мовою йому говорити і я не маю права втручатися в особисте життя людей. (Студент ФПвН).

Мене ж не спонукають люди, не змушують говорити російською мовою. (Студент ФПвН).

Для мене, наприклад, особисто, як би те, що я читаю російською, ну, я вже пристосувався до цього. А от інколи викладачі використовують деякі русизми, то це мені, наприклад, не подобається... Якщо ми з викладачем вже розуміємо, що в нас в Могилянці робоча мова українська, то потрібно використовувати українську мову. (Студент ФПрН).

Завжди було, що викладачі, як би в мене є такі викладачі, які пари проводять українською, з нами українською, а між собою російською. Для них це нормально, я не знаю. (Студент ФПрН).

Той час, якій ти [викладач] присвячуєш спілкуванню власне з студентами, я припускаю [і є робочий час]. А якщо, ну, тому мені здається, що, от в даному випадку, коли ти відповідаєш на телефон і говориш якоюсь іншою мовою, це не вважається порушенням статусу про твої робочі мови. (Студент ФПрН).

Якщо робоча мова є англійська і українська, це означає, що вся документація, спілкування і ведення всіх типів занять відбувається або англійською, або українською мовами. А от якщо мова спілкування, це означає, що, ну, як для мене, перевага надається таким-то мовам, але однак це якось суворіше не закріплено. (Студент ФПрН).

А стосовно вживання російської мови на території Академії я особисто не бачу в цьому проблеми. Для мене болючішим є те, коли вживають суржик. От коли люди ламають мову страшенно, для мене це більше проблема. Я не можу слухати такого. (Студент ФПрН).

Вони [одногрупники] на парах спілкуються так, як, вони виконують те, що мають виконувати – на парах вони спілкуються українською мовою. А те вже, як вони спілкуються між собою і якщо мені не буде подобатися, що вони спілкуються зі мною російською мовою,

я можу сказати, от не спілкуйся зі мною російською, говори до мене українською. Це кожна людина вирішує до себе. (Студент ФПрН).

Ми навіть не задумувалися, ну, от багато, я впевнена, що деякі навіть не задумувалися над тим, що добре чи погано, що стільки російськомовних людей в Києво-Могилянській Академії зараз. (Студент ФПрН).

Скажімо так, ми проти, але факт лишається фактом. У нас є половина, скажімо так, російськомовного населення, да, в Могилянці. (Студент ФПрН).

Коли я вступала сюди, я вважала, що тут усі розмовляють виключно українською мовою. І це було для мене певним бар'єром, тому що мені було важко спілкуватися українською, бо думаю я російською. І коли я вступила сюди, побачила, що приблизно половина студентів розмовляє російською, мене це здивувало трохи, але, мабуть, у гарному сенсі. І я не вважаю, що треба вводити якесь покарання за те, що студенти не розмовляють українською мовою. (Студент ФСНСТ).

[Студенти] продовжують собі говорити українською, а викладач продовжує російською. (Студент ФСНСТ).

Суржик і чиста українська, тобто, вишукана українська мова і суржик це. (Студент ФСНСТ).

Вишукана російська є. Суржик з англійською є. Просто суржик це в будь-якому разі це погано. Краще розмовляти або чисто українською, або чисто російською. (Студент ФСНСТ).

Певний якісь такий імунітет хочеться виробити, тому що я була дуже здивована, коли на першому курсі одногрупниця, вона з Донецька, вона сказала абсолютно таку фразу. Вот я зустріла там одного мальчика, но тут он заговорил на украинском и я поняла, так, всё с ним понятно. (Студент ФСНСТ).

Я не думаю, що хтось з нас вважає це реальною проблемою те, що [у Могилянці] вживається російська мова. (Студент ФСНСТ).

Ну, в охоронці. Можє, деє у нас охоронець російськомовний. (Студент ФСНСТ).

А поза парами це мене не цікавить. Ні, ми стикалися, але якщо вони [співробітники] спілкувалися російською, це не мало б мене цікавити. Тобто, якщо б це не стосувалося навчання. (Студент ФСНСТ).

В мене, наприклад, було таке на першому курсі, типу, закінчилася пара, потім ми пішли якомсь в деканат і ситуація, що вони [співробітники] за кавою почали розмовляти російською мовою... Особисто в мене було відчуття нещирості. (Студент ФСНСТ).

Типу, що ця людина говорить, вона прийшла в певну установу, вона мені розказує, що треба розмовляти українською, показала на лекції як це робить. А потім в приватному своєму спілкуванні, навіть в деканаті, нехай буде, що я казала, що у стінах Академії вона собі дозволяється. Значить вона, ну, в мене було враження, що мене обманюють і це не щиро дуже. (Студент ФСНСТ).

Одна викладачка з української мови, теж завжди, що ви маєте знати українську, маєте нею розмовляти. А потім деє я просто навіть повз проходила чи навіть з нею щось спілкувалася, вже не пам'ятаю, на першому курсі це було, але я почула від нею російську мову. Від викладача. Тобто, це було в стінах Академії і від викладача української мови в Могилянці мені було це дивно і доволі таки неприємно почути саме російську мову. (Студент ФСНСТ).

Тому що якщо вже вони [викладачі], то з кого брати приклад? Тоді на все можна заплющувати так очі і казати, ну, ок, ми дуже толерантні до російськомовних. (Студент ФСНСТ).

Можна з точки зору трохи викладача? В мене недавно було, декілька разів були ситуації, коли до мене [після пар] підходять мої студенти і кажуть, ну, починають щось в мене питати, ну, очевидно, я відповідаю українською, вони намагаються питати українською. Потім я розумію, що дуже важко буває людям. Можна російською? Я кажу, ну, давайте, питаєте російською, а я відповідаю українською. (Аспірант).

В мене було таке, ну, теж як скрінінгове тестування на моєму курсі, це навіть не усна мова, це не просто розмовна, коли важко переключитися. Це просто примітивний тест і він був заповнений все одно російською мовою. (Аспірант).

Я на бакалавраті був, ну, навчався на кафедрі політології. В принципі, переважна більшість працівників кафедри, викладачів, які працюють на кафедрі, вони спілкуються в повсякденному житті, я так розумію, російською мовою. І плюс, скажімо так, але свої лекції, пари вони проводять виключно українською мовою. Хоча трапляються випадки коли, наприклад, люди, деякі викладачі переходять на російську під час лекцій. Ну, але, скажімо, це прощається, тому дуже толкові речі, скажімо так, розказуються. (Аспірант).

Траплялося кілька випадків коли, дійсно, студент задавав питання, навіть у нас там російською мовою, то за такою самою технологією випрацьованою переходили, там, змушували або англійською або. (Аспірант).

Ті, хто розмовляє в Могилянці російською на парах, тобто, я не кажу про плац, я кажу про пари, мені здається, все ж таки, що це саме принцип і дуже дивний принцип, як на мене. Тому що [українська] – це офіційна наша мова і ділова. Ну і як можна іншою? (Аспірант).

[Факультет] економічних наук. У неформальних ситуаціях 90%, в принципі, мова є російська. (Аспірант).

Починають, по-перше, дуже сильно перехід відбувається з української на російську і назад. Постійно. Але більшість розмов, а вони не такі рідкі, це, може, не 90, а до 80% російською мовою. Неформальні. Тобто, зі студентами там абсолютно по-іншому. Зі студентами взагалі ніколи, ніяких, там 100% знову ж таки, переходять зразу всі на українську, студент українською питає і викладачі українською відповідають. Там його кафедра, наприклад. А ось між собою, знову ж таки, я коли говорю з викладачами в плані як не з викладачами, а як з колегами, то я з ними говорю, на неформальні теми я з ними говорю російською... Не в присутності студентів. В присутності студентів або пошепки, тобто, щоб якісь там, ну, інколи бувають такі робочі моменти, ну, на кшталт, ти там те зробила? Зробила. (Аспірант).

Таблиця 11. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

У яких підрозділах Ви стикаєтесь з російською мовою або суржилом з боку: професорсько-викладацького складу кафедр, працівників підрозділів НаУКМА (відмітьте лише ті підрозділи, з працівниками яких Ви особисто спілкувалися)

Підрозділи	Ситуація спілкування			
	Офіційне, публічне		Неформальне, приватне	
	Викладачі	Співробітники	Викладачі	Співробітники
Факультет гуманітарних наук				
кафедра культурології	5.8%	5.5%	5.5%	6.3%
кафедра філософії та релігієзнавства	4.5%	4%	5.3%	4%
кафедра історії	4.5%	2.8%	5.5%	3.5%
кафедра української мови	4%	4.3%	4.5%	4%
кафедра філології	2.8%	3.3%	2.3%	2.3%
секція іноземних мов	11.8%	6%	10%	5.3%
Факультет економічних наук				
кафедра економічної теорії	5.3%	4.8%	6%	4.5%
кафедра фінансів	4.8%	3.3%	4.8%	3.8%
кафедра маркетингу	4%	3.5%	5.3%	4%

Києво-Могилянська бізнес-школа	3.8%	4.3%	4%	4.8%
Факультет інформатики				
кафедра інформатики	9%	4.3%	8.3%	6.3%
кафедра мережних технологій	3.3%	2.8%	3.3%	3.3%
кафедра мультимедійних систем	3.8%	2%	3.3%	3%
кафедра математики	3.8%	3.3%	3.8%	3.3%
Інформаційно-комп'ютерний центр	1.8%	1.5%	2%	1.8%
Студентський Internet-центр	2.3%	2%	1.8%	2.5%
Факультет правничих наук				
кафедра загальноправових наук	4%	4%	3.8%	2.8%
кафедра державно-правових наук	1.5%	1.3%	2.5%	2%
кафедра галузевих правових наук	1.8%	0.8%	2.8%	2%
кафедра міжгалузевих правових наук	1%	0.8%	2%	2%
криміналістична лабораторія	0.5%	0.5%	1.3%	2%
Центр інноваційних методик правничої освіти	0.5%	0.8%	1.3%	1.5%
Правнича клініка	1%	0.8%	1.5%	2%
Факультет природничих наук				
кафедра фізико-математичних наук	2.5%	2.3%	3%	1.8%
кафедра хімії	2.5%	2.3%	3%	2%
кафедра біології	4.5%	3.5%	5.8%	3%
кафедра екології	6.5%	3%	6.3%	2.8%
Лабораторія факультету природничих наук	2.8%	2%	2.5%	1.8%
Лабораторія екологічних проблем	1.8%	1.5%	1.8%	1.5%
Лабораторія екотехнологій	0.5%	0.5%	0.8%	0.8%
Лабораторія нелінійної оптики та голографії	0.5%	0.8%	0.5%	0.8%
Лабораторія сигнальних систем клітини	0.5%	0.5%	0.5%	1%
Центр збереження біорізноманіття	0.8%	1%	0.8%	1%
Центр екологічних досліджень	0.8%	1%	0.5%	0.8%
Лабораторія геоботанічних, палеоботанічних і природоохоронних досліджень	1%	1%	0.8%	0.8%
Лабораторія фізики біологічних систем	0.5%	0.8%	0.5%	0.8%
Факультет соціальних наук і соціальних технологій				
кафедра соціології	3.5%	4.5%	5.3%	4.5%
школа соціальної роботи	3%	2.5%	3.3%	3.3%
кафедра політології	3.3%	2.8%	3.3%	2.3%
кафедра психології, педагогіки та конфліктології	4.5%	2.5%	4.8%	2.5%
кафедра теорії і методики зв'язків із громадськістю	4%	2.5%	3.3%	2.3%
Київський міжнародний інститут соціології	0.8%	1.3%	1%	1%
Могилянська школа журналістики	0.5%	1%	1%	1%
Школа охорони здоров'я	1%	0.8%	1.5%	0.8%
Кафедра англійської мови	6.3%	2.5%	6.5%	3.3%
Кафедра фізичного виховання	5.8%	4.5%	6.3%	4.5%
Археологічна експедиція НаУКМА	1.3%	1%	1%	0.8%
Інститут громадянської освіти	0%	0.3%	0%	0%
Науково-дослідний центр «Спадщина Києво-Могилянської академії»	0%	0.3%	0%	0%
Українсько-польський центр науки та культури	0.3%	0.3%	0.5%	0.3%
Школа політичної аналітики	0.3%	0.3%	0.5%	0.3%
Центр досліджень Центрально-Східної Європи	0%	0%	0.3%	0%
Центр європейських гуманітарних досліджень	0.5%	0.8%	0.3%	0.3%
Програма з юдаїки	0.3%	0.8%	0.3%	0.5%
Магістеріум, програми:				
Культурологія (теорія та історія літератури)	0.3%	0.5%	0.3%	0.3%
Філософія	0.5%	0.3%	0.3%	0.1%

Історія	0.3%	0.3%	0.3%	0.5%
Історія (археологія та давня історія України)	0.3%	0.5%	0.3%	0.3%
Філологія Теорія, історія літератури та компаративістика	0.3%	0.3%	0.8%	0.5%
Журналістика	0.3%	0.5%	0.3%	0.3%
Соціологія	0.5%	0.3%	0.8%	0.8%
Соціальна робота	0.5%	1%	0.8%	0.8%
Політологія	0.5%	0.5%	0.5%	0.3%
Економічна теорія	1%	1.3%	1%	1%
Правознавство	0.5%	0.5%	0.3%	0.3%
Біологія	0.8%	0.5%	0.3%	0.3%
Екологія	0.5%	0.8%	0.3%	0.3%
Інтелектуальні системи прийняття рішень	0.5%	0.5%	0.5%	0.8%
Інформаційні управляючі системи та технології	0.5%	0.5%	1%	1%
Інші підрозділи:				
Наукова бібліотека КМА	4.3%	4%	3.8%	5.5%
Дослідницька бібліотека	2.8%	3.3%	2%	3.3%
Конгрегаційна зала	1%	1.3%	1.8%	1.5%
Читальна зала періодики	2%	2%	1.3%	1.8%
Читальні зали бакалаврату	3%	3.3%	2%	2.3%
Американська бібліотека	2%	3%	1.5%	2%
Приймальна комісія	2.5%	3.5%	1.5%	2.8%
Центр доуніверситетської підготовки (підготовчі курси)	1.5%	1.3%	1.8%	1.3%
Служба президента НаУКМА	0.3%	0.8%	0.3%	0.5%
Відділ перспективного розвитку	0%	0.5%	0%	0.3%
Відділ зв'язків із громадськістю	0.8%	0.8%	0.8%	1%
Відділ міжнародного співробітництва	0.3%	0%	0%	0.3%
Відділ аспірантури й докторантури	0%	0.5%	0.3%	0.8%
Відділ кадрів	0.3%	0.5%	0.5%	0.5%
Юридичний відділ	0%	0.3%	0%	0%
Фінансово-господарський відділ	1%	1.5%	0.5%	1.5%
Господарські служби (3-й корпус)	0.8%	1%	0.3%	1%
Охорона корпусів	2.5%	3.5%	1.8%	3.3%
Міжнародний благодійний фонд відродження КМА	0%	0%	0.3%	0%
Кредитна спілка „Поміч”	0.3%	0.5%	0.3%	0.3%
Видавничий дім „КМ Академія”	0.5%	1%	0.5%	0.5%
Медична частина	3.3%	3%	2.3%	2.3%
Навчально-методичний відділ	0.8%	0.5%	0.5%	1%
Кабінет технічних засобів навчання	0.8%	0.8%	0.5%	0.5%
Лінгафонний кабінет	1.3%	2%	1.8%	2%
Деканат з роботи зі студентами	1.5%	1.3%	1.5%	1.3%
Студентський відділ кадрів	0.8%	0.5%	1%	1%
Центр працевлаштування студентів КМА	0.8%	0.3%	0.8%	0.5%
Студентські організації	1.8%	2%	2%	1.5%
Культурно-мистецький центр	1.8%	3.3%	2%	2.3%
Галерея мистецтв (КМЦ)	0.8%	0.8%	0.5%	0.8%
Центр сучасного мистецтва при НаУКМА	0.3%	0.5%	0%	0%
Освітні студії КМА	1%	0.8%	0.8%	0.8%
Їдальня 4-го корпусу	10%	10.3%	6.8%	9.5%
Їдальня-кафетерій 2-го корпусу	8%	9.3%	5%	7.3%
Трапезна	10%	10.8%	6%	9%
Інше	0.5%	0.3%	0%	0%

Майже в усіх підрозділах НаУКМА спудеї стикаються з російською мовою.

Таблиця 12. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Скажіть, переважно якою мовою поза навчанням у межах НаУКМА ...

	Англій-ська	Росій-ська	Україн-ська	Рос. і укр. порівну	Інше	Важко сказати
до Вас звертаються працівники НаУКМА	0.3%	0.5%	87.2%	9.4%	0.0 %	2.6%
звертаються до Вас інші студенти	0.0%	31.4%	31.4%	59.4%	0.3 %	1.3%
йде розмова між студентами та працівниками	0.5%	1.1%	82.4%	13.9%	0.0 %	2.1%
йде розмова між співробітниками, до якої Ви приєднуєтесь	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3 %	0.3%
йде розмова між студентами і викладачем	0.8%	0.8%	90.0%	7.1%	0.0 %	1.3%
спілкуються в присутності студентів співробітники, викладачі	0.8%	0.8%	79.0%	15.4%	0.5 %	3.5%

У межах НаУКМА поза навчанням переважно спілкуються українською. Проте між собою третина студентів спілкується російською, і також дуже значна частина спілкується російською та українською порівну. Окрім того, фіксується звертання з боку працівників до студентів російською, і вживання російської співробітниками під час розмови зі студентами, а також в розмовах викладачів зі студентами, і в розмовах викладачів та співробітників у присутності студентів.

Ставлення до мовного вибору інших людей

Як Ви ставитесь до тих, хто говорить російською мовою у КМА? (Модератор)

Я думаю, що якщо під час пари, то сам викладач зробить зауваження, а якщо не під час пари, то, мені здається, що група почне дискутувати. (Студент ФГН).

Але просто якось коли він [студенти] саме відповідає на парі, на семінарі [російською мовою], то це якось трохи навіть обурило всіх, ну, всіх у групі. (Студент ФЕН).

Бувають моменти, що трішки важко з нею [російськомовною людиною] спілкуватися. Ти говориш українською, а вона російською. Спілкуватися можна, звісно, але зрозуміло, що це вже далеко не той рівень спілкування, коли разом спілкуєшся рідною мовою. (Студент ФЕН).

Ну, з однокурсниками, особисто я спілкуюся з однокурсниками україномовними переважно. Є російськомовні, звісно, але не в них своя компанія. (Студент ФЕН).

Я не думаю, що саме в Академії такі люди, які не хочуть, щоб їх діти спілкувалися. (Студент ФЕН).

З такою людиною не знайшов би спільну мову. (Студент ФЕН).

Так само з мовою ефіру [на Могиланському радіо] це теж українська виключно була. І зараз сталася ситуація, да, я знаю, у нас один радіо ведучий пустив суржикову пісню. Там виходить рядок пісні російською мовою, далі якісь суржик і ми, відповідно, приймаємо санкції і він, напевно, на радіо не буде працювати. (Студент ФПвН).

Але я дуже часто, наприклад, останнє, я не в своїй групі, нас розформували в інших групах, і там. здебільшого звучить російська мова, мені це не подобається. (Студент ФПвН).

Серед студентів, насправді, моїх однокурсників дуже багато російської мови, але я стараюся, ну, я не знаю, я завжди нормально на це реагую, бо в мене мама говорить російською. (Студент ФПвН).

Ну, я роблю одразу зауваження. Типу, не те, що зауваження, якщо це моя подруга, я розумію, що я можу їй сказати, типу, ну, не переходь, ну, навіщо на російську, якщо тебе розуміють.

Хоча дуже часто таке буває. Я навіть можу щось сказати, там, якусь фразу, вираз, я не пам'ятаю, там, якісь фразеологізм я можу сказати, таке. Але я здебільшого, навіть жартома, роблю якісь такі зауваження. (Студент ФПвН).

Якщо це не моя подруга я, напевно, не роблю зауваження. Але от щодо пар, питання було минуле ще, от коли я говорила англійською, то це було на парах, тобто, людина переходила на англійську мову і студенти теж переходили на російську мову з англійської, це теж було нормально. І я попросила, я зробила зауваження, я виступила, як якась така взагалі біла ворона, я сказала, будь ласка, давайте українською або англійською... Короче, це так подивилися, а потім замовкли. (Студент ФПвН).

Погано. Я погано ставлюся і в мене був нещодавно випадок. На ефір прийшла дівчинка, яка хотіла, вона була фрешкою, і вона, її запросили в сенсі того, що типу вона чи іде голосувати на вибори. Ну, тобто, якось так поговорити про вибори. У нас був ефір, вона була гостю нашою. І я пояснюю їй правила, кажу, ну, я зрозуміла, що вона російськомовна, я кажу, що ефір ми проводимо і говоримо в ефірі українською. Вона сказала, можна російською? Я кажу, ні, українською. Вона знову запитала, можна російською, я не знаю так нормально... Тобто, це мене дуже сильно вибісило. (Студент ФПвН).

Дійсно, почути російську мову на дні факультету або в якомусь жарті, або від ведучих це, дійсно, це те, що може роздратувати і просто ти будеш сидіти і не розуміти а чому так і що відбувається. (Студент ФПвН).

І це немає проблеми. Вона [подружка] мені говорить російською, а я їй відповідаю українською. (Студент ФПвН).

У нас викладач він, як, він говорить українською, але зачитував прізвища він російською. От він читає типу Акуленко, Бондаренко. І хлопці його виправляють, що я не Акуленко, я Акуленко. Той каже – я Бондаренко. І насправді реакція інших, хто сидить, ну, деяких нормальна реакція, тому що, дійсно, ми на парі, ми навіть не на перерві, ми на парі. Але деякі реагують, типу, да яка різниця, кому це важливо і так далі. І саме така позиція мене не влаштовує, тому що це, дійсно, є проблемою, коли вже виходять, типу, від перерви вже переходять на навчальний процес, або на сцену, як це було, ну, дійсно, були випадки, коли на дні факультету просто, дійсно російські жарти. (Студент ФПвН).

Ну, я, наприклад, фукаю голосно [коли чую російську мову на дні факультету]. Ну, типу, якщо це зала. Тобто, ми маємо право, по суті це ж не якісь там оперний концерт, ми маємо право на реакцію. (Студент ФПвН).

Ми мали в журі [балу знайомств] слово і я пам'ятаю, що я була поганим поліцейським, я всім сказала, що і російськомовні пісні, і те, і те, типу, не так це все робиться. (Студент ФПвН).

А от що до фрешів, от ситуація з балом знайомств, ситуація в ефірі, коли фрешка говорить, що або німецькою або російською. Дійсно, я б теж забрала студак. (Студент ФПвН).

Не знаю, чому так стається, ті люди, які говорять російською, вони зазвичай ще і хамовиті трохи. Це тенденція чи мені так попадається. (Студент ФПвН).

Ну, в Академії... в офіційному спілкуванні студенти, викладачі мають спілкуватися українською мовою. А на перервах, там в їдальнях то це особиста справа кожної людини, як їй потрібно. (Студент ФПвН).

Я хотіла сказати, що я б не перестала поважати, або навіть трошки менше поважати будь-якого викладача, якби я почула, що він розмовляє з кимось російською мовою, взагалі. (Студент ФСНСТ).

Він залишається розумною людиною і він залишається авторитетом, тільки проблема в тому, що він вже не може бути прикладом використання української. Тобто, як людину я його поважаю, але приклад все одно треба десь брати. (Студент ФСНСТ).

Але не викладач укромови. Бо це якось буде дуже дивно. (Студент ФСНСТ).

Але стосовно от цих всіх речей, що ви маєте на плаці говорити тільки українською і так далі, ну, в цьому суржикі, знову ж таки, я ненавиджу суржик. Або нормальна українська або нормальна російська, або нормальна будь-яка інша мова (Аспірант).

Для мене це просто, от суржик, це найнебезпечніша річ, яка може бути. Тобто, вона як раз спотворює обидві мови. Тобто, суржи́ком, фактично українською теж дуже рідко, я крім Могиліанки, насправді, ніде не чула, щоб люди грамотно говорили українською мовою. Ну, і в Могиліянці так само. (Аспірант).

Діаграма 18. Середні арифметичні значення відповідей на запитання анкети:

Спудеї засуджують вживання російської мови та підтримують просування української мови у НаУКМА.

Узагальнена оцінка ситуації у КМА та припущення щодо її розвитку

На вашу думку, як можна було би зменшити вживання російської мови у познавчальний час? (Модератор)

Терор. (Студент ФГН).

Ну, Моринець на нас вже кричав. (Студент ФГН).

Моринець, да, Моринець щось бачить з вилами. (Студент ФГН).

Я би зробив зауваження викладачам інколи, але боюся. (Студент ФЕН).

Людина [Пашков] вже не перевчиться, мені здається, якщо він так вже привик, то це не, скільки зауважень би не було. (Студент ФЕН).

Якось само урегулюється. (Студент ФЕН).

Тобто, поширювати українську мову слід, але не можна ж просто заборонити російську. (Студент ФЕН).

Коли тебе спілкують українською, то ти розумієш, що краще. (Студент ФЕН).

Ну, у нас викладачі, якщо вони не можуть підібрати, наприклад, якісь український аналог, то вони звертаються до студентів за допомогою. Тобто, вони самі себе виправляють, якщо є таке. (Студент ФЕН).

Зауваження можна зробити, але щоб до скарг доходило, як на мене, це занадто. (Студент ФЕН).

Гадаю, що якщо вчитель, викладач не реагує, то тоді вже можна перейти до скарги. Але це тільки за умовою, якщо викладання російською. Тому що приватне спілкування як не як, але це все справа кожного, тут не можна нікого судити. (Студент ФЕН).

В мене є такий альтернативний варіант створити курси української мови для викладачів. (Студент ФЕН).

Ні, я цілком серйозно, бо є окремі викладачі, які дійсно не зовсім грамотні в плані української мови. Тобто, можна спеціальні добровільні курси. Ну, або добровільно-примусові. Це, я думаю, частково змінить ситуацію. (Студент ФЕН).

Я просто як раз приведу якогось притиснення використання російської мови. Я просто три роки до того як прийшов в Могилянку вчився в українському гуманітарному ліцеї і там було таке правило, що якщо на перерві хоч хтось почує російську мову в закладі, ну, найлегше чим ти можеш отделатся, так сказати, це таким дуже неприємним діалогом з викладачем, або представником адміністрації. А найгіршим – це виключення. (Студент ФІ).

У нас потім наступного року ми зустрічалися на *fresh meet*, на гулянках з нашими першокурсниками і ми їм тоді просто нормально пояснили, що, хлопці, тут така справа, тут на парах українською, а там де хочете, якою мовою так і розмовляєте. Всі зразу все зрозуміли в більше це питання ніколи не виникало. (Студент ФІ).

Це ті речі, які неможливо проконтролювати. Ну, людина може, ну, типа, порушити. (Студент ФІ).

Ви [куратори для факультету] звертають увагу [на вживання російської мови]. Вони навіть зробили потім зауваження і були певні санкції. Ми фрешам баді всі сказали, щоб було так, так добре, це все не добре. Тобто, без реакції вони не лишилися. І образеними не лишилися. От в чому ще був плюс. (Студент ФПвН).

Просто пояснити їм [авторам російськомовних виступів на дні факультету] більше м'якше, не відчитати, а просто сказати, що так не робиться. (Студент ФПвН).

Одна справа коли пан Брюховецький він відреагував тому, що, напевно, він не очікував, він думає, я прийшов в Могилянку, адже тут україномовні, він чує російську мову. Можливо, він, дійсно, так на емоціях він взяв і забрав [студентський квиток у російськомовного студента]. Ну, в цьому вчинку, наприклад, я підтримую. Оскільки у мене дійсна така, я принципова на рахунок цієї позиції. (Студент ФПвН).

Мені здається, що дивлячись хто їм [російськомовним студентам] це скаже, правда. Якщо це скаже пан Моринець – це одна реакція, якщо пан Брюховецький – це інша реакція зовсім. Якщо це скажу я – інша реакція. (Студент ФПвН).

Щоб робити якісь кардинальні речі, щоб заставляти людей говорити виключно українською мовою я не бачу смислу в цьому. (Студент ФПвН).

Я вважаю, що за використання мови, яка не є робочою, скажімо, в Могилянці мають бути якісь дисциплінарні стягнення. (Студент ФПрН).

Власне в моєму оточенні рівно 4 чоловік почали спілкуватися чисто українською мовою хоча б зі мною. (Студент ФПрН).

Все ж таки, це залежить від родини. Тому що, коли вона приходить до дому і починає розмовляти російською мовою, їй значно важче переходити на українську. (Студент ФПрН).

Швидше ті люди, які російськомовні, можуть негативно настроїтися проти такої, як було висловлено, примусівки. Це треба робити ласкою, а не. (Студент ФПрН).

В більшості випадків, коли людина до тебе звертається, не важливо якою мовою звертається, так, вона звертається з проханням якимось. Якщо ти свідомо скажеш людині, що я не буду тобі допомагати, бо ти до мене звертаєшся, ну, не скажімо незрозумілою мовою, я не бажая слухати питання цією мовою. Тобто, прямий ігнор просто. І наступного разу, коли людина знає, що ти її ігноруєш за використання російської мови, багато випадків, коли більше нема до кого звернутися по даному питанню, вона буде до тебе звертатися українською мовою. (Студент ФПрН).

От такій якби бойкот, прямий бойкот і плюс заходи і під масовим під цим впливом людина просто зламається в кінці-кінців. (Студент ФПрН).

За суржик? Суржик – вішати. (Студент ФПрН).

За суржик ай-яй-яй, а потім вішаємо. А за російську відразу вішаємо. (Студент ФПрН).

Я гадаю, що ні одного російськомовного могилянця не буде, якщо цих фанатів не притягнуть до кримінальної відповідальності. (Студент ФПрН).

Я, в принципі, вважаю, що от таке насильне насаджування якоїсь одної мови це не буде ніякого результату. У нас же в Могилянці всі не такі як всі. (Студент ФСНСТ).

[Різки не допоможуть,] навпаки, будуть ще і більше розмовляти російською мовою. (Студент ФСНСТ).

Я вважаю, що це має бути саме заохочення. Тобто, якісь ті самі соціальні програми, а ля плакатики на КМЦ – розмовляйте українською. Ну, тобто, соціальна реклама в будь-якому випадку робить свій вплив. Це по-перше. По-друге, ті ж кампанії, коли сам викладач. Викладач, в принципі, є якимось певним авторитетом для студентів. Особливо якщо хороший викладач. Якщо він на парах, там, один раз за семестр зазначить про те, що українською говорити це круто.. то це буде мати якісь мінімальний, але результат. І лише заохочення і ось такій позитивний приклад може дати результат. (Студент ФСНСТ).

Нехай би Брюховецький ходив по плацу і авторитетно всім робив зауваження, хто розмовляє російською. О, це би подіяло. (Студент ФСНСТ).

Можна проводити якісь саме студентські акції, щоб це було не з гори, а як ініціатива самих студентів. (Студент ФСНСТ).

Привезти їм Вакарчука, сказати йому, що ти повинен сказати, щоб вони говорили українською і вони, о, Вакарчук. (Студент ФСНСТ).

Другій випадок, це теж був викладач. І я після пари спостерігала такий випадок, коли до нього підійшов студент не з нашого курсу і щось запитав по темі, там, з наукової якоюсь діяльності, не пам'ятаю що точно, російською мовою. У викладача просто ігнор включається, він навіть не помічає студента. Цей повторяє запитання, студент. Знову ніякою реакції. Sorry? did you tell something? Вибачте, але я буду розмовляти з вами лише офіційними мовами, тобто лише українською, або лише англійською. І він змусив студента перейти на українську мову. А курси він читає англійською. (Аспірант).

Колись раніше у вас, коли я ще вступав в університет, у нас були могилянські тести. Там чітко було українська і англійська. Ти здавав українській тест і англійській. Ти не здавав тест на російську мову. (Аспірант).

Мені, наприклад, доводилося чути такі ситуації, я їх бачив, що могли навіть, коли перший курс, там, пенька виписати, знаєте. Ну, це в неформальній обстановці, що ти російською мовою? А, ти російською мовою? Там, а ну сюди давай свого студентського. І була така розмова, скажімо, у керівництва. (Аспірант).

Тільки єдине, щоб не кафедра української мови влаштовували [перевірочні] тести. Бо наша кафедра української мови, знову ж таки, вона сконцентрована на стилістиці і так далі. (Аспірант).

На Вашу думку, як змінюватиметься у майбутньому співвідношення української та російської мов у спілкуванні в КМА серед студентів?

Завдяки патріотизму, вживання української мови збільшу вітатиметься. (Студент ФГН).

Можливо стане поширенішим використання української мови під час спілкування студентів між собою. (Студент ФГН).

Скоріше за все, українська буде домінувати. Припускаю так, бо більшість старшокурсників, яких я чув, розмовляли українською (на противагу першокурсникам). (Студент ФГН).

Думаю, завжди залишатиметься станом 50\50. (Студент ФГН).

На мою думку, статистика буде покращуватись у бік української мови в силу присутності досить жорсткої, але на мою думку правильної, мовної політики університету. (Студент ФГН).

Сподіваюсь, що ще зросте престиж української. (Студент ФГН).

Якщо і далі будуть брати на навчання російськомовних і байдужих до української у повсякденному житті, то погано. (Студент ФГН).

Українська мова державна і не робить з мовного питання культу. (Студент ФГН).

Серед молодших курсів все більше російськомовних, і говорять вони в академії російською. (Студент ФГН).

Ніяк. Людям, яких я знаю, без різниці, якою мовою спілкуватись і вони не збираються нічого змінювати. (Студент ФГН).

Російської стає більше. (Студент ФГН).

Нове покоління фрешів дуже російськомовне. Важко сказати. (Студент ФСНСТ).

Можливо, за сучасного сплеску патріотизму студенти будуть більше спілкуватися українською, ніж російською, хоча це не факт. (Студент ФСНСТ).

Враховуючи тенденцію до мовної толерантності то російська серед студентів зможе переважати. (Студент ФСНСТ).

Має зрости використання української, але не значною мірою. (Студент ФСНСТ).

Залежить від політики адміністрації та соціалізації майбутніх та поточних студентів – 50/50. (Студент ФСНСТ).

Серед студентів у формальному спілкуванні на парах та з викладачами переважає українська, а в неформальному – російська. (Студент ФСНСТ).

Українська буде розвиватись на усіх рівнях. Російська зникне. (Студент ФСНСТ).

Я думаю, що, можливо, рівень використання російської зросте через повну байдужість до питань мовної політики нового бакалаврського/ особливо магістр. покоління. Щось типу: «Могилянка вже не та». (Студент ФСНСТ).

Збільшення української та англійської у спілкуванні. (Студент КМБШ).

Не можу передбачити. (Студент ФГН).

Яка різниця, якою мовою я спілкуюся? Головне, що я відчуваю себе українцем. Головне, що я люблю свою державу, свою Батьківщину. (Студент ФІ).

Києво-Могилянська академія - ВНЗ, в якому завжди процвітатиме українська мова. (Студент ФСНСТ).

Важко сказати. Кожного для чую все більше російськомовних. (Студент ФСНСТ).

В НАУКМА почали вступати через престиж університету, тому кількість російськомовних буде збільшуватися. (Студент ФГН).

Ситуація є напруженою. Маючи бажання уніфікувати всіх студентів, можна побачити купу проблем. Боротися зі злом заборонами і погрозами не можна, бо борець сам і стає злом. Радикальність призводить до супротиву. (Студент ФГН).

Сподіваюся, що колись зменшиться конфлікт з Росією і Могиланка стане більш ліберальному питанні. (Студент ФГН).

На жаль, тут не буде виключно україномовних студентів. (Студент ФГН).

Якщо підняти рівень володіння українською мовою серед персоналу, то покращиться. (Студент ФГН).

В КМА будуть говорити далі українською, а між собою – російською (якщо вони з російської мовної сім'ї, у більшості випадків). (Студент ФЕН).

Враховуючи поточну ситуацію, російська майже зникне. (Студент ФЕН).

60\40 на користь української. (Студент ФЕН).

Стане більше російської мови і стане краще! Українську мову, вже скільки років, насаджують! (Студент ФЕН).

80% української до 20% російської. (Студент ФЕН).

Збільшаться скіли англійської і російською. (Студент ФЕН).

Могиланка – університет під впливом процесів лібералізації, що призведе до утворення вільного мовного осередку. (Студент ФПрН).

КМА буде культурним осередком, який буде розвивати українську мову. (Студент ФПрН).

Я надіюся, що студенти КМА взагалі перестануть спілкуватися російською мовою. (Студент ФПрН).

Я особисто спілкувалася з людьми, котрі фанатіють від української мови, тому вважаю, поки вони будуть, мова процвітатиме. Хоча сумно, що чисту українську мову можна почути все рідше поза НАУКМА. (Студент ФПрН).

На жаль, рос мови буде більше. (Студент ФПрН).

Думаю, що російська набиратиме обертів за рахунок студентів із східних областей. (Студент ФПрН).

Українська мова (ставатиме) престижнішою. (Студент ФПвН).

Українська мова значно переважатиме. 95% на 5%. (Студент ФПвН).

Такими темпами буде значна перевага російськомовних як серед студентів, так і викладачів, і адміністрації. (Студент ФПвН).

Українською говоритиме більша кількість співробітників НАУКМА. (Студент ФЕН).

Если студенты с Крыма и Донбасса будут поступать – никак. (Студент ФСНСТ).

На українську, бо війна. (Студент ФІ).

Українська буде присутня навіть на перервах (наприклад, на КМЦ). (Аспірант).

Яким ви бачите майбутнє Могиланки в плані мовної ситуації? На Вашу думку, як змінюватиметься співвідношення української та російської мов у спілкуванні в КМА серед студентів поза навчальним процесом? (Модератор)

Дуже часто крутують [російськомовні пісні на могилянському радіо], крутили принаймні. Зараз вже ні. Але ж було таке. Просто, розумієте, спочатку одна пісня, потім а давайте збільшимо, типу, нічого не сталося. А давайте ще збільшимо. А потім ви за надання Донбасу спеціального статусу... (Студент ФГН).

Це тенденція останнім часом, мені здається, що у нас збільшується кількість студентів, які розмовляють російською. Я не знаю чому. (Студент ФЕН).

Дійсно, буде приємніше, якщо в Могилянці всі будуть розмовляти українською. (Студент ФЕН).

Я гадаю, що все таки як вона була українським університетом, так і залишиться. Тенденція є, все таки ж таки ми живемо в незалежній Україні, тому все одно частка російської мови буде зменшуватися. Це корені процеси. (Студент ФЕН).

Знаєте, такій момент [хамство і російськомовність окремих студентів], коли хочеться сказати, що Могилянка вже не та. Хоча, насправді, я не можу знати. (Студент ФПвН).

До речі, цього року я думала, що все буде краще. Я просто була на посвяті і було дуже багато вишиванок, знаєш. І цього року просто спостерігається така тенденція до популяризації, типу, патріотизму. (Студент ФПвН).

Я, як російськомовний носій, скажу що я проти введення російської як робочої мови в Могилянці. Чому. Тому що я, та багато інших російськомовних в Могилянці, якщо це буде, вони просто перестануть розмовляти українською мовою і будуть розмовляти тільки російською. Тому що українською їм буде розмовляти без потреби. (Студент ФПвН).

Мені здається, що просто збільшився наплив студентів, які поступають в університет заради того, щоб отримати диплом Могилянки, а не заради громадянської позиції. (Студент ФПвН).

Мені здається, що це доволі погана тенденція на таке змирення [із засиллям російськомовної літератури у навчанні]. Тобто, українську мову потрібно популяризувати якимось, ми повинні підтримувати те, що в нас є зараз. І якщо наукова вся молодь перейде на російську або на англійську мову, ми фактично позбудемося великого прошарку людей, які насправді можуть поширювати українське. (Студент ФПрН).

Залишаться хороші російськомовні, які не бояться прийти в україномовний вуз і хоробрих серцем, ми візьмемо просто за їхні особисті характеристики. (Студент ФСНСТ).

Російськомовна людина, з якимось проросійськими поглядами в Могилянку не піде, тому що є такий соціальний стереотип. (Студент ФСНСТ).

Якщо для людини це немає якоїсь етичної складової в цьому питанні, я думаю, що нічого не зміниться. (Студент ФСНСТ).

З чим я стикаюсь коли, наприклад, ходиш в якісь заходи поза Академією, я зустрічаю дуже багато класних людей, реально такої прогресивної молоді, не з Академії, але які розмовляють дуже класною українською мовою... І мені здається, що якщо далі збережеться отой настрої і бачення себе як українця, типу, ну, неважливо навіть якщо російськомовний, але ставлення зараз поки до України, взагалі до мови, то все таки, мені здається, що коли мені буде сорок, то більшість журналів таки буде україномовних і сайтів теж. (Студент ФСНСТ).

Збільшилася кількість студентів, які, в принципі, на парах розмовляють російською мовою. (Аспірант).

Тобто просто принципово він [студент] звертається російською мовою, в принципі, і говорить російською, не залежно від того як ти з ним спілкуєшся. (Аспірант).

Особисто зараз, останні роки, можливо це якось зв'язано, ну, я ще був студентом першого-другого року навчання, коли був Брюховецькій президентом, мені, от коли став Квіт

президентом, ця ситуація, мовна ситуація, вона як раз і почала погіршуватися в Академії... Можливо, чи то адміністрація надто толерантною стала по відношенню до вживання російської мови. Ну, з огляду на те, що як раз почала маса більше вступати в університет, які саме є російськомовні, які не хочуть і не розуміють, що треба переходити на українську мову. (Аспірант).

Що, на Вашу думку, або на думку таких як Ви студентів, **може змінити мовну ситуацію** в Академії і в який бік?

Строга заборона спілкування російською мовою, навіть покарання. (Студент ФГН).

Зробити українську мову "модною" і престижною. Зручною в щоденному спілкуванні. (Студент ФГН).

Пропаганда, агітація, система покарань і заохочень. (Студент ФГН).

Можливість прослуховування російськомовної музики на радіо КВІТ. (Студент ФГН).

Мовну ситуацію може змінити лише самосвідомість, а цей процес - доволі складний та довготривалий. (Студент ФГН).

Увага до вживання української мови викладачами КМА. (Студент ФГН).

Збільшення кількості навчальної літератури українською сприятиме більш вільному та простішому використанню української мови студентами, які поза навчанням спілкуються російською. (Студент ФГН).

Виключення російської мови зі спілкування працівників усіх підрозділів НаУКМА у твердить необхідний статус української мови. (Студент ФГН).

На сьогодні ситуація на Сході країни, постійний тиск з боку Росії та агресія впливає негативно на ставлення до всього, що має приналежність до Росії, тому спілкуватися мовою агресора негідно. Тому я вважаю, зміни будуть у вживанні української мови у повному обсязі. (Студент ФПрН).

На користь української мови ситуацію може змінити заміна викладацького суржикомовного складу біології ФПрН. (Студент ФПрН).

Думаю, що все залишиться як є. (Студент ФСНСТ).

Варто робити якісь прикольні штуки українською, а не пропагувати її на офіційному рівні. (Студент ФСНСТ).

Замінити Калиновську на викладачів, що прив'язуватимуть любов до української. (Студент ФСНСТ).

Заборонити російську в КМА повністю (окрім навчальної літератури). (Студент ФСНСТ).

Навіть заохочення говорити українською може бути сприйнято негативно тими, хто переважно говорить російською (як якесь обмеження їхнього права). (Студент ФСНСТ).

На мою думку, студенти можуть вимагати від викладачів більше літератури українською мовою. (Студент ФСНСТ).

Ліберальна мовна політика, більше наукової літератури українською, більше предметів для вивчення української мови. (Студент ФСНСТ).

Це особистий вибір кожної людини, який потрібно поважати. (Студент ФСНСТ).

Збільшення відсотку української мови у бізнес-середовищі, медіа. (Студент ФСНСТ).

Революція гідності, мовна стійкість. (Студент ФСНСТ).

Можливо, державна мовна політика в цілому, пропаганда на більш цікавому і оригінальному рівні, ніж заходи СБ. (Студент ФСНСТ).

Це все залежить від особистого вибору кожного студента. (Студент ФСНСТ).

Політична ситуація і міра занепокоєння нею + час. (Студент ФСНСТ).

Власним прикладом впливати на оточення. До речі, таким чином на українську перейшла частина моїх знайомих. (Студент ФСНСТ).

Нічого, нагадування про наявність двох робочих мов. (Студент ФСНСТ).

Використання у всіх структурах НаУКМА. (Студент ФСНСТ).

Навряд чи ми щось можемо зробити, мовне питання лежить (студенти_ набагато глибше... Треба повністю міняти мовну політику + медіа/кінематограф, журнали... (Студент ФСНСТ).

Повний перехід на українську і англійську літературу + заборона. Але це безглуздо! (Студент ФСНСТ).

У позитивний бік: викладання українською та англійською, спілкування викладачів та робітників КМА українською, специфічні курси української мови (сучасна українська для молоді). (Студент ФСНСТ).

Не вважаю ситуацію складною. Звісно, хотілося би більше україномовних побутових моментів, але, будучи представником російськомислячих і мовних студентів, завжди ініціюю і підтримую лише україномовне середовище у навчальному процесі та інших офіційних моментах (написала все українською, сама того не помічаючи). (Студент ФСНСТ).

Прилив нових поколінь студентів, що виховані в інших традиціях. (Студент ФСНСТ).

Багато студентів приходять за престижним дипломом. Якщо ввести моголянські тести, їх кількість зменшиться. (Студент ФСНСТ).

Утиснення російської мови, щоб було 100% української. (Студент ФПрН).

Зробити українське модним; Знаходьте гарні словеса і спілкуйтесь поетично. (Студент ФПрН).

Максимальне спілкування викладачів на українській мові. (Студент КМБШ).

Повернення вашого внутрішнього Моголянського тесту. (Студент КМБШ).

Події в країні і конкретно фінал цих подій. (Студент ФГН).

Глобально нічого не може вплинути, на мою думку. (Студент ФІ).

Підвищення рівня національної самосвідомості. (Студент ФСНСТ).

Запровадження мовних гуртків та заохочення вжитку української мови. (Студент ФСНСТ).

Ситуація повністю влаштовує. (Студент ФПрН).

Усвідомлення себе українцями. Крапка. (Студент ФГН).

Академія в переважній більшості спілкується українською мовою, проблеми не бачу. (Студент ФГН).

Більш жорсткі канони спілкування між парами. Контроль адміністрації може зменшити використання рос мови. (Студент ФСНСТ).

Гарне володіння українською мовою серед усіх викладачів; поведінка, привітність україномовних осіб – це буде сприяти підвищенню популярності української мови. (Студент ФГН).

Якщо КМА розвинеться більше, англійська може стати більш популярною. (Студент ФГН).

Більше стажування, більше контакту зі студентами європейських вузів. (Студент ФГН).

Перш за все, приклад викладачів, заохочення спілкування певною мовою поза навчальним процесом. (Студент ФГН).

Для поширення української мови потрібно українську музику літературу та ін. Також потрібно давати більше навчальної літератури українською мовою. (Студент ФГН).

Нічого. Заборона не покращить ситуацію точно. (Студент ФГН).

Можна влаштовувати для англійської мови, для покращення саме рівня розмовної англійської мови. (Студент ФГН).

Слід визнати білінгвізм – це полегшить процес навчання та поступово сприятиме зниженню рівня суржикомовних. (Студент ФГН).

Як на мене, то все добре. (Студент ФГН).

Запровадження вивчення української мови протягом усього терміну навчання. (Студент ФГН).

Продовжити заняття з англійської мови на 3 курсі та більш різноманітні способи навчання. Те ж стосовно української мови. (Студент ФГН).

Рух в Європу іноземні студенти, зв'язки з іноземними університетами. (Студент ФГН).

Якщо буде повага до української мови як рідної і безпосередньо перспектива у подальшому використанні. (Студент ФЕН).

Моральний розвиток учасників процесу спілкування. (Студент ФЕН).

Більш активне спілкування українською поза навчальним процесом. (Студент ФЕН).

Адміністрації необхідно об'єднатися з студентськими організаціями академії і проводити спільну політику пропагування української мови. (Студент ФЕН).

Почніть виганяти всіх з російською мову та КМА стане «ТОЮ» з величезною кількістю «мертвих душ». (Студент ФЕН).

Ситуація задовільна. При насадженні української мови вона може погіршитись. Свобода вибору важлива для студентів, що не звикли до української мови. (Студент ФЕН).

Поліпшення адміністрації. (Студент ФЕН).

Новий президент – у бік переважання української мови. (Студент ФЕН).

Євроінтеграція та внутрішній патріотизм самих студентів. (Студент ФЕН).

Поважати всі мови, але все одно колись всі будуть розмовляти українською. (Студент ФЕН).

Гарне пропагування української мови у студентському середовищі. (Студент ФЕН).

Дух Могилянки =) (Студент ФПрН).

Впровадження культурних заходів. (Студент ФПрН).

Студенти самі повинні змінювати мовну ситуацію. (Студент ФПрН).

Спілкування українською в колі друзів та знайомих. (Студент ФПрН).

Треба зробити більш жорсткі умови. (Студент ФПрН).

Більше критики до російської мови на території КМА. (Студент ФПрН).

У КМА діють досить стійкі мовні закони. Проте покращення мовної ситуації у бік української може надалі вилучення тиску на російськомовних. (Студент ФПрН).

Престиж української мови у розмовному мовленні між студентами. (Студент ФПвН).

Нічого. Студенти самі мають розуміти яка мова для них важливіше. (Студент ФПвН).

Я всім задоволена, всі заходи, що проводяться на українській мові. Потрібно продовжувати. (Студент ФПвН).

Треба змінювати ситуацію на популяризацію української мови, наприклад публічними лекціями (лекція Брюховецького «Як я став україномовним» була класна). (Студент ФПвН).

На користь української – зауваження з боку представників адміністрації чи навчально-методичних відділів щодо використання студентами у неформальній обстановці в межах НаУКМА російської мови (але навіщо?). (Студент ФПвН).

Можливо треба створювати якісь заходи типу «Стрілецькі пісні» тощо для підняття патріотичного духу. (Студент ФЕН).

Не вистачає різноманіття мов. Можна пропонувати інші іноземні безкоштовно як альтернативу англійській. (Студент ФСНСТ).

Громадська активність, більша кількість і доступність літератури українською, сучасна та якісна вітчизняна музика сприятимуть престижності української мови серед молоді. (Аспірант).

Ситуація в країні і коректне законодавство. (Аспірант).

Створення позитивного, молодіжного іміджу української, і відсутність примусу, тиску та відкритого незадоволення вживанням російської, бо останнє може викликати внутрішній супротив і людина взагалі перестане спілкуватись українською. (Аспірант).

Що, на Вашу думку, або на думку таких як Ви студентів, **може змінити мовну ситуацію в Академії і в який бік?** (Модератор)

Мені хотілося б, щоб було якесь, не знаю, щоб прийшов викладач на якійсь предмет і почав англійською викладати, було б класно. (Студент ФГН).

А, ще про радіо. Не можна ставити російські і білоруські пісні. Це просто ненормально. (Студент ФГН).

Можна. Білоруські можна, а російськомовні, ну, насправді, тут логіка проста, тому що російської музики і так всюди. (Студент ФГН).

Англійської теж забагато. Давайте слухати тоді тільки українською. (Студент ФГН).

Ну це якась дискримінація виходить. І англійської музики теж скрізь забагато. Давайте тоді слухати виключно українську. (Студент ФГН).

Я би пішла до них [на могилянське радіо] і зіпсувала апаратуру. (Студент ФГН).

Це все, звісно, мають бути якісь широкі публічні обговорення і лише тоді [ситуація зміниться]. (Студент ФГН).

Ну, один із способів це просто, щоб, не знаю, більш менш якби логічно пояснювати студентам, в тому числі фреям, які тільки приходять сюди, мовну політику Могилянки. І в плані пояснювати чому так. Тому що просто казати, що у нас українською розмовляють і все. Ну, це буде мало дієвим. (Студент ФГН).

Можливо, треба інший підхід. Не в сенсі робити зауваження, а в сенсі популяризувати. (Студент ФГН).

Могилянські організації і різні заходи. (Студент ФГН).

А давайте влаштуємо систему поліції. Ми будемо ставити в коридорах. Ідеш, російською мовою говориш... (Студент ФГН).

А там, в якій це країні, в Естонії чи що, відродження було мови дуже серйозне, так? То можна подивитися в їхніх системах... і дізнатися, можливо, щось там буде корисно. (Студент ФГН).

Я думаю, що було б ефективно зробити систему агітплакатів або реклами. Тому що реклама це завжди ефективно. І візуальна в тому числі. Якщо б ми повісили по коридорам якісь класні

такі штуки, типа, «Розмовляй українською, будь класним» і так далі. Я думаю, що це б спрацювало в якійсь мірі. (Студент ФГН).

Просто, як на мене, тут все таки треба також логічні аргументи, які б переконували, а не тільки пусті гасла, типу, «Розмовляй українською мовою» і тому подібне. (Студент ФГН).

Мені здається, що можна запрошувати якихось ще діячів культури відомих. Ну, які зараз старенькі, наприклад, Драча, інших. Які б могли, тобто, до них точно підуть. (Студент ФГН).

Україномовний успішний приклад. (Студент ФГН).

[Не могилянець], тому що могилянець передбачене, що може бути україномовним. А якщо це інша людина і вона вистояла і все решта, це збільшує повагу до неї. (Студент ФГН).

Тому що, якщо запрошувати тільки могилянців, то створюється враження якоїсь закритої касты, що якщо не могилянець, то це вже не діє. (Студент ФГН).

Заохочувати ніхто не забороняє, заохочувати однозначно потрібно. (Студент ФЕН).

Можливо, якісь такі короткі ролики про історію української мови, скажімо так, короткі повідомлення. Або, скажімо так, лекції про необхідність розвитку української мови. Щоб люди почали розуміти, що якщо вони не будуть цією мовою спілкуватися на достатньому рівні, то вони і не будуть знати досконало. (Студент ФЕН).

Можна банери розвішати. (Студент ФЕН).

Маленькі навіть наліпки, які привертають до себе увагу, як рекламку таку невеличку зробити, щось як на кшталт «Говори українською», «Своя мова». (Студент ФЕН).

Мені здається, що в межах Могиляки, що б ми ні зробили, якщо це не буде в межах держави, ну, це не буде впливати. (Студент ФЕН).

Фільм якійсь показати навчальний, в цьому плані щось. (Студент ФЕН).

Ну, на мене це не подіє. Якійсь плакатик не змусить мене говорити українською. (Студент ФІ).

Задачники і більшість літератури вона залишалася з Радянського Союзу, вона вся написана російською мовою. Тобто, єдині українські книжки, по яким вчать фізики, власне студенти спеціальності фізики, це є книжки надруковані Могилянкою, невеличкі посібнички і якщо вони є, це дуже круто. Їх кількість зростає. Але ось такі моменти, ну, це не має, ну, це не радує ні студентів, мені здається, ні викладачів. (Студент ФІ).

Можливо, так і треба більш чіткі не обмеження, а якісь критерії для студентства, що ось ти є студентом і від тебе очікується от такій ідеал студента. Давайте малювати стенгазети, я не знаю, дошку пошану вішати. (Студент ФІ).

Можливо, не знаю, наскільки доцільно буде запровадити от, я знаю, що пан Моринець не розмовляє із студентами, якщо до нього випадково звернулися російською мовою. Говорить одразу, типу, чому російською мовою, все, до побачення. Це я особисто була свідком цього. (Студент ФПвН).

То для мене, да, це певний патріотизм і я, не зважаючи на те, що я була вже на другому курсі, я все одно пішла на ці лекції. Але, насправді, не всі вважають це чимось важливим. І для тих людей, які не вважають це важливим, ну, як їм це вбити? Ну, типу, лекції будуть, але, знову ж таки, якщо на них будуть ходити лише ми з тобою. (Студент ФПвН).

Мені здається, що це питання більш державної політики. Щоб по телебаченню було більше фільмів українською мовою. (Студент ФПвН).

Здається, що, навпаки, потрібно запрошувати успішну молодь, яка спілкується українською мовою. (Студент ФПвН).

Ну, тут я з вами можу не погодитися, тому що у нас [на ФПрН] спостерігається тенденція недобору студентів. І [якби] ще тести [з української мови], які б відбирали тих, яких не добирається, тому була б проблема. (Студент ФПрН).

От була чудова ідея з книжками, з перекладом. В принципі сподобалося, шкода, що не підтрималася. (Студент ФПрН).

Шиманська видала свій підручник з молекулярної фізики. (Студент ФПрН).

Це має бути щось на кшталт того, що показати, що не те, що не модно, а гидко розмовляти мовою окупанта і тому подібне. Тобто, у свідомості особистості, яка розмовляє не державною мовою, так, як в нашому випадку, їй якби насадити думку, пропагандувати думку того, що це не пристойно. (Студент ФПрН).

Треба просто створювати такі умови, щоб він спілкувався з тобою чисто українською. Наприклад, елементарне прохання – українською, будь ласка. Я знаю, на практиці таке діє. (Студент ФПрН).

Щось день української мови, а просто щось типу, не знаю, квіткового балу, на якому могилянці говорять українською, а інші студенти приєднуються. (Студент ФПрН).

По науковій літературі, книжка, наприклад, мені потрібна книжка Савельєва, я ніяк не можу знайти її український примірник. А якщо зробити український переклад, а весь російський вилучити, ми просто не будемо змушені. (Студент ФПрН).

Якщо російськомовна людина попаде в оточення там де говорять українською, він просто змушений буде перейти на українську. (Студент ФПрН).

Викладачу, насправді, не так вже і дуже важко знайти, наприклад, 80%, якщо ми кажемо про літературу лише українсько-російсько мовну, там, англійську трошки виключаємо, не важко замінити деякі книги, деякі статті російськомовні українськомовною або англійською... І я вважаю, що ось це і є той спосіб, той метод, яким, в принципі, і має популяризуватися українська мова. (Студент ФСНСТ).

Я розмовляю українською поза межами Академії саме тому, що це мій свідомий вибір. Мені подобається розмовляти українською. Я вважаю, що поки кожен студент не захоче розмовляти сам українською, ніяких змін не відбудеться. (Студент ФСНСТ).

Якщо на мене не дають, я з радістю розмовляю українською мовою. Тому, мені здається, треба саме якимось з позитиву мотивувати, а не насильно. (Аспірант).

Все таки от цей елемент позитивної дискримінації він має бути. В тому сенсі, що все таки Україна це постколоніальна держава. І тому якимось адміністрація повинна, дійсно, проявляти певний такий внутрішній стержень. З іншого боку, треба дивитися ще й на те, що зараз естетизація суржиків пішла, ну, в Україні відбувається. (Аспірант).

Мені здається, як в суспільстві має бути на це якась мода і попит, це має бути прикольно, цікаво і має бути дуже модно. (Аспірант).

Просто робити наголос не настільки на лише патріотизмі, а виокремлювати, що це наслідування, там, загальні тенденції в країні, а просто ось ми такі, там, українська мова. Наголошувати. (Аспірант).

А просто наголошувати на тому, що ось в Могилянці корпоративна культура є, українська мова, англійська мова. Все, ось це правило. Тобто, те, що не стосується цих правил взагалі не приділяти цьому такої уваги, тому що це буде по-різному сприйматися і не факт, що в правильну сторону. (Аспірант).

7. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У межах НаУКМА поза навчанням переважно спілкуються українською. Проте між собою третина студентів спілкується російською, і також дуже значна частина спілкується російською та українською порівну. Окрім того, має місце звертання з боку працівників до студентів російською, і вживання російської співробітниками під час розмови зі студентами, а також в розмовах викладачів зі студентами, і в розмовах викладачів та співробітників у присутності студентів.

Результати дослідження свідчать – спудеї НаУКМА впевнені, що *відмінно володіють українською та російською мовами, і добре англійською*. Що стосується відношення між українською та англійською мовами, то для більшості спудеїв НаУКМА українська мова є *цінною*, а англійська – *корисною*. Молодші роки навчання більше орієнтуються на україномовну літературу, а старші – на англомовну. Могилянці, особливо, старші роки, прагнуть *більше вживати англійську мову* у навчанні та професійній роботі. Окремо вирізняються абсолютні білінгви, які вільно спілкуються і російською, і українською і практично не помічають моментів переходу. Мовними навичками краще володіють жінки, старші за віком, старші роки навчання, та вихідці з більших населених пунктів.

Українська мова визнається *важливішою та приємнішою* за російську, а англійська мова – *необхідною та престижною*. Спудеї *найбільше спілкуються українською*, менше російською, і ще менше англійською. У межах НаУКМА і студенти, і викладачі, і співробітники *переважно спілкуються українською мовою*, значно рідше англійською, і також має місце вживання російської мови - як поза, так і під час занять. У середньому, в ситуаціях мовного вибору переважає українська. Але значна частка припадає на російську мову та на російську й українську порівну. В активному спілкуванні англійська мова майже не вживається. Вихідці з більших населених пунктів і кияни частіше спілкуються російською, а вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів – українською. Частково це відбувається тому, що вихідці з більших населених пунктів і кияни частіше стикаються з російськомовним оточенням, а вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів – з оточенням, яке спілкується українською і суржилом. Частково через мовні навички, частково через наявну літературу, у навчанні найбільше використовують російську та українську мови майже порівну. Таким чином, розуміння важливості англійської не відповідає її вжитку, хоча наявне бажання покращити знання мов. Більше інформації студенти хотіли би отримувати англійською мовою (на рівні літератури зі спеціальності, навчальної літератури, наукової літератури у бібліотеці, на лекціях і семінарах; в цілому хотіли би отримувати англійською до 55% інформації у НаУКМА).

Результати дослідження яскраво засвідчують дуже помітну присутність російської мови у регулярному комунікативному просторі НаУКМА. Фактично, ця неробоча мова виступає у статусі «третьої неофіційної» робочої мови та мови позанавчального спілкування. Третина інформаційного простору НаУКМА функціонує на базі російської мови. Так, у середньому, за часткою спілкування, українська мова займає лише на 1/3 більше за частку спілкування російською мовою. Російською мовою в університеті отримують третину наукової літератури у бібліотеці, третину літератури зі спеціальності, третину навчальної літератури в цілому. Мають місце ситуації, коли студенти вказують на отримання інформації російською мовою власне на лекціях і семінарах (це окремо, на додаток до російськомовної літератури навчальної, за спеціальністю та ін.). Літературу для навчання і науки, та дозвілля читають приблизно порівну російською та українською (42,8% і 49,7% відповідно). При цьому помітна частка людей користується у позанавчальний час однаковою мірою українською та російською мовами. Поза колами суто україномовних студентів, є такі, які спілкуються українською на парах і російською на перервах та після занять. З іншого боку, трапляються випадки переходу як російськомовних на українську, так і україномовних на російську – «щоб зручніше». Особливої уваги заслуговує інтерферована мова – українська з

російськими чи англійськими включеннями. Неодноразово різними респондентами стверджується, що основною мовою спілкування в групі між парами, в поза навчальний час є російська або суміш російської та української. З опитувань у фокус-групах виявилось, що часом на рівні спілкування у навчальних групах відбувається формування свого роду розділення на російськомовну та україномовну частину підгрупи, котрі не завжди комунікують між собою. Ситуація загострюється російськомовним середовищем студентів поза НаУКМА, де близько половини інформації ними споживається російською мовою.

Зважаючи на те, що поза НаУКМА мовне середовище студентів приблизно порівну і російськомовне і україномовне, такий розподіл комунікативних просторів сприяє вживанню російської мови у навчальний та позанавчальний час, та не мотивує частину з російськомовних студентів до більшого вживання української мови в позанавчальний час (більше того, від час фокус-групових дискусій неодноразово фіксувалось твердження, що і під час навчання студенти вживають російську у відповідях на парах, інколи в письмових роботах, бувають випадки, коли викладачі дозволяють відповідати російською, без жодних зауважень; також було зафіксовано ситуації, коли викладач на адміністративній позиції в позанавчальній ситуації спонукала до вживання російської мови в НаУКМА в публічному просторі, або коли викладачі переконували студентів, що переклад російськомовних джерел українською мовою не потрібен і не має сенсу).

Крім звичайної ситуації, коли мова до і після вступу до НаУКМА була однаковою, трапляються інші характерні сценарії. Деякі російськомовні спудеї свідомо готувалися до вступу до Могилянки і починали спілкуватися українською. І буквально з перших днів в Академії повністю переходили на українську. Інші переходили на українську неусвідомлено, під впливом могилянського україномовного оточення. З іншого боку, на старших роках навчання ставлення до мов стає вільнішим, частіше вживають російську або стають білінгвами. Відмічають і розчарування, що Могилянка не відповідає очікуванням щодо україномовності.

На протигагу ідеалістичним уявленням, що всі співробітники НаУКМА розмовляють українською, дослідження спростовує дану тезу. Респонденти різних років навчання та факультетів неодноразово згадували ситуації, що спростовують дану тезу. Майже в усіх підрозділах НаУКМА спудеї стикаються з російською мовою у спілкуванні зі співробітниками університету. Зокрема, має місце вживання викладачами на парах російської мови (в т.ч. спроби окремих викладачів викладати частину матеріалу під час занять російською), вживання суржику, та змішання мов в одному реченні. Це викликає неприємне враження у студентів, в тому числі розчарування (особливо молодших років навчання, котрі вступають у Могилянку, орієнтуючись на її ідеалізований образ як цілком україно-англомовного університету), цілком релевантну критику якості викладання та кваліфікації викладацького складу, і тягне за собою скептичне ставлення до декларованих у НаУКМА цінностей і правил.

Мовна лояльність виявилася доволі відносною, тому що майже однаково часто трапляються ситуації переходу на мову співрозмовника, переходу співрозмовника на мову спудея, та вживання кожним із мовцем своєї відмінної мови. Спудеї НаУКМА у всіх ситуаціях перш за все схильні переходити на українську мову, далі на англійську, іншу мову, і лише в останню чергу – на російську. Практично половина спудеїв переходять на мову співрозмовника з двох основних причин: для кращого розуміння одне одного та з поваги до співрозмовника. Найменшу мовну стійкість виявляють чоловіки, молодші за віком та роком навчання, та вихідці з більшого населеного пункту. При цьому, молодші за віком частіше переходять на російську вдома; старші – на англійську, вихідці з інших регіонів – частіше на українську, кияни – частіше на російську; вихідці з менших населених пунктів – частіше на українську, більших – на російську та англійську.

Серед чинників мовної стійкості переважають практичні міркування – якщо погано володіють мовою співрозмовника та якщо це незручно, при цьому важливі й ціннісні уявлення – з пошани до своєї мови. Найбільш стійкими мовцями виявилися вихідці з менших

населених пунктів та з інших регіонів. А старші за віком та роком навчання можуть частіше можуть вмотивувати співрозмовника переходити на мову спудея. Проукраїнський і патріотичний імідж Могилянки має значення: частина студентів і прагне і частіше переходить на українську завдяки НаУКМА.

Спудеї *недостатньо обізнані щодо нормативних документів*, які стосуються мовної поведінки в НаУКМА: тільки шоста частина спудеїв читали і знають зміст Статуту і Корпоративної угоди; трохи менше від половини студентів знають зміст цих документів тільки в загальних рисах; 13,4% взагалі не знають про їх існування. Дві третини спудеїв намагаються виконувати правила мовної поведінки у КМА, але для ще однієї третини це не має особливого значення. Молодші за віком та роком навчання краще обізнані та позитивніше ставляться до документів, які визначають правила мовної поведінки в КМА. Третина студентів вважають, що у НаУКМА є проблеми з мовним питанням (лише 43 % вважають, що немає).

Оцінки діяльності громади НаУКМА щодо мовної політики різняться. Викладанням мов (попри всі вказані студентами недоліки) та мовною ситуацією у НАУКМА переважно задоволені. Проте майже в усіх підрозділах НаУКМА спудеї стикаються з *російською мовою*. Студенти негативно ставляться до вживання російської мови в НаУКМА, *засуджують вживання російської мови* та підтримують просування української мови у НаУКМА.

З метою створити передумови для ширшого вжитку робочих мов, *рекомендується* посилити *індивідуальні та інституційні можливості для цього*. Могло би стати важливим *оприлюднення окремих результатів цього дослідження*. Зокрема, доцільно наголосити такі висновки. 1. Для більшості спудеїв НаУКМА українська мова є *цінною*, а англійська – *корисною*. 2. Російськомовні готові переходити на українську мову, бо сприймають її як милозвучну, престижну в Могилянці, та загалом шанують її. 3. Могилянці, особливо, старші роки, прагнуть *більше вживати англійську мову* у навчанні та професійній роботі. 4. Читання україномовної фахової літератури, користування англomовними джерелами, спілкування іноземними мовами, соціальна підтримка в україномовних родинах і соціальна підтримка у колах російськомовних друзів пов'язані з *фінансовим успіхом*. 5. Із незадоволеністю життям пов'язаний стрес від читання англomовної літератури, від оточення з російсько-українським суржилом та від мовної нестійкості. 6. Із задоволеністю життям пов'язані більше читання україномовної літератури зі спеціальності, україномовне оточення в університеті, у родині, та у соціальних мережах.

Зокрема, сприяти вдосконаленню та використанню *навичок англійської мови* у навчанні та науці, за рахунок чого має зменшитися використання російської мови для професійних цілей. Це можливо здійснити, якщо закуповувати більше *англomовної літератури* для бібліотеки, рекомендувати використовувати *англomовні джерела* у робочих темпланах, заохочувати викладачів і студентів до викладання і вибору *англomовних дисциплін*. Особливої уваги заслуговують дві *цільові аудиторії*. Вихідці з менших населених пунктів та інших регіонів можуть позбутися суржику на користь літературної української. Вихідці з більших населених пунктів і кияни, які добре володіють англійською, можуть перейти з російської на англійську. Можливо, доречно продумати потенціальну політику позитивної дискримінації російськомовності – і на рівні викладачів і між самими студентами (не ігнорувати вживання російської мови, не дозволяти відповідей російською мовою під час пар; не відповідати на російську мову російською мовою; при цьому дуже тонкий нюанс є робити це не на ідеологічно навантаженому протиставленні двох мов, а мотивуючись прагматичними міркуваннями необхідності вільного володіння мовами для фахового вжитку).

Специфічної уваги потребує ситуація із вживанням російської мови співробітниками НаУКМА. Тут потребує продумання формат донесення необхідності викладачам підвищити свій рівень володіння літературною українською мовою, та необхідність більш відповідально дотримуватись правил мовної поведінки в Академії. Приділяти викладачам та співробітникам доцільно більше уваги й дотриманню україномовності зі студентами та в присутності студентів у НаУКМА поза навчальними ситуаціями (в ідеалі вживання російської мови в

таких ситуаціях не повинно бути взагалі, оскільки це нівелює декларовані правила поведінки та цінність їх дотримання в очах студентів).

Окрему увагу доцільно приділити *кампанії з популяризації української та англійської мов в середовищі студентів*. Варіантом відповідних заходів можуть бути проекти, спрямовані на переклад фахової літератури українською мовою (опитування у фокус-групах показали, що така ініціатива викликає схвальну реакцію і буде підтримана студентами на рівні волонтерської роботи); практика проведення тренінгів з дебатів англійською мовою, додаткові курси удосконалення української мови (не повторення програми ЗНО, а практикуми з різних видів стилістики тощо), згадується і необхідність повернення внутрішньомогильнянського тестування; тобто потрібна серія заходів (на кшталт *лекції В.Брюховецького «Як я став україномовним»*) і зустрічей (з українськими культурними діячами), котрі неявно, ненав'язливо спонукають до вживання англійської та української замість російської у спілкуванні поза навчанням.

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ НАУКМА

План фокус-групової дискусії соціологічного дослідження

«ОЦІНКА МОВНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ВЖИВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ І РОСІЙСЬКОЇ МОВ СТУДЕНТАМИ В НАУКМА ПОЗА НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ»

Шановні учасники обговорення!

Кафедра соціології НаУКМА здійснює дослідження мовної ситуації у Києво-Могилянській академії. Це опитування проводиться з метою розуміння особливостей ситуації вживання різних мов у НаУКМА поза навчальним процесом. Ми цінуємо Ваш досвід і вдячні за те, що Ви можете приділити нам час, щоби висловити свої власні думки та погляди стосовно вживання різних мов у Академії, Ми гарантуємо конфіденційність Ваших відповідей. Ваші відповіді будуть проаналізовані і представлені тільки в узагальненому вигляді. Наша зустріч триватиме не більше, ніж півтори години. Будь ласка, почувайтесь вільними висловлювати власні думки щодо питань нашого обговорення.

I. Індивідуальний мовний вибір (15 хв.)

- 1) Будь ласка, пригадайте мови, які Ви знаєте, та оцініть рівень володіння кожною з них (наприклад, за 100-бальною шкалою (0 – «не володію», 100 – «досконале володіння»).
- 2) Якщо оцінювати правильність вимови Вашої / оточення, будь ласка, спробуйте приблизно оцінити, які варіанти мови в яких ситуаціях використовуються - це більше літературна чи розмовна українська чи російська мови? Суржик?
- 3) Яку мову чи мови Ви для себе зазвичай відносите до рідної? Основної? необхідної з практичних міркувань?
- 4) Скажіть, будь-ласка, зазвичай якою мовою чи мовами Ви читаєте літературу по роботі? а художню літературу? Газети, журнали, іншу пресу? Спілкуєтесь у соцмережах? Готуєтесь до занять? Спілкуєтесь під час навчання в групах?
- 5) Якою мовою Вам приємніше розмовляти, читати, писати, слухати музику?
- 6) Яку мову ви б використовували, якби створювали свій сайт для бізнесу? Видавали газети чи журнали? За яких обставин у цій ситуації використовували російську мову?

II. Мовний континуум, обставини мовної поведінки, ситуації мовного вибору, мотивація мовної поведінки, мовна стійкість (40 хв.)

- 1) Згадайте, будь-ласка, якою мовою чи якими мовами ви зазвичай розмовляєте:
З незнайомими чи малознайомими, випадковими людьми? З колегами на роботі?
- 2) Чи для вас існує якась відмінність у виборі мови у спілкуванні ...
*З україномовною, російськомовною людиною ?
* А з незнайомими, малознайомими та знайомими людьми?
* З вищими або однаковими з вами за статусом людьми? А у формальному та неформальному спілкуванні, в офіційних та в неофіційних ситуаціях?
* А відмінність у виборі мови під час спілкування зі старшими та з молодшими за вас людьми?
* Чи існують у вас кола друзів такі, що в одному товаристві ви спілкуєтесь однією мовою, а в іншому товаристві – іншою?
- 3) Якою мовою ви спілкуєтесь зі знайомими в Академії? З вашими одногрупниками? Наприклад, на перервах чи після занять. Якою мовою вони з Вами спілкуються?
* Чому? Як ви до цього ставитеся?
- 4) А якою мовою зазвичай розмовляють з вами викладачі, адміністрація й інші працівники Академії?
- 5) Чи відрізняється мова, якою ви спілкуєтесь в Академії поза навчанням від тієї мови, якою ви спілкуєтесь поза Академією?
- 6) Як часто ви зазвичай змінюєте мову спілкування протягом дня? За яких обставин ви переходите у спілкуванні на російську мову? За яких умов Ви готові відмовитись від вживання української мови?
- 7) Як Ви ставитеся до тих, хто говорить російською мовою у КМА?
- 8) Чи для вас змінилася якоюсь мірою ситуація з вживання мов у позанавчальному спілкуванні у порівнянні з тим, якою вона була до вашого вступу до Академії?
- 9) Чи має для Вас значення, якою мовою, де і з ким Ви говорите?

III. Оцінка діяльності адміністрації, професорсько-викладацького складу, співробітників, студентів НаУКМА щодо забезпечення функціонування української мови (25 хв.)

- 1) Наскільки ви задоволені рівнем та атмосферою викладання основних мов (української та англійської) в Академії?
- 2) У яких ситуаціях у Академії ви стикаєтесь із російською мовою – при підготовці до занять, у позанавчальних ситуаціях?

- 3) Як часто в А академії Ви чуєте російську мову або суржик поза навчанням від студентів, викладачів, адміністрації, інших працівників? Як ви до цього ставитесь?
- 4) Наскільки Ви задоволені тим, як сприяє використанню української та англійської мов як робочих у НАУКМА діяльність адміністрації? викладачів? студентів? Що, на Вашу думку, може змінити цю ситуацію на краще?
- 5) На вашу думку, як можна було би зменшити вживання російської мови у позанавчальний час?
- 6) Ви знайомі з документами, які визначають правила мовної поведінки в КМА (Статут, корпоративна угода)? Як Ви ставитесь до цих документів? Як Ви вважаєте, чи відповідають ці положення реаліям використання мови в НаУКМА?
- 7) Чи вважаєте Ви, що в Академії є проблеми з мовним питанням? Чи порушуються мовні права людини в НаУКМА?
- 8) Яким ви бачите майбутнє Могілянки в плані мовної ситуації? На Вашу думку, як змінюватиметься співвідношення української та російської мов у спілкуванні в КМА серед студентів поза навчальним процесом?
- 9) Що, на Вашу думку, або на думку таких як Ви студентів, може змінити мовну ситуацію в Академії і в який бік?

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
„КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ**

Анкета соціологічного дослідження „Мовна ситуація в НаУКМА”.

Шановний учаснику дослідження!

Кафедра соціології НаУКМА здійснює дослідження мовної ситуації у Києво-Могилянській академії. Це опитування проводиться з метою розуміння особливостей ситуації вживання різних мов у НаУКМА поза навчальним процесом. Ми цінуємо Ваш досвід і вдячні за те, що Ви можете приділити нам час, щоби висловити свої власні думки та погляди стосовно вживання різних мов у Академії, Ми гарантуємо конфіденційність Ваших відповідей. Ваші відповіді будуть проаналізовані і представлені тільки в узагальненому вигляді. Будь ласка, почувайтесь вільними висловлювати власні думки щодо питань нашого обговорення.

A1._ Будь ласка, пригадайте мови, які Ви знаєте, та оцініть рівень володіння кожною з них за 100-бальною шкалою (0 – «не володію», 100 – «досконале володіння»).

Мови, якими володієте	Читання	Писання	Слухання	Мовлення	% спілкування	Важко сказати
Англійська						
Російська						
Українська						
Німецька						
Французька						
Польська						
.....						
.....						

A2._ Скажіть, будь ласка, чи звертаєте Ви увагу на правильність вимови інших людей?

Завжди звертаю увагу.....1
Іноді помічаю.....2
І так, і ні.....3

Дуже рідко.....4
Ніколи не звертаю на це уваги.....5
Важко сказати.....6

A3_ Якщо оцінювати правильність вимови Вашої / оточення, будь ласка, спробуйте приблизно оцінити, які варіанти мови в яких ситуаціях використовуються (у %)

		Літерат урн укр.мо ва	Розмов н. укр.мо ва	Літерат ур. рос.мо ва	Розмов рос.мо ва	Укр.- рос. суржик	Рос.- укр. суржик	Інший суржик	Інша мова	Важко сказати
1	Я									
2	Члени сім'ї									
3	Колеги по роботі									
4	Однокурсники									
5	Друзі									
6	Родичі									
7	Сусіди									
8	Знайомі									
9	Інші (зазначте)									
									

A4._ Скажіть, будь-ласка, зазвичай якою мовою чи мовами Ви:

	Англійська	Російська	Українська	І російська і українська рівно	Інша	Важко сказати
Читаєте літературу навчальну, наукову?	1	2	3	4	5	6
Читаєте літературу не для навчання	1	2	3	4	5	6
Читаєте пресу, журнали, художню літературу	1	2	3	4	5	6
Слухаєте музику	1	2	3	4	5	6
Спілкуєтесь у соцмережах	1	2	3	4	5	6

A5._ Якою мовою Вам легше, зручніше для сприйняття і розуміння...

	Англійська	Російська	Українська	І російська і українська однаково	Інша	Важко сказати
Розмовляти	1	2	3	4	5	6
Читати	1	2	3	4	5	6
Думати	1	2	3	4	5	6
Писати	1	2	3	4	5	6
Слухати	1	2	3	4	5	6
Вчитись	1	2	3	4	5	6
Готувати роботу зі спеціальності за умови нестачі часу	1	2	3	4	5	6
Готуватись до іспиту	1	2	3	4	5	6

A6._ Яку мову чи мови Ви для себе відносите до:

	Українська	Російська	Англійська	І російська і українська	Інша	Важко сказати
Рідної	1	2	3	4	5	6
Материнської	1	2	3	4	5	6
Першої	1	2	3	4	5	6
Улюбленої	1	2	3	4	5	6
Престижної	1	2	3	4	5	6
Зручної	1	2	3	4	5	6
Необхідної з практичних міркувань	1	2	3	4	5	6
Основної (переважаюча за обсягом спілкування)	1	2	3	4	5	6

A7._ А якою мовою читати/слухати/говорити особливо приємно, із більшим задоволенням?

Англійською.....1
Російською.....2
Українською.....3

І українською і російською однаково.....4
Іншою (Запишіть).....5
Важко сказати.....6

A8._ Яку мову ви б використовували, якби ...?

	Англійська	Російська	Українська	І російська і українська однаково	Інша	Важко сказати
викладали	1	2	3	4	5	6
займались бізнесом	1	2	3	4	5	6
створювали свій сайт	1	2	3	4	5	6
видавали газети чи журнали	1	2	3	4	5	6
працювали в державних органах	1	2	3	4	5	6

A9._ Чи вважаєте Ви для себе важливим володіння такою мовою, як

	Ні, не вважаю	І так і ні, важко сказати однозначно	Так, вважаю	Для мене це не має значення
	1	2	3	4
Англійська	1	2	3	4
Російська	1	2	3	4
Українська	1	2	3	4
Інша мова (вказіть)	1	2	3	4
.....	1	2	3	4

A10._Чи намагаєтесь Ви удосконалювати своє володіння такою мовою, як

	Ні, взагалі не намагаюсь	Скоріше не намагаюсь	Важко сказати, і так і ні	Скоріше намагаюсь	Так, роблю все можливе для цього	Для мене це не має значення
Англійська	1	2	3	4	5	6
Російська	1	2	3	4	5	6
Українська	1	2	3	4	5	6
Інша мова (вказіть)	1	2	3	4	5	6

A11._Якою мірою Вам подобається або не подобається така мова, як

	Зовсім не подобається	Скоріше не подобається	Важко сказати, так чи ні	Скоріше подобається	Дуже подобається	Для мене це не має значення
Англійська	1	2	3	4	5	6
Російська	1	2	3	4	5	6
Українська	1	2	3	4	5	6
Інша мова (вказіть)	1	2	3	4	5	6

A12._ Наскільки Ви задоволені тим, як сприяє використанню української та англійської мов як робочих у НАУКМА...

	Зовсім не задоволений	Скоріше не задоволений	Важко сказати	Скоріше задоволений	Цілком задоволений	Для мене це не має значення
діяльність адміністрації	1	2	3	4	5	6
діяльність професорсько-викладацького складу	1	2	3	4	5	6
діяльність співробітників	1	2	3	4	5	6
діяльність студентів	1	2	3	4	5	6

A13._ Оцініть, будь-ласка, який обсяг інформації (у %) та якою мовою Ви зазвичай ...

	ОТРИМУЄТЕ				ХОТІЛИ Б ОТРИМУВАТИ			
	Українська	Російська	Англійська	Інша	Українська	Російська	Англійська	Інша
У НАУКМА								
На лекціях, семінарах								
Навчальна література								
Література зі спеціальності								
Наукова література у бібліотеці								
Художня література в бібліотеці								
РадіоКВІТ								
Кінофільми (кіноклуби КМА)								
Інтернет-форуми та соціальні мережі (групи могилянців ВКонтакте, Фейсбуку тощо)								
Студентський самвидав (газети, журнали)								
Музика								
Поза НАУКМА								
Література у домашній бібліотеці								
Література у домашній бібліотеці, зібрана особисто Вами								
Друкована преса (газети, журнали)								

Інтернет, соціальні мережі							
Телебачення							
Радіо							
Кінофільми							
Музика							

A14._ Якою мовою ...

	Англій-ською	Росій-ською	Україн-ською	І рос. і укр. порівну	Інш ою	Важко сказати
у дитинстві з Вами розмовляла мати/батько/близькі родичі?	1	2	3	4	5	6
переважно відбувалось викладання в школі?	1	2	3	4	5	6
Ви переважно спілкувалися до закінчення школи?	1	2	3	4	5	6
викладена переважна частина доступної для Вас в університеті навчальної літератури?	1	2	3	4	5	6
викладені переважно всі тексти, які Ви регулярно читаєте?	1	2	3	4	5	6
озвучена переважна частина масмедіа, які Ви дивитесь?	1	2	3	4	5	6
говорите з однокурсниками не під час занять?	1	2	3	4	5	6
переважно спілкуєтесь поза межами НаУКМА	1	2	3	4	5	6
переважно спілкуєтесь в соціальних мережах (блоги, сторінки в соціальних мережах тощо)	1	2	3	4	5	6
спілкуєтесь з однокурсниками під час пар	1	2	3	4	5	6
переважно спілкуються Ваші найближчі друзі?	1	2	3	4	5	6
Ви зазвичай спілкуєтесь зі знайомими?	1	2	3	4	5	6
Ви зазвичай спілкуєтесь вдома?	1	2	3	4	5	6
розмовляєте з колегами по роботі при неформальному спілкуванні?	1	2	3	4	5	6
зазвичай спілкуєтесь з колегами під час роботи?	1	2	3	4	5	6
використовуєте під час розмови з керівництвом на роботі?	1	2	3	4	5	6
спілкуєтесь з різними за статусом людьми?	1	2	3	4	5	6
Ви користуєтесь в громадських місцях, в тому числі і громадському транспорті?	1	2	3	4	5	6
йде розмова між студентами і викладачем НаУКМА, до якої вони приєднуються	1	2	3	4	5	6
спілкуються в присутності студентів співробітники НаУКМА	1	2	3	4	5	6

A15_ Як Ви або такі як Ви студенти ставитеся

	Дуже негативно	Скоріше негативно	Важко сказати	Скоріше позитивно	Цілком позитивно	Для мене не має значення
до вживання російської мови у НаУКМА?	1	2	3	4	5	6
до тих, хто говорить російською мовою у КМА	1	2	3	4	5	6
того, чи студентство підтримує і пропагує українську (іншу) мову	1	2	3	4	5	6

A16._ Оцініть, будь ласка, у випадку спілкування зі співрозмовником, який зазвичай користується іншою мовою, як часто (за 5-бальною шкалою, де 0 – це ніколи, а 5 – завжди) трапляються відповідні ситуації...

		0 - ніколи	1-дуже рідко	2	3	4	5-завжди
1	Ви і співрозмовник продовжуєте спілкуватись різними мовами	0	1	2	3	4	5
2	Ваш співрозмовник переходить на Вашу мову	0	1	2	3	4	5
3	Ви переходите на мову співрозмовника	0	1	2	3	4	5
4	Ви разом зі співрозмовником обираєте іншу мову для спілкування	0	1	2	3	4	5
5	Відбувається постійний перехід з однієї мови на іншу під час розмови як з Вашої сторони, так і Вашого співрозмовника	0	1	2	3	4	5
6	Інше	0	1	2	3	4	5

A17._ Скажіть, будь ласка, за яких обставин під час розмови Ви перейдете на мову співрозмовника?*(Можливо кілька варіантів відповідей)*

Для кращого розуміння одне одного.....1	Щоб зробити людині приємно.....5
З поваги до співрозмовника2	Щоб показати, наскільки я освічена людина.....6
Мені все одно, якою мовою розмовляти.....3	Інше (запишіть).....7
Зроблю це автоматично.....4	Важко відповісти.....8

A18._ Скажіть, будь ласка, що впливає на Ваше рішення за тієї чи іншої ситуації, з тією чи іншою людиною не говорити певною мовою? Через що під час розмови Ви НЕ перейдете на мову співрозмовника?

Мені це не зручно.....1	Я пишаюсь своєю мовою.....6
Я погано володію мовою співрозмовника.....2	Для самоствердження.....7
Мені не подобається його мова.....3	Щоб підкреслити дистанцію8
Зазвичай інші переходять на мою мову.....4	Інше (запишіть).....9
Не хочу.....5	Важко відповісти.....10

A19._ Оцініть для кожної обраної мови наскільки ймовірно (у % за шкалою, де 0 – «точно не перейду», а 100 – «однозначно перейду»), що Ви перейдете на мову співрозмовника із вищим, ніж у вас статусом (батьки, керівництво, викладачі, старші люди тощо) при спілкуванні.

	Мови	Вдома	На роботі	У навчальному закладі	У транспорті	У громадському місці
1	Українська					
2	Російська					
3	Англійська					
4	Інша (запишіть).....					

A20._ Оцініть для кожної обраної мови наскільки ймовірно (у % за шкалою, де 0 – «точно не перейду», а 100 – «однозначно перейду»), що Ви перейдете на мову співрозмовника із однаковим статусом (брат/сестра, друзі, однокурсники, однолітки тощо) при спілкуванні.

	Мови	Вдома	На роботі	У навчальному закладі	У транспорті	У громадському місці
1	Українська					
2	Російська					
3	Англійська					
4	Інша (запишіть).....					

A21._ Оцініть для кожної обраної мови наскільки ймовірно (у % за шкалою, де 0 – «точно не перейду», а 100 – «однозначно перейду»), що Ви перейдете на мову співрозмовника із нижчим, ніж у вас статусом при спілкуванні.

	Мови	Вдома	На роботі	У навчальному закладі	У транспорті	У громадському місці
1	Українська					
2	Російська					
3	Англійська					
4	Інша (запишіть).....					

A22._ Скажіть, будь ласка, за яких умов Ви ніколи не перейдете на мову співрозмовника?

.....

.....

.....

A23._ За яких умов Ви можете бути готові не спілкуватись українською, відмовитись від цієї мови? А від російської?

.....

.....

.....

A24._ Ви знайомі з документами, які визначають правила мовної поведінки в КМА (Статут, корпоративна угода)?

Так, читав і знаю зміст.....1	Чув про це, але не стикався.....3
Так, знаю, але в загальних рисах.....2	Ні, не знаю про їхнє існування.....4

A25._ Як Ви ставитесь до цих документів?

Добре, виконую всі необхідні правила.....1
В цілому скоріше добре, намагаюсь виконувати.....2
Складно сказати, для мене це не має особливого значення...3

Ставлюсь скоріше погано, це обмеження.....4
Ставлюсь негативно, кожен має право користуватись якою хоче мовою.....5

A26._ Чи вважаєте Ви, що в Академії є проблеми з мовним питанням?

Так, є1
Скоріше так, є2
Важко сказати.....3

Ні, скоріше немає.....4
Немає жодних проблем.....5

A27._ Якою мірою Ви задоволені...

	Зовсім не задоволений	Скоріше не задоволений	Важко сказати	Скоріше так	Уповні	Для мене це не має значення
статусом української мови в Україні	1	2	3	4	5	6
статусом російської мови в Україні	1	2	3	4	5	6
рівнем свого володіння українською мовою	1	2	3	4	5	6
рівнем свого володіння російською мовою	1	2	3	4	5	6
рівнем та атмосферою викладання української мови в НАУКМА	1	2	3	4	5	6
рівнем забезпеченості навчальною літературою робочими мовами	1	2	3	4	5	6
можливістю вивчати українську мову на більш «просунутому» рівні (advanced level) для більшості спеціальностей, не зупиняючись на загальноосвітньому курсі з української мови	1	2	3	4	5	6

A28._ З яких причин Ви віддаєте перевагу у спілкуванні українською мовою поза навчальним процесом? Скажіть, яке з дальших суджень це найкраще пояснює (можливі кілька варіантів вибору)

	Зовсім не згоден	Скоріше не згоден	Важко сказати	Скоріше згоден	Цілоком згоден	Для мене це не має значення
це рідна мова	1	2	3	4	5	6
це мова родини	1	2	3	4	5	6
це державна мова Батьківщини	1	2	3	4	5	6
це основна мова місця, де жив раніше, до вступу в університет	1	2	3	4	5	6
це переважна мова безпосереднього оточення в НАУКМА	1	2	3	4	5	6
ця мова переважає у НАУКМА	1	2	3	4	5	6
це мова, яка переважає у моєму оточенні в цілому	1	2	3	4	5	6
ця мова у моєму середовищі є престижнішою	1	2	3	4	5	6
я так самостверджуюсь	1	2	3	4	5	6
це є для мене особисто важливим	1	2	3	4	5	6
бажаю строго дотримуватися цієї мови при спілкуванні у всіх неофіційних ситуаціях	1	2	3	4	5	6
на мій вибір вплинули близькі мені люди	1	2	3	4	5	6
Інше (вказіть)	1	2	3	4	5	6

A29._ Скажіть, переважно якою мовою поза навчанням у межах НАУКМА ...

	Англійська	Російська	Українська	Рос. і укр. порівну	Інше	Важко сказати
до Вас звертаються працівники НАУКМА	1	2	3	4	5	6
звертаються до Вас інші студенти	1	2	3	4	5	6
йде розмова між студентами та працівниками	1	2	3	4	5	6
йде розмова між співробітниками, до якої Ви приєднуєтесь	1	2	3	4	5	6
йде розмова між студентами і викладачем	1	2	3	4	5	6
спілкуються в присутності студентів співробітники, викладачі	1	2	3	4	5	6

A30. У яких підрозділах Ви стикаєтесь з російською мовою або суржилом з боку: професорсько-викладацького складу кафедр, працівників підрозділів НаУКМА (відмітьте лише ті підрозділи, з працівниками яких Ви особисто спілкувалися)

Поставте позначку у відповідній комірці

Підрозділи	Ситуація спілкування			
	Офіційне, публічне		Неформальне, приватне	
	Викладачі	Співробітники	Викладачі	Співробітники
Факультет гуманітарних наук				
кафедра культурології				
кафедра філософії та релігієзнавства				
кафедра історії				
кафедра української мови				
кафедра філології				
секція іноземних мов				
Факультет економічних наук				
кафедра економічної теорії				
кафедра фінансів				
кафедра маркетингу				
Києво-Могилянська бізнес-школа				
Факультет інформатики				
кафедра інформатики				
кафедра мережних технологій				
кафедра мультимедійних систем				
кафедра математики				
Інформаційно-комп'ютерний центр				
Студентський Internet-центр				
Факультет правничих наук				
кафедра загальноправових наук				
кафедра державно-правових наук				
кафедра галузевих правових наук				
кафедра міжгалузевих правових наук				
криміналістична лабораторія				
Центр інноваційних методик правничої освіти				
Правничі клініка				
Факультет природничих наук				
кафедра фізико-математичних наук				
кафедра хімії				
кафедра біології				
кафедра екології				
Лабораторія факультету природничих наук				
Лабораторія екологічних проблем				
Лабораторія екотехнологій				
Лабораторія нелінійної оптики та голографії				
Лабораторія сигнальних систем клітини				
Центр збереження біорізноманіття				
Центр екологічних досліджень				
Лабораторія геоботанічних, палеоботанічних і природоохоронних досліджень				
Лабораторія фізики біологічних систем				
Факультет соціальних наук і соціальних технологій				
кафедра соціології				
школа соціальної роботи				
кафедра політології				
кафедра психології, педагогіки та конфліктології				
кафедра теорії і методики зв'язків із громадськістю				
Київський міжнародний інститут соціології				
Могилянська школа журналістики				
Школа охорони здоров'я				

Кафедра англійської мови				
Кафедра фізичного виховання				
Археологічна експедиція НаУКМА				
Інститут громадянської освіти				
Науково-дослідний центр «Спадщина Києво-Могилянської академії»				
Українсько-польський центр науки та культури				
Школа політичної аналітики				
Центр досліджень Центрально-Східної Європи				
Центр європейських гуманітарних досліджень				
Програма з юдаїки				
Магістеріум, програми:				
Культурологія (теорія та історія літератури)				
Філософія				
Історія				
Історія (археологія та давня історія України)				
Філологія Теорія, історія літератури та компаративістика				
Журналістика				
Соціологія				
Соціальна робота				
Політологія				
Економічна теорія				
Правознавство				
Біологія				
Екологія				
Інтелектуальні системи прийняття рішень				
Інформаційні управляючі системи та технології				
Інші підрозділи:				
Наукова бібліотека КМА				
Дослідницька бібліотека				
Конгрегаційна зала				
Читальна зала періодики				
Читальні зали бакалаврату				
Американська бібліотека				
Приймальна комісія				
Центр доуніверситетської підготовки (підготовчі курси)				
Служба президента НаУКМА				
Відділ перспективного розвитку				
Відділ зв'язків із громадськістю				
Відділ міжнародного співробітництва				
Відділ аспірантури й докторантури				
Відділ кадрів				
Юридичний відділ				
Фінансово-господарський відділ				
Господарські служби (3-й корпус)				
Охорона корпусів				
Міжнародний благодійний фонд відродження КМА				
Кредитна спілка „Поміч”				
Видавничий дім „КМ Академія”				
Медична частина				
Навчально-методичний відділ				
Кабінет технічних засобів навчання				
Лінгафонний кабінет				
Деканат з роботи зі студентами				
Студентський відділ кадрів				
Центр працевлаштування студентів КМА				
Студентські організації				
Культурно-мистецький центр				
Галерея мистецтв (КМЦ)				
Центр сучасного мистецтва при НаУКМА				
Освітні студії КМА				
Їдальня 4-го корпусу				
Їдальня-кафетерій 2-го корпусу				
Трапезна				
Інше				

A31. На Вашу думку, як змінюватиметься у майбутньому співвідношення української та російської мов у спілкуванні в КМА серед студентів?

.....

A32. Що, на Вашу думку, або на думку таких як Ви студентів, може змінити мовну ситуацію в Академії і в який бік?

.....

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ДАНІ:

D1. Ваша стать: 1) Жінка 2) Чоловік

D2. Ваш вік: _____ років

D3. На якому році навчання Ви зараз навчаєтесь? _____ рік навчання

D4. На якому факультеті Ви зараз навчаєтесь?

1) ФГН 2) ФЕН 3) ФІ 4) ФПВН 5) ФПрН 6) ФСНСТ 7) КМБШ 8) Аспірантура

D5. Якого типу середній навчальний заклад Ви закінчили до вступу в НаУКМА?

1) Загальноосвітня школа

2) Ліцей або гімназія

D6. У якому регіоні Ви мешкали до вступу в НаУКМА?

АР Крим	1	Запорізька	10	Сумська	19
м. Київ	2	Івано-Франківська	11	Тернопільська	20
Київська	3	Кіровоградська	12	Харківська	21
Вінницька	4	Луганська	13	Херсонська	22
Волинська	5	Львівська	14	Хмельницька	23
Дніпропетровська	6	Миколаївська	15	Черкаська	24
Донецька	7	Одеська	16	Чернівецька	25
Житомирська	8	Полтавська	17	Чернігівська	26
Закарпатська	9	Рівненська	18		

D7. У населеному пункті якого типу Ви мешкали до вступу в НаУКМА?

Село	1
Селище міського типу	2
Маленьке місто (до 20 тис.)	3
Середнє місто (20 - 99 тис.)	4
Велике місто (100 - 499 тис.)	5
Дуже велике місто (500 тис. і більше)	6

D8. До якої національності Ви себе відносите?

Росіянин.....1

Українець.....3

І росіянин і українець.....2

Інша (яка саме?).....4

D9. Скажіть, яке з цих суджень найбільш відповідає Вашому фінансовому становищу?

Мені не вистачає грошей навіть на їжу	1
Мені вистачає грошей на їжу, але купувати одяг чи взуття вже складно	2
Мені вистачає грошей на їжу, одяг, та я можу щось відкладати, але цього недостатньо для покупки таких речей, як, наприклад, холодильник чи телевізор	3
Можу купувати деякі дорогі речі (як, напр., телевізор чи холодильник), але не можу дозволити собі все, чого бажаю	4
Я можу дозволити собі все, що бажаю	5
Важко сказати	7

D10. Зважаючи на все, наскільки Ви задоволені своїм життям у цілому? (1 – «зовсім незадоволений», 5 «цілком»)

«Зовсім незадоволений»					«Цілком задоволений»	
1	2	3	4	5	Для мене це не має значення	

D11. Будь ласка, скажіть Ваш номер мобільного телефону за яким Вам можна зателефонувати для перевірки якості проведення інтерв'ю: _____

ДАТА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю. ЧИСЛО: _____ **ЛИСТОПАДА 2014**

ІНТЕРВ'ЮЕР: ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ _____ **Підпис** _____

ДЯКУЄМО, ЩО ПОГОДИЛИСЬ ВЗЯТИ УЧАСТЬ В ІНТЕРВ'Ю!

Науковий керівник - доцент кафедри соціології
К.С.М. Хутка С.В.

